

KINESKO-SRPSKA POSLA | HRVATSKA TERORISTIČKA EMIGRACIJA I UDBA

BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 RSD

01164

9 770353 802002

VREME

broj 1181
22. avgust 2013.

GRADANSKI RAT U EGIPTU

Dani gneva i očajja

THE SPARKLING EXPERIENCE

Hotel Park is located at the heart of the city, on the corner of the most beautiful Belgrade streets. Its attractive location and excellent position surrounded by greenery provides isolation from the city noise and offers the same key elements as the real park does - rest, relaxation and peace.

Renovated in 2012, Hotel Park proudly wears its three star by international standards and excellent quality of service of each of its segments. The special values of Hotel Park are its staff and high quality services that give guests a reason to come back and honestly recommend Hotel Park.

Hotel Park nalazi se u samom centru grada, na uglu najlepših beogradskih ulica. Svojom atraktivnom lokacijom i odličnom pozicijom, okružen zelenilom i izolovan od buke, omogućuje sve ono što nudi i pravi park – odmor, mir i relaksaciju.

Renoviran 2012, s ponosom ističe svoje tri zvezdice po internacionalnim standardima i odličan kvalitet svakog segmenta usluge. Posebnu dragocenost Hotela Park čini ljubazno osoblje i visok nivo servisa koji će gostima pružiti ugodan boravak i razlog da ponovo posete prestonicu Srbije.

Njegoseva 2, 11000 Belgrade, Phone: +381 11 3640-383
e-mail: reception@hotelparkbeograd.rs
www.hotelparkbeograd.rs

*Welcome to
the Brand New Park*

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesic

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Čirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević,
Aleksandar Andić (foto), Muharem
Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan
Bubnjević, Sonja Čirić, Zora Drčelić,
Jovan Dulović, Slobodan Georgijev,
Jovana Gligorijević, Nebojša
Grujić (kultura), Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,
Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić,
Jasmina Lazić (međuvreme), Zoran
Majdin, Radmilo Marković, Saša
Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša
Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš
Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.),
Vesna Srbinić, Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;

korektori: Ana Čuk, Marija Halupka,
Stanica Milošević;

lektori: Katarina Pantić,
Živana Rašković, Ivana Smolović;

daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje

www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

**SAVET
ZA ŠTAMPU**
Brzo, besplatno, pravilno.

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

06 Zoom:

Kako je deo Jugoslavije umro na moje oči

08 Kinesko-srpska posla:

Kina radi, Srbija se gradi

12 Poljoprivreda: Naše tajne čuva vodenica

14 Etihad ervejs i Er Srbija:

Ideje i gorivo naši, dugovi vaši

20 Intervju: Jelena Drakulić-Petrović

22 Lokalni izbori na Kosovu:

Između Prištine i nakovnja

24 Hrvatska teroristička emigracija i Udba:

Igra senki

26 In memoriam: Đorđe Zorkić (1940–2013)

27 Nuspojave:

Kruženje Leke u (srpskoj) prirodi

28 Ljudi i vreme

KULTURA

30 Fotografiska platna Milča Mančevskog:

Između redova

34 Umesto nekrologa:

Mirko Kovač (1938–2013)

38 Žuana Vaskonseluš u Plati Ažuda:

Meri Popins savremene skulpture

41 Intervju: Jelena Lengold

43 "Slučaj" Novosadskog pozorišta:

Pokušaj ubistva je u toku

45 TV manijak: Digitalni Dekameron

SVET

46 Građanski rat u Egiptu: Smrt na Nilu

MOZAIK

54 Atletika i posledice:

Tartan za demokratiju

56 Igre mozgom: Arhitektura izbora

59 Moj muški život: Kćer

60 Strip: Crna buva

62 Vreme uživanja: Bubica

Cilj Etihada je da postane najbolja – "ne najveća, već najbolja" – avio-kompanija na svetu, da za samo tri godine leti na 115 destinacija i preveze 20 miliona putnika

PIŠE: IGOR SALINGER

Povodom smrti Mirka Kovača, jednog od najznačajnijih jugoslovenskih pisaca druge polovine XX veka, "Vreme" prenosi delove biografskog intervjua koji je sa piscem uradio Muharem Bazdulj 2009. godine. Intervju je objavljen u sarajevskom književnom časopisu "Novi izraz" leta iste godine

Dve medalje iz Moskve pokazuju da srpska atletika počinje da daje rezultate koje je malo ko predviđao. To što ih niko nije očekivao, osim sportista koji se takmiče, govori o tome na koji se način doživljava u Srbiji ovaj elitni sport

PIŠE: SLOBODAN GEORGIJEV

Na naslovnoj strani: Protesti u Egiptu
Foto: AP Photo

Pripadnici vojne policije u Bangaloru demonstriraju čemu su vični na paradi povodom obeležavanja Dana nezavisnosti Indije. foto: FoNet/AP

PROGNOZA VREMENA ZA PERIOD 22. 8. 2013 — 28. 8. 2013.

20/08/13 www.meteos.rs

min°C max°C	ČETVRTAK	PETAK	SUBOTA	NEDELJA	PONEDELJAK	UTORAK	SREDA
Beograd	18 ☁ 28	17 ☀ 29	19 ☀ 31	21 ☀ 33	22 ☁ 34	19 ☁ 29	16 ☀ 28
Vojvodina	15 ☁ 28	14 ☀ 29	16 ☀ 31	17 ☀ 32	19 ☁ 33	17 ☁ 28	14 ☀ 27
centralna i južna Srbija	16 ☁ 30	15 ☀ 31	15 ☀ 33	17 ☀ 34	19 ☀ 35	17 ☁ 30	15 ☀ 29

Prva dva dana povoljna biometeorološka situacija. Za vikend i u ponedeljak nepovoljno vreme koje će uzrokovati povremene glavobolje, nesanicu i nervozu kod meteoropata. Zbog visoke temperature u najtoplijem delu dana hronični bolesnici moraju izbegavati aktivnost na otvorenom. Za sve je neophodna i adekvatna zaštita od sunca. Od utorka povoljnije biometeorološke prilike.

Ja i opet ja

Beše vreme kada je fotografisanje ispred nekog značajnog objekta ili u dobrom društvu bilo nešto, pa se za takvu priliku molio nepoznati prolaznik da, ako mu nije teško, uzme aparat, nacilja i samo škljocne na ovo dugme i hvala puno, puno, puno. Kako smo "ispali" saznali bi-smo danima i nedeljama kasnije kada nam u foto-radnji razviju film.

A onda se neko setio da u mobilne telefone stavi kamere, sprema i pozadi, stvorivši tako preduslov za revoluciju u fotografiji, takozvanu selfi fotografiju. Selfi (engleski *selfie*, u množini *selfies* jer se niko nije slikao samo jednom), u prevodu bi bilo *ličnjak*, samo što je taj izraz kod nas već zauzet. A i predstavlja fotografiju koja se nikome ne pokazuje, sem onome kome mora, po službenoj dužnosti. Za razliku od selfisa koje naširoko razbacujemo po društvenim mrežama.

Ta prednja kamera na telefonu je prilično kriva za nastanak nove fotografske forme. Ona je i postavljena zato da bi se video lik onoga ko telefon drži u ruci, ali je prvobitna namena bila da posluži za video-telefoniranje. Ispostavilo se da je zgodno to što se istovremeno slikate i gledate u ekran, pa su mnogi to počeli da koriste. Činjenica da danas svako kod sebe ima mobilni sa kamerom učinila je to moljkanje da vas neko slika ispred Big Bena besmislenim, jer takva fotografija više nije nikakav ekskluzivitet. Umesto da za ruku vučemo prolaznike, dovoljno je da svoju ispružimo što je dalje moguće, naciljamo i eto ga, selfis u kome je naša glava nenormalno velika u odnosu na objekat u pozadini. Ali ko mari, važno je da se vidi da smo bili tu.

Još jedna upotreba selfisa isključuje prisustvo druge osobe koja bi nam držala aparat. Selfise često pravimo u intimnim prostorima (kupatilo, javni toalet) gde smo sami, a želimo da svoju intimu podelimo sa još nekim, trenutno neprisutnim. To isključuje, dakle, fotografiju, ali najčešće zahteva ogledalo, kako bi se videlo "sve što treba". Takve slike onda obično nađu put do mnogo očiju kojima nisu bile namenjene, ali svako od nas ko je uživao u nekom takvom tuđem prizoru (ko nije?) mora da bude spreman da se i sam učipi (odličan izraz za slikanje digitalnim fotoaparatom, sa čipom).

Za one od 15 do 25 godina većina slika koje uopšte snime su selfis. Ja ovde, ja s onim, ja pa ja. Stručnjaci kažu da selfisi rđavo utiču na ličnu reputaciju, pogotovo kada ih je previše, da uglavnom iritiraju na društvenim mrežama, osim kada je reč o bliskim prijateljima i praćenju njihovog života. S druge strane, mlade generacije kažu da jedan selfi govori više od stotinu reči kojima ionako ne bi umeli da opišu svoje trenutno stanje, atmosferu ili lokaciju, sve i da zna-ju tih stotinu reči.

Konačno, selfisi su postali industrija. Kafe lanac Starbaks pokrenuo je akciju slikanja sa njihovim proizvodima, koja je jedno vreme uzela maha na društvenim mrežama, a predstavljala je fantastičnu, besplatnu reklamu i uopšte bildovanje imidža kompanije.

Pravi selfadžija neće propustiti da se nađe na *snapchat.com*, sajtu pravljenom specijalno za one koji vole da se samoslikaju. Podigneš sliku na sajt, označiš kome je namenjena, on je pogleda a za par dana slika nestane, kao letnji ten. Samo još da otkrijete koja vam ruka lepše slika.

ZORAN STANOJEVIĆ

Projekat Rozeta

U svetu se govori 7000 različitih jezika, od kojih bi polovina mogla da nestane već do kraja veka. Koliko različitih kulturnih iskustava, neverovatnog bogatstva simboličkih sistema i estetskog nasleđa time nestaje u magli zaborava?

Pod pokroviteljstvom vašingtonskog Instituta Smitsonijan pokrenut je nedavno "Projekat Rozeta", koji treba da omogući globalnu saradnju jezičkih specijalista i onih koji vladaju ugroženim maternjim jezicima (*native speakers*) radi izgradnje javno dostupne digitalne biblioteke svih jezika.

Arhiva svetskih jezika se elektronski upisuje na "rozeta disk" veličine ljudskog dlana, koji su dizajnirali umetnici, lingvisti i arhivisti. Sadrži oko 13.000 stranica mikroskopski sitnog teksta sa uzorcima 1500 ugroženih jezika. Stranice su mikroskopski smanjene i upisane na veoma maloj površini čvrstog nikla, ne većoj od 100 nanometara. Svaka stranica zauzima površinu prečnika od samo 400 mikrona, veličinu preseka pet vlasi ljudske kose. Da bi bila štampana, stranica treba da se pomoću mikroskopa uvećala 650 puta, mada se ona može čitati i (samo) sa stotrukim (100) uvećanjem.

Projekat je dobio naziv po kamenoj ploči koju su 1801. otkrili Napoleonovi vojnici u delti Nila, u mestu Rozeta. Ta kamena ploča, koja se sada nalazi u Britanskom muzeju, sadrži tri vrste pisma, starogrčko i dva staroegipatska, bila je ključna za dešifrovanje egipatskih hijeroglifa i za proučavanje nasleđa antičke egipatske civilizacije.

Neko će se pozvati na Konvenciju o svetској kulturnoj baštini (1972), na to da svedočanstvo o ljudskoj kulturi zaslužuje da bude očuvano. Novi pokušaj očuvanja nestajućih jezika možda predstavlja i nešto više od pukog očuvanja kulturnog pejzaža (kao spomenika, koji bi promene falsifikovale i uništile).

Rozeta poduhvat je možda inspirisan iskustvima kulturnog pluralizma, i postmodernim konceptom povezivanja vlastite kulture i kulture Drugog, potrebom da se umanjiti totalni "čistački" učinak neoliberalnog duha vremena, zasnovan na kulturnom imperijalizmu, globalnoj homogenizaciji i unifikaciji kao obliku postkolonijalne dominacije.

MILAN MILOŠEVIĆ

Kako je deo Jugoslavije umro na moje oči: Tužni put ratnog broda u Albaniju, u staro gvožđe i legendu

S mola u mom selu početak tužnog puta ratne fregate "Split" pratilo je sedmero, osmoro ljudi. Nisam ja bio jedini kome je bilo nekako žao. Daleko od toga da sam pustio suzu. Ali, posle oproštajnog zvuka sirene sa remorkera svi su nekako utihnuli. I deca su prestala da se kupaju. Minut žalosti protekao se, barem što se mene tiče, na celo popodne.

POSLEDNJA PLOVIDBA:

SIRENA, KAO KAD NEKO UMRE

Bojni brod "Split", nekadašnji ponos jugoslovenske ratne mornarice, u ponedeljak, u ranim popodnevrim časovima, na moje oči, poslednji put je zaplovio Jadranskim morem.

Zaplovio je teška, neodgovarajuća reč. Brod je bio detaljno očerupan, bez pogona, oružja, signalizacionih i radarskih uređaja, kao što je očerupana i bivša Jugoslavija. Zaplovio je na tegljenje. Mali remorker je na izlazu iz bokokotorskog zaliva ispuštao dubok, tužan zvuk sirene. Kao kad neko umre. I odvuкао ga je do linije horizonta. Adio!

Ratna fregata "Split" otplovila je za Valonu, u Albaniju, gde će biti isečena i pretopljena u nekoj čeličani. To brdo gvožđa plaćeno je, kako navode lokalni izvori, oko 520.000 evra. Dvadeset evrocenti po kilogramu gvožđa, pa vi, poštovani čitaoci, računajte kolika je to lađa bila. Duže od godinu dana čuvala su taj brod dvojica Albanaca koji su sprečavali da lađa bude još više očerupana. Mirdita, govorili smo jedni drugima kad se sretnemo.

Lađa je isplovila sa doka, izvučena je prava reč, iz poslednje vojne baze u Crnoj Gori, iz Pristana, gde, sticajem okolnosti, imam neku staru, kamenu kuću i mogu vam reći da sam bio tužan na neki jugonostalglični način, na šta sam bio imun sve do trenutka kad je "Split" podvezan palamarima za tegljač krenuo put Otranskih vrata.

S mola u mom selu početak tog tužnog puta ratne fregate "Split" pratilo je sedmero, osmoro ljudi. Nisam ja bio jedini kome je to bilo nekako žao. Daleko od toga da sam pustio suzu. Ali, posle oproštajnog zvuka sirene sa remorkera svi su nekako utihnuli. I deca su prestala da se kupaju. Minut žalosti protekao se, barem što se mene tiče, na celo popodne.

Muk je razbio najbolji lokalni poznavalac brodske istorije izjavom da je to jedini bojni brod, u istoriji svih ratova, koji je gađao grad po kome je dobio ime. A onda smo za po-

koj duše jednog broda, jedne istorije, pa pomalo i nas samih, popili lozovaču, pojeli po dve sveže smokve, i zaboravili na brod koji je otplovio u Valonu da konačno umre.

ŠKOLA PLIVANJA:

GRAD NA VODI

Jedan moj prijatelj tvrdi da se Srbi plaše vode i plivanja, a kao dokaz za tu pakosnu opasku navodi da se Beograd decenijama razvijao po brdima: Banovo, Kanarevo, Julino, Petlovo...

Reč je, naravno, o preterivanju. To što srpska prestonica nije u potpunosti iskoristila dve velike reke i urbanizovala se na njihovim obalama posledica je mnogih faktora s jednim zajedničkim imeniteljem: pare!

Reč je o velikom infrastrukturnom projektu gde je najveći trošak izmeštanje pruge, drumova i drugih skalamerija kojima je sprečen pristup rekama. O tom projektu se dugo priča, ponešto se i radi oko toga, ali nekako ispada da je to godinama unazad bila tema za popunjavanje letnje medijske šeme, nešto kao miš u pivu, žilet u hlebu, drekavac u Dri- ni ili kopanje kanala do Egejskog mora.

Sada se tu nešto promenilo, ali u percepciji javnosti ta promena je najpre politička jer je, navodno, oko projekta "Grad na vodi" postignuto saglasje dvojice moćnih ličnosti na srpskoj političkoj sceni: Aleksandra Vučića i Dragana Đilasa.

Iza početnih preterivanja tipa "prestonica, čini se, nika da nije bila bliža realizaciji ambicioznog projekta 'Beograd na vodi', koji bi podrazumevao potpuno preuređenje priobala Save", ubrzo je počelo razmatranje o mogućnosti stvaranja "velike koalicije" kao latentne pretnje sastavnim činionicima aktuelne izvršne vlasti. Razgovori Vučića i Đilasa, pa sve da pričaju o kvalitetu vina, ovde su nekako politička stvar.

Međutim, taj projekat (o gradu na vodi, a ne o novoj koaliciji) objektivno ne može ni idejno da se započne bez tog dogovora.

foto: Veljko Bulatović

Naime, kako je Zoran Majdin napisao u prošlom broju "Vremena", na osamdesetak hektara sa urbanističkog gledišta najkvalitetnijeg zemljišta, duboko su isprepletane nadležnosti Republike Srbije i Beograda: najveća površina na kojoj bi "grad na vodi" trebalo da se izgradi u vlasništvu je Železnice, koja je opet javno preduzeće čiji je osnivač Republika pa je tako, u stvari, republička vlada ta koja zemljištem raspolaže, ali opet ništa sa tim zemljištem ne može da učini bez urbanističkih i građevinskih dozvola za koje je nadležan Grad.

S obzirom na moju životnu dob, ja ću u gradu na vodi uživati samo preko kompjuterskih animacija. Hoću da kažem da je to dugoročan i skup projekat koji jedna generacija započinje a druga dovršava, osim ukoliko se pojave neke netaške pare koje i od gradova u pustinji prave rajske vrtove.

Uostalom, tu školu plivanja, na suvom, odavno smo usavršili. Velikih ideja nikada nije nedostajalo, ali, eto, uvek nas nešto spreči i da zaplivamo. Pogledajte slučaj Luke Beograd koja je umesto atrakcije nadomak Terazija postala "ukleto mesto." Ali, zato je neka pamet napravila Terazije u Novom Beogradu. Uz pomoć dasaka i samolepljive trake.

NOVA VLADA, NOVA NADA: STARI SAVETI I ZABLUDE

Ovih dana trebalo bi da bude obelodanjen i sastav nove vlade. To pretpostavljam podrazumeva i novi koalicioni dogovor i promenu zakona o vladi. Mislim, međutim, da bi vlada morala da se obaveže i novim premijerskim ekspozicijom. Predlažem da poslušaju uglednog ekonomskog analitičara Nebojšu Katića koji je na svom blogu napisao:

"Za početak, vlada bi se morala osloboditi zabluda i starih saveta koji uvek insistiraju na istim receptima – na privrednom ambijentu i fleksibilnom tržištu rada, na niskoj inflaciji, maloj budžetskoj potrošnji i niskom javnom dugu, na privlačenju stranih investitora. Uspešnost ovih recepata em-

pirija ne potvrđuje.

Domaći privredni ambijent, sa svim nespornim manama, nije bio smetnja kada je strani kapital ulazio u banke, trgovine, telekomunikacije, nekretnine, hotele, cementare, pivare, prehrambenu industriju itd. Ili kraće, strani kapital je u Srbiji kupio sve što je želeo i investirao je svuda gde je imao interesa, ne hajući za mane ambijenta.

Ako je Srbija u nevoljama zbog visoke inflacije, nestabilne valute i previsokog javnog duga, zašto su države poput Bugarske ili Makedonije na primer, koje ne pate od ovih mana, i dalje u jadnom ekonomskom stanju? Ako je strani kapital ključ uspeha i garant sretne budućnosti, zašto je Mađarska, koja je strancima prodala gotovo sve što je bilo vredno, u hroničnim ekonomskim problemima?

Srbiju i sve pobrojane države vezuje ista nit – nijedna od njih nema razvojnu politiku. Strani savetnici i domaći eksperti su navukli koprenu preko očiju političke elite i nesretne javnosti, uveravajući ih da razvojna politika nije ni potrebna, i da će razvoj doći sam po sebi, samo ako se poštuju pravila s početka teksta.

Iskustva govore suprotno i šalju jasnu poruku. Ubrzano se razvijaju samo one države koje strateški planiraju svoj razvoj, koje stimulišu i štite one domaće grane koje su identifikovane kao baza razvoja. Da bi ovaj proces bio uspešan, da bi se izbegao sindrom prezaštićenosti, države moraju podsticati i domaću konkurenciju i prisiliti preduzeća da izađu na spoljna tržišta.

Investicije moraju počivati pre svega na domaćoj štednji, tolikoj kolika je, a ne na inostranim kreditima. U procesu industrijalizacije kamate se drže na niskom nivou, a interes privrede i njenog razvoja stoji iznad interesa štediša i banaka. Države pribegavaju podsticajnom, selektivnom kreditiranju onih grana koje su nosioci razvoja, a na istoj logici počiva i stimulatívni poreski sistem..."

Kina radi, Srbija se gradi

ULAGANJE U INFRASTRUKTURU: Izgradnja "kineskog mosta" u Beogradu

Foto: Milovan Milenković

Pre dvanaest godina trgovinska razmena između Kine i zemalja centralne i istočne Evrope (CIE) iznosila je svega 4,3 milijarde dolara, prošle godine dosegla je gotovo 53 milijarde, a do 2015. Peking planira obim razmene od 100 milijardi dolara. Žedno investicija po izbijanju svetske ekonomske krize istočnoevropsko tržište širom je otvorilo vrata kineskom kapitalu. Za "prijatelje iz Srbije" Kineze veže i nešto više od ekonomskih interesa – od sećanja na Titovu Jugoslaviju, preko NATO bombardovanja prilikom kojeg je pogođena kineska ambasada u Beogradu do nezaobilaznog Kosova. U tom duhu predsednik Srbije Tomislav Nikolić boraviće u Kini od 25. do 29. avgusta, na poziv kineskog kolege Sji Đinpinga

Početkom prošlog meseca (od 1. do 5. jula), u kineskom gradu Čongčingu, najbrže rastućem gradu na svetu, održan je prvi ekonomski forum posvećen saradnji NR Kine sa državama centralne i istočne Evrope. Tema je bila saradnja lokalnih samouprava Kine i šesnaest zemalja CIE (pored Srbije tu su bile i Slovenija, Mađarska, Slovačka, Češka, Letonija, Litvanija, Estonija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Crna Gora, Bugarska, Rumunija i Albanija). Lokalni lideri i privrednici iz ovih zemalja razgovarali su sa domaćinima o mogućnostima unapređenja privredne saradnje. Srbija je svoje mesto na forumu obezbedila kao jedna od šesnaest regionalno povezanih država, koje je pre godinu i po dana u Varšavi okupio tadašnji kineski premijer Ven Điabao sa željom

da se kroz direktno i neposredno umrežavanje Kine sa zemljama CIE ostvari sinhronizovan i usmeren prodor kineskog kapitala na ovaj deo evropskog tržišta.

Peking je u Varšavi predstavio svoje strateške namere definisane kroz dvanaest ciljeva. Kineska vlada je septembra prošle godine osnovala i poseban Sekretarijat za saradnju Kine sa državama CIE. Za sekretara je izabran zamenik kineskog ministra spoljnih poslova Song Tao, čime je naglašeno da će ovaj sekretarijat raditi kao produžena ruka Ministarstva spoljnih poslova NR Kine. Sam Sekretarijat je zadužen za koordinaciju unutar kineskih institucija, ali i za saradnju kineskih državnih organa sa nadležnim institucijama država centralne i istočne Evrope. On je odgovoran za realizaciju dogovorenih projekata i za planiranje

budućih aktivnosti između CIE zemalja i Kine, ne bi li se ta saradnja ubrzala zaoilaženjem često prespore i inertne birokratije sa obe strane.

ČETIRI, PEDESET, STO MILIJARDI

Naročito važno za funkcionisanje ovog sekretarijata jeste uspostavljanje posebne kreditne linije, odnosno "investicionog fonda za saradnju", kako je to definisao Ven Điabao, u vrednosti od deset milijardi dolara, iz kojeg bi do 2017 (fond je osnovan prošle godine) trebalo da se finansiraju važni infrastrukturni projekti u zemljama CIE, ali i projekti u oblasti visokih tehnologija, zelene ekonomije i dr. Koliki je potencijal te saradnje posmatrano u brojkama, vidi se najbolje po obimu privredne saradnje: 2001. godine trgovinska razmena između Kine i zemalja CIE iznosila je svega 4,3 milijarde dolara, dok se u 2012. popela na gotovo 53 milijarde dolara. To, međutim, i dalje ne zadovoljava kineske ambicije (reč je o obimu koji je ekvivalentan razmeni koju Kina ima, recimo, sa Italijom). Namera Sekretarijata u Pekingu je da saradnju sa zemljama CIE još više ubrza, učini je efikasnijom, sa ciljem da već 2015. obim razmene poraste za 100 odsto na oko 100 milijardi dolara. Posebno interesantna je stavka koja se odnosi na nameru Pekinga da stvori ekonomsko-tehnološke zone u svakoj zemlji (koje će predstavljati osnovu za saradnju i nakon isteka petogodišnjeg plana), a paralelno bi se organizovali kulturni forumi, razmena mladih lidera Kine i njihovih evropskih kolega. Kina je obećala 5000 stipendija za studente iz zemalja CIE.

Zainteresovanost Kine za čitav region CIE (koji broji oko 123 miliona stanovnika), a u okviru njega i za Srbiju, sa kineske strane se objašnjava postojanjem "tradicionalnog prijateljstva" Kine sa svakom od

Četvrti stub

U 2012. robna razmena između Kine i Srbije iznosila je 1,294 milijarde američkih dolara, od čega je izvoz iz Srbije bio 18,4 miliona američkih dolara. U prvih pet meseci 2013. robna razmena je iznosila 597.847 američkih dolara.

Srbija i Kina su 20. avgusta 2009. godine, tokom posete tadašnjeg predsednika Srbije Borisa Tadića Kini, uspostavile strateško partnerstvo (Kina je uz EU, Rusiju i SAD tada proglašena za četvrti stub srpske spoljne politike).

Prethodni predsednik Vlade Srbije Mirko Cvetković posetio je Kinu u junu 2010. Predsednik kineskog parlamenta Vu Banguo posetio je jula 2010. Srbiju.

Nakon Sporazuma o ekonomskoj i tehničkoj saradnji u infrastrukturnim projektima iz 2009. radi izgradnje mosta Zemun-Borča na Dunavu, 2010. je potpisan ugovor težak 200 miliona američkih dolara koji je pratio i ugovor o zajmu od 150 miliona američkih dolara po niskoj kamatnoj stopi od tri odsto i rokom plaćanja od 15 godina. Kineski građevinci su nedavno zatražili da se rok za završetak mosta malo produži, ali Beograd insistira da se ugovor poštuje. Tokom 2012. inicirani su projekti saradnje sa više kineskih kompanija u izgradnji Koridora 11, auto-puta Pojate-Preljina, auto-puta Novi Sad – Ruma – Šabac...

Radove na Termoelektrani "Kostolac", preko zajma finansira Državna kineska izvozno uvozna banka (*Export-Import – Exim Bank of China*).

U oktobru 2011. zaključen je protokol o saradnji EPS-a i konzorcijuma kineskih kompanija CEE i SEG u vrednosti od dve milijarde američkih dolara.

Dokumentacioni centar "Vreme"

tih zemalja (izjava kineskog ambasadora u Beogradu), razvijenom bilateralnom saradnjom, ali i nepostojanjem "otvorenih pitanja" koja bi bila prepreka za razvoj budućih odnosa.

ISTORIJSKO PRIJATELJSTVO

Srbija nije slučajno izabrana za strateškog partnera još pre Varšavskog sastranka, jer za razliku od ostalih navedenih zemalja, "istorijsko prijateljstvo" Kinu pre vezuje za Srbiju koja je kao deo Titove Jugoslavije imala izuzetno dobre kontakte i veze sa Pekingom još od sedamdesetih godina prošlog veka, nego za zemlje bivšeg istočnog bloka sa kojima Kina nije imala razvijene odnose zbog poznatog sukoba sa sssr. Odnosi između Srbije (tj. tada SRJ) i NR Kine dodatno su učvršćeni tokom devedesetih godina kada se SRJ predstavljala kao poslednja brana globalnoj američkoj hegemoniji, a to je u Pekingu naišlo na priznanje (kada je tokom NATO bombardovanja 1999. godine pogođena kineska ambasada u Beogradu, ideološka bliskost dodatno je učvršćena).

S druge strane, zemlje bivšeg istočnog bloka bile su tokom devedesetih godina opijene svojim antikomunizmom koji je sve do ulaska u EU (2004. i 2007) značajno određivao njihovu politiku prema Kini. Ta se situacija promenila u potpunosti u poslednjih nekoliko godina, a posebno od početka globalne ekonomske krize.

Važno je imati u vidu da je proteklih decenija i godina došlo i do značajne promene u kineskom pristupu stranim tržištima, pa su sadašnji predstavnici NR Kine za nijansu pragmatičniji od svojih prethodnika i danas u saradnji sa drugim državama gledaju pre svega ekonomski (što ne isključuje i politički) interes. Zbog toga i strateško opredeljenje Kine za saradnju sa zemljama CIE treba posmatrati u kontekstu promena koje se dešavaju u zapadnoj Evropi (uzrokovanih svetskom ekonomskom krizom), čime je na neki način centralna i istočna Evropa, povlačenjem ili uskraćivanjem zapadnih investicija, ostavljena "nebranjena" pred kineskom navalom, omogućavajući svežem kineskom kapitalu brz i nesmetan proboj kroz "meku trbuh" Evrope. Sve se to poklopilo i sa težnjom ka restrukturiranju kineske privrede koja se sa dominantnog izvoza jeftinih proizvoda preorijentisala i

JAČANJE PARTNERSTVA: Ambasador Kine u Beogradu Vei Dinghuam i predsednik Srbije Tomislav Nikolić

Foto: FoNet

Predsednik Nikolić u poseti Kini

Kabinet predsednika Republike saopštava da će Tomislav Nikolić boraviti u zvaničnoj poseti NR Kini od 26. do 29. avgusta. Tokom boravka srešće se sa predsednikom NR Kine Si Đipingom, premijerom Li Kecijangom i predsednikom parlamenta Đang Deđangom. To će biti prvi susret dva predsednika otkako su stupili na dužnost. Teme razgovora su jačanje strateškog partnerstva, realizacija postojećih investicionih projekata, inicijativa za nove oblike ulaganja u srpsku privredu. Bilateralni odnosi dve zemlje su veoma dobri u svim segmentima, a naročito u oblasti privrede.

Uspostavljanjem strateskog partnerstva dostignut je najviši statusni nivo odnosa dve zemlje i Srbija je spremna da sledeće godine uzvрати gostoprimstvo kineskom predsedniku i visokim zvaničnicima, što bi nakon više od 30 godina bila prva poseta najviših funkcionera te zemlje.

Delegacija koju predvodi predsednik Nikolić boraviće u Pekingu, Šangaju, Hangdzu. Tokom boravka u Hangdzu predsednik će prisustvovati investicionom forumu, gde će zajedno sa saradnicima i brojnim privrednicima predstaviti projekte potencijalnim investitorima iz Kine.

na izvoz kapitala i ulaganje u velike infrastrukturne poslove, čime se obezbeđuje "život" akumuliranom kapitalu, ali i posao kineskoj radnoj snazi (s obzirom na to da Kinezi uglavnom dovode svoje radnike). O iskustvu koje na taj način stiču kineske firme koje postaju sve konkurentnije na svetskom tržištu, izlišno je govoriti.

STRATEŠKO PARTNERSTVO

Srbija je u ovakvoj podeli karata uspeła da pronađe svoje mesto. Manje svojim zaslugama, a više zahvaljujući kineskim interesima i planovima u vreme vlade premijera Mirka Cvetkovića (krajem 2009) Srbija je postala strateški partner NR Kine, čiji su neposredan rezultat infrastrukturni projekti kao što su most Borča-Zemun ili remont Termoelektrane

"Kostolac". Da Srbiju vide kao ozbiljnog partnera i u budućnosti potvrđuje i kineska želja da se na godišnjem nivou održava sastanak Mešovitog ekonomskog i trgovinskog komiteta dve zemlje, kao stalni mehanizam za bilateralnu privredno-trgovinsku saradnju, a pri kineskoj ambasadi u Beogradu, oformljeno je posebno ekonomsko-trgovinsko odeljenje koje na sajtu ažurno (doduše samo na kineskom) generiše sve značajne privredne informacije za buduće ulagače.

Pored već pomenutog mosta u Borči i Termoelektrane "Kostolac" (gde je za sada završen remont bloka "B2", dok se završetak remonta bloka "B1" očekuje sledeće godine), Srbija pregovara i o izgradnji novog postrojenja u Kostolcu, čija bi vrednost bila oko 700 miliona dolara. Kina

Kineski biznis u centralnoj i jugoistočnoj Evropi

Interesovanje Kineza za područje između centralnog dela evropskog kontinenta, Srednjeg istoka i Rusije dugoročno je zbog kineske namere da izgrade platformu za izvoz u EU, a povećano je i zato što su cene mnogih kompanija u regionu tokom krize pale, a glad za inostranim kapitalom porasla. Prema listu "Fajnenšel tajms", kineske investicije u tom području utrostručile su se od 2011. do 2012, kada je investirano oko deset milijardi američkih dolara – na godišnjem nivou. U centralnu i jugoistočnu Evropu kineski kapital ulazi kroz bilateralne zajmove i investicije i dugoročno je usmeren na logistiku, transport, industrijske kapacitete i izgradnju platformi za plasman robe u EU.

Grčka je za kineske kompanije naročito interesantna zbog pretpostavke da će morati da proda značajan deo državne imovine. Pirejska luka, glavni grčki pomorski objekat i najveća kontejnerska luka u istočnom Mediteranu je 2009. uspostavila strateško partnerstvo s kineskim brogarskim gigantom cosco, koji je preuzeo upravljanje značajnim delom luke i složio se da investira 400 miliona evra i da plati 2,5 milijarde evra za unajmljivanje luke na 30 godina. Krajem 2012. američka kompanija *Hewlett Packard*, koja sklapa veći deo svoje opreme u Kini, složila se da koristi luku u Pireju kao glavni ulaz u Evropu za svoje proizvode koji tu stižu dugim pomorskim linijama kineske brogarske kompanije cosco.

Kineske visoke delegacije pokazale su interesovanje i za luku u Solunu, za grčke železnice i za investiranje oko 800 miliona evra u okolini Atine za izgradnju platforme za izvoz robe iz Azije u EU.

Grčki brodovlasnici, koji u velikoj meri prevoze kinesku naftu, pregovarali su tokom finansijske krize o namerama kineskih banaka da popune vakuum koji su ostavile američke i evropske finansijske institucije. Kinezi su 2011. ponudili deset milijardi američkih dolara za fond koji bi koristili grčki brodovlasnici, pod uslovom da njihove brodove gradi kineska industrija. Što se tiče telekomunikacija, kineski *Huawei* u sve većoj meri snabdeva opremom glavne grčke kompanije, potiskujući

evropske brendove.

Turska i Kina pregovaraju o 35 milijardi američkih dolara vrednom transkontinentalnom železničkom sistemu koji bi povezivao Evropu, Bliski istok i Aziju. Turski list "Zaman" je pisao da su 2012. počeli pregovori o izgradnji nuklearne elektrane u Turskoj koju bi finansirale kineske kompanije. Tursko-kineska trgovinska razmena je 2012. dostigla 25 milijardi američkih dolara godišnje, a u saopštenjima turskog ministarstva trgovine govori se o težnji da ta razmena dostigne 100 milijardi američkih dolara do 2020. i da Kina smeni EU, najvećeg trgovinskog partnera Turske.

Rumunija pregovara s Kinom o izgradnji autoputeva, kanala Siret-Baragan, luke u Konstanci i o investicijama u energiju i telekomunikacije. S Rumunima pregovaraju i dva kineska multinacionalna telekomunikaciona giganta – *Huawei* i *ZTE* – koji su već investirali u Rumuniji.

Predstavnici kineske nuklearne električne kompanije pregovaraju o izgradnji trećeg i četvrtog reaktora u rumunskoj nuklearni Černavoda.

Ukrajinski Naftogaz pregovara s kineskom bankom za razvoj o zajmu od 3,65 milijardi dolara radi izgradnje postrojenja za gasifikaciju uglja, kojima bi se smanjila ukrajinska gasna zavisnost od Rusije. Ukrajinski uvoz iz Kine uvećan je 1,7 puta 2010. Ukrajina je uvozila mašine, opremu, tekstil, metale, gumu, plastiku, hemijske proizvode, gips i cement. Sudeći prema podacima ukrajinskog Komiteta za statistiku glavni ukrajinski izvoz u Kinu 2010. obuhvatao je gvožđe, titanijum sumpor, mašine, turbine, proizvode hemijske industrije, suncokretov zejtin...

Moldaviji je Kina pozajmila jednu milijardu evra 2009, što je šesti deo moldavskog GDP-a i najveća suma koju je ta mala zemlja dobila iz inostranstva.

U Bugarskoj, Albaniji i Crnoj Gori kineski zvaničnici su vodili razgovore i potpisali manje ugovore koji se tiču brodova i industrijskih projekata.

Dokumentacioni centar "Vreme"

pokazuje želju da ulaže i u druge delove energetskog sektora Srbije, pa je tako krajem 2011. potpisan sporazum sa kineskim konzorcijumom o izgradnji bloka 3 Termoelektrane "Nikola Tesla" u Obrenovcu, čija bi vrednost premašila dve milijarde dolara (ova investicija je još na ledu s obzirom da je Vlada Srbije na čelu sa Aleksandrom Vučićem krajem prošle godine potpisala isti memorandum ovog puta sa nemačkom kompanijom RWE).

Kineska strana zainteresovana je i za ulaganje u putnu infrastrukturu Srbije, što vidimo preko uključivanja kineske kompanija *Shandong hi-speed group* u izgradnju Koridora 11. Posle posete Kini ministra građevinarstva i urbanizma Velimira Ilića u junu ove godine (koju je Ilić

iskoristio i da obide najveći most na svetu *Jiaozhou Bay Bridge*, koji je izgradila upravo *Shandong hi-speed group*), Srbiji je odobren i kredit za izgradnju deonice od Obrenovca do Uba i od Lajkovca do Ljiga, čime je Srbija postala prva zemlja koja je iskoristila pogodnosti Varšavskog sastanka i tako dobila sredstva iz fonda namenjenog centralnoj i istočnoj Evropi. Ovde bi trebalo spomenuti i u srpskoj javnosti na nož dočekani kinesko-srpski predlog o izgradnji kanala Solun–Dunav, o čijoj finansijsko-tehničkoj održivosti se još polemše. Kineska strana veruje da bi izgradnja jednog ovakvog kanala značajno skratila put kineske prekookeanske robe, koja se sada iz lučkih gradova transportuje železnicom širom

Evrope. Vodeni put, direktno povezan sa Dunavom, ne samo što bi bio znatno kraći, već bi bio i jeftiniji, s obzirom da je rečni transport i dalje konkurentniji od železničkog.

Opređeljivanju Kine da Srbiju uzme za strateškog partnera u regionu, pored istorijskih i ekonomskih, svakako su kumovali i čisto politički razlozi, ali i bliske veze između spoljne politike dve zemlje, pre svega kada je u pitanju Kosovo. S obzirom na to da ova politika može da trpi izvesne izmene, bar sa srpske strane, postaje očito da će upravo ekonomska saradnja predstavljati čvrst osnov budućeg razvoja bilateralnih i političkih odnosa dve zemlje.

SANJA RADOVIĆ

Naše tajne čuva vodenica

foto: Reuters

Prinos žitarica koji je do pre 20 godina bio "osrednji" danas se proglašava "rekordnim". Ratari su uobičajeno nezadovoljni ponuđenim otkupnim cenama, ali nezadovoljstvo ne iskazuju blokadama puteva kao godinama i decenijama unazad. Fitosanitarna inspekcija je, najzad, odlučna da uradi ono zbog čega postoji

Za razliku od prošle, ove godine opasnost od zaraze kukuruza aflatoksinom je minimalna: prosto, vremenske prilike ne pogoduju razvitku buđi, bar ne u onolikoj meri kao što je lane bilo. Sa druge strane, lako je moguće da se zaraza prenese, preko skladišta recimo.

Prošlogodišnja *brljoka* sa aflatoksinom koštala nas je najmanje 135 miliona evra, a narušena je i reputacija Srbije kao jedne od deset najvećih izvoznica kukuruza – otprilike polovina (prosečnog) roda završi napolju: bar pola miliona tona obično bude prodato unapred, dok je kukuruz još na njivama, ama ove godine kupci su podozrivi pa je ugovorena prodaja jedva desetina uobičajenih količina. To je, između ostalog, razlog što je inače redovan i rutinski posao Fitosanitarne inspekcije – kontrola skladištenja žitarica – dobio popriličan medijski prostor.

MONITORING

Dve nedelje pred početak berbe kukuruza, Fitosanitarna inspekcija Ministarstva poljoprivrede podsetila je skladištare da "pod obavezno" urade ono što bi i inače morali da urade: da magacine "mehanički počiste", da ih dezinfikuju, "dezinfektuju" i "deratizuju", da preostale količine prošlogodišnjeg roda nipošto ne mešaju sa ovogodišnjim, uz upozorenje da će inspektori kontrolisati da li je sve po propisu urađeno. Ko ne uradi šta je rečeno, može da očekuje "zakonom propisane mere" – zabranu prometa i korišćenja merkantilnog kukuruza kao hrane ili kao hrane za životinje, piše u saopštenju za javnost.

Istini za volju, te "zakonom predviđene mere" primenjivane su i u vreme kad je afera sa aflatoksinom bila na vrhuncu, ali nema odjeka tih mera: najmanje 200.000 tona kukuruza je stavljeno van prometa,

ali se ne zna šta je sa njim i gde je završio. Navodno, od prošlogodišnjeg roda preteklo je oko 100.000 tona kukuruza za koji skladištari tvrde da nije zaražen. Međutim, koliko kukuruza u skladištima ima i u kakvoj je kondiciji niko pouzdano ne može da kaže: jednostavno, nema evidencije koliko je čega u magacine ušlo, a koliko čega je izašlo.

U Republičkoj direkciji za robne rezerve kažu da više ni zrna prošlogodišnjeg kukuruza u magacinima nemaju. Sve je podeljeno kao beskamtna pozajmica proizvođačima stočne hrane u paritetu tona zaraženog prošlogodišnjeg za 800 kilograma zdravog ovogodišnjeg kukuruza, ukupno 25.000 tona.

Fitosanitarna inspekcija će ove godine, za razliku od prethodnih, "vršiti monitoring" ovogodišnje berbe kukuruza: kažu, najmanje 200 uzoraka nakon berbe, a pre

skladištenja, dakle u samoj berbi, kao i najmanje 400 uzoraka u fazi skladištenja, dakle na istovaru u silose i o rezultatima će, kažu, obavestiti javnost. Dobra vest, nema šta: zaposleni u Fitosanitarnoj inspekciji rade ono za šta primaju platu.

(NE)RED NA TRŽIŠTU

Kao što i inače biva, cene žitarica na tržištu naglo su pale. Čini se da logike u tome ima: u žetvi je najveća ponuda, samim tim cena mora da "ide dole". Ove godine naročito: pšenica je prošle godine u ovo doba koštala (čak) 28, a ove (svega) 15,3 dinara, kukuruz 27, a ove (tek) 12,5 dinara za kilogram.

Ovaj pad cena objašnjava se prinosom znatno većim od uobičajenih, ali i zbog povećanja zasejanih površina, naročito kad je o pšenici reč: umesto uobičajenih 500.000 hektara, jesenas je zasejano više od 600.000 hektara, setva je obavljena u optimalnom roku – između 5. i 20 oktobra i zahvaljujući tome lepo i ponekla: prosečni ovogodišnji prinos pšenice je negde oko/preko pet tona po hektaru, što čini ukupan rod od preko tri miliona tona, što će reći da skoro milion i po tona može da se izveze.

Međutim, pšenica je rodila i drugde, tako da baš i nema interesovanja prekograničnih kupaca, ali opet je pšenica kod nas (bitno) jeftinija nego "preko". Navodno, mlinari nemaju dovoljno novca da ponuđeno otkupe, a izvoz košta. Pitanje je, međutim, kako je, tačnije, da li je mlinarska kasa zaista presušila: prošle godine u žetvi plaćali su pšenicu 18 dinara i kako su magacine napunili, pšenica je naprasno poskupela skoro deset dinara po kilogramu, a cena brašna formirana prema toj bezobrazno visokoj ceni pšenice. I sad – nemaju para. Ma nemoj.

Za očekivati je bilo, kad je već pšenica toliko pojeftinila, da će da pojeftine i proizvodi od brašna, hleb recimo. Jeste, samo ako neće: prva pekarska reakcija na pad cene pšenice bila je da "nema razloga da hleb poskupi", potom su ipak prihvatili sugestiju/uredbu Ministarstva trgovine da hleb "Sava", iz nekog razloga proglašen za standard, bude jeftiniji za 2,5 dinara, odnosno celih 5,3 odsto.

Koliko god da je kuknjava poljoprivrednika na otkupne cene standardna pojava, ipak je ono što mlinari nude

zaista malo: na prinos od pet tona, što (ipak) nipošto ne treba tretirati kao rekord, već kao standard, ovih 15,3 dinara za kilogram pšenice jedva da pokriva troškove zasnivanja proizvodnje, održavanja useva i žetve, što jednostavno nije fer prema proizvođačima. Radili su, ne može da se kaže da nisu, a rad valja da se (is)plati.

Jedan od mehanizama održavanja fer cene je i otkup žitarica za robne rezerve: prema zakonu, robne rezerve moraju da imaju zalihe ekvivalentne tromesečnoj potrošnji, što je u našem slučaju, kad je o pšenici reč "cirka" 300.000 tona. Negde početkom jula, kontrolom skladišta utvrđeno je da u robnim rezervama nedostaje ukupno 80.000 tona žitarica, od toga 50.000 tona pšenice.

Sve u svemu, pravo stanje u Robnim rezervama je tada bilo 115.000 tona pšenice, što će reći da ima prostora za skoro 200.000 tona (nove) pšenice. Ipak, od ovogodišnjeg roda, za robne rezerve otkupljeno je svega 50.000 tona, odnosno svega 1,7 odsto ovogodišnjeg roda. Nema para, kažu.

BOG I DOMAĆIN

Do pre mesec dana ovogodišnji rod kukuruza procenjivan je na sedam i više miliona tona, a sad su procene na oko 5,5 miliona tona. To je, kao, opet zbog suše: u avgustu je palo upola manje kiše "od višegodišnjeg proseka", pa eto.

Da je bilo manje kiše od onog "višegodišnjeg proseka" – jeste: izostali su oni inače redovni pljuskovi oko Ilindana, što u svakom slučaju ne valja, ali kako to da je na jednoj njivi kukuruz "ko devojčica", a na susednoj "ko baba"? Neće biti da prinos od neba zavisi, pre će biti da je ključ u domaćinu.

Kukuruz je, naime, tropska biljka koja dobro podnosi sušu, ako joj je sve dato koliko treba i kad treba: ako je njiva na vreme poorana i adekvatno pođubrena, ako je na vreme posejana, ako je ispravno i na vreme tretirana, kako hemijski tako i mehanički, rod "zbog neba" varira jedva deset odsto. Uostalom, prošle godine, koja je zaista u svemu za uzgoj kukuruza bila nepovoljna, bilo je prinosa od preko deset tona po hektaru.

Kako god bilo, prinos žitarica, koji je do pre 20 godina bio "osrednji", proglašava

Tri kila za kilo

Makedonska vlada je uredbom od 1. jula ove godine ograničila uvoz pšenice i brašna obavezom da za svaki kilogram uvezene pšenice i brašna, uvoznik na domaćem tržištu kupi tri kilograma pšenice, odnosno četiri kilograma brašna.

Vlada Srbije, odnosno Ministarstvo trgovine začuđujuće mlako je reagovalo na ovo flangrantno kršenje CETA sporazuma: umesto da odmah reciprocno uzvрати, da na sličan način ograniči uvoz povrća i vina iz Makedonije, ostavljen je jako dugačak rok, čak 40 dana, da makedonska vlada trgne uredbu nazad. Kao, procedura je mnogo komplikovana, treba vremena da se sprovede.

Ministarstvo trgovine Srbije je pre koji dan zvanično zatražilo od makedonskih vlasti da se izjasni o ukidanju sporne uredbe, ali do danas, kada onih 40 dana neumitno curi, nikakav odgovor nije stigao.

se "rekordnim", ratari su uobičajeno nezadovoljni ponuđenim otkupnim cenama, ali to nezadovoljstvo ne iskazuju blokadama puteva kao godinama i decenijama unazad. Nije da nisu probali: početkom avgusta predstavnici asocijacije poljoprivrednika "Banatski paori", inače organizatora mnogih dosadašnjih protesta sa naglaskom na blokadi saobraćajnica, okupili su se ispred zgrade u kojoj sedi vlada sa namerom da ispred ulaza prospu čak osam džakova žita kao upozorenje da "ovako više ne ide".

Od prosipanja žita su odustali posle upozorenja da će im komunalna policija "napisati kaznu", ali ne i od zahteva da ih primi niko drugi do potpredsednik vlade Aleksandar Vučić. Kao što dolikuje, Vučić ih je primio: šta je ko na tom sastanku/prijemu rekao, znaju samo oni koji su bili prisutni, tek koji dan kasnije isplaćene su zaostale subvencije, inače dvostruko manje nego što su bile prethodnih godina, produžen je rok za nabavku subvencionisanog goriva za traktore, a "Banatski paori" su odustali od radikalizacije protesta. Tada je cena pšenice bila 16 dinara, sada je 70 para jeftinija. ¶

ZORAN MAJGIN

Foto: Igor Salinger
Aermedia.com

Ideje i gorivo naši, dugovi vaši

Cilj Etihada je da postane najbolja – “ne najveća, već najbolja” – avio-kompanija na svetu, da za samo tri godine leti na 115 destinacija i preveze 20 miliona putnika. Pored ostalog, Etihad sponzorise i Mančester siti, prošlogodišnjeg prvaka Premijer lige, čiji se teren od 2009, kada je otpočela saradnja, zove “Etihad stadion”

Prvi potpredsednik vlade Aleksandar Vučić u prisustvu premijera Ivice Dačića potpisao je 1. avgusta, u Kristalnoj dvorani beogradskog hotela Hajat, veoma dugo priželjkivani i nešto kraće najavljivan ugovor o strateškom partnerstvu sa Etihad ervejzom (*Etihad Airways*) iz Ujedinjenih Arapskih Emirata, čime je vlada Srbije prodala 49 odsto akcija srpske nacionalne avio-kompanije strateškom partneru i prepustila mu za početak petogodišnje upravljanje kompanijom (o čemu je “Vreme” već pisalo neposredno pred potpisivanje: Nikola Tesla na letećem ćilimu, broj 1178).

Šta je dogovoreno? Prema onome što je objavljeno na sam dan potpisivanja, Etihad ervejz kupiće 49 odsto udela u Jat erveju, Jat ervejz promeniće ime i oznake u Er Srbija (*Air Serbia*), Etihad će narednih pet godina upravljati novoosnovanom

– ili starom u novom ruhu, kako se uzme – avio-kompanijom u koju će obe strane uložiti inicijalno po 40 miliona američkih dolara, kao i dodatna sredstva u maksimalnom iznosu od po 60 miliona dolara; Er Srbija otvoriće liniju za Abu Dabi – koju trenutno “drži” samo Etihad – od oktobra 2013. U Etihadovom pojašnjenju finansijskog dogovora (Jat ervejz je preneo isto, sve sa slovničkim greškama, dan kasnije) navodi se da će Etihad ervejz nacionalnoj avio-kompaniji Srbije obezbediti kreditnu liniju od 40 miliona dolara, koji će od 1. januara 2014, “na osnovu odgovarajućih zvaničnih odobrenja”, postati osnovni kapital kompanije. Vlada Republike Srbije pratiće ovaj ulog sopstvenom injekcijom kapitala u jednakoj vrednosti. “Etihad ervejz i vlada Republike Srbije će uz to obezbediti deoničarski zajam i druge mehanizme finansiranja u maksimalnoj

vrednosti od po 60 miliona dolara, čime će pokriti potrebe za obrtnim kapitalom i podržati razvoj mreže linije novoosnovane kompanije Er Srbija.” Na državi Srbiji je – što je bio uslov Etihada da postane toliko priželjkivani strateški partner – i da preuzme sva dugovanja Jat erveja, odnosno “očisti” kompaniju od potraživanja (videti okvir). Pre nego što je predstavljen vizuelni identitet Er Srbije i potpisano partnerstvo države i avio-kompanije, prvi čovek Etihada Džejms Hogan ukratko je pojasnio onima kojima to još nije bilo jasno kako Jat kao nacionalni prevoznik ima “esencijalnu ulogu u srpskoj ekonomiji”, ali se i po učinku i veličini “progresivno smanjivao” i potrebna mu je “potpuna promena” za koju je ključ – smatra Australijanac sa mandatom vlade Srbije i kapitalom Emirata – strateško partnerstvo.

Svetsko, a naše

Dizajn za novi srpski brend osmislila je studentkinja grafičkog dizajna Tamara Maksimović iz Novog Sada. Na vertikalnom repu aviona nalaziće se stilizovani dvoglavi orao, a dominiraju boje nacionalne zastave, crvena plava i bela. Činjenica da je logo dizajnirala srpska studentkinja, koja je dospela u fokus medijske pažnje prilikom predstavljanja Er Srbije, veoma je dobro ukomponovan u priču o uspehu od samog početka. Tako su mediji sa oduševljenjem obavestili čitaoce kako su mlada autorka i njen rad otkriveni putem interneta! Na tom istom internetu se odmah podelila polemika o tome da li je rešenja dobro ili loše, ima li u njemu elemenata Mirosavljevog jevanđelja i Dušanovog zakonika, kako kaže dizajnerka, ili su u pitanju neki skriveni elementi orijentalnog i arapskog po čemu je inače Etihad poznat, da na diskretan i vizuelno dopadljiv način i tako širi poruku o tradiciji i kulturi države čije boje nosi. U svakom slučaju, Tamara je dobila "posao snova" na osnovu svog rada i kvaliteta koji je prepoznala Er Srbija a ne jer ju je neko nekad zbog nečeg zaposlio pa je eto bila pretplaćena na posao.

NOVE ALIJANSE

Od samog osnivanja, ukazom šeiha Zafara al Nahjana pre deset godina, Etihad ervež ima veoma smeo, na trenutke čini se i agresivan nastup na tržištu: manje od godinu dana kasnije naručili su na sajmu avijacije u Farnborou avione "boing 777" i "erbas 380" za ni manje ni više nego osam milijardi dolara, a četiri godine posle, na istom sajmu, avione za 43 milijarde dolara, što je najveća jednovremena kupovina putničkih aviona u istoriji. Prošlu godinu završio je sa 10,3 miliona prevezenih putnika, 23 odsto više nego prethodne, sa prometom od 4,8 milijardi uz profit od 42 miliona dolara, što je samo jedna od ilustracija naglog širenja. Prva profitabilna godina od osnivanja bila je tek – ili već, kako se uzme – 2011, u skladu sa planom strateškog razvoja. Od 2013. otvaraju linije za Severnu i Južnu Ameriku. Prvu

DIREKTORI: Etihada, Džejms Hogan i Er Srbije, Dane Kondić

Foto: Igor Salinger

polovinu ove godine Etihad je dočeka sa 78 aviona, od toga 19 "erbasova A319" za kratke i srednje destinacije i 50 širokotrupnih "A330" i "A340" i "boinga 777", kao i šest kargo aviona koji lete u redovnom saobraćaju na 94 destinacije u 55 država. Sa partnerima i tzv. kod šer ugovorima (code share, pojednostavljeno zajednički letovi dve ili više kompanija), uključujući i indijski Džet ervež i srpski Jat ervež, odnosno Er Srbiju, pokriveno je preko 360 odredišta koje povezuje oko 13.000 letova sedmično. Do 2020. godine u floti se očekuje više nego duplo aviona – 159, uključujući "erbasove" "A380" i "A350" kao i "boing drimlajnere 787". U martu je predstavljena visokobudžetna marketinška kampanja pod nazivom "Svet je naš dom – a vi ste naši gosti" snimana u Abu Dabiju, Sidneju, Bangkoku i Pragu u produkciji M&C Sać – oni boljeg pamćenja će se

setiti da je kompanija sa istim imenom u nazivu zaslužna za ribrending JAT-a 1994. kada su avioni osvanuli sa novim logom koji je prozvan "perjanica", malo pogrdno "turban", usred sankcija selektivno skinutih za avio-saobraćaj.

Puni samopouzdanja direktori Etihada su izneli stav da je cilj Etihada da postane najbolja – "ne najveća, već najbolja" – avio-kompanija na svetu i najavili da će za samo tri godine (2017) leteti na 115 "svojih" destinacija i prevesti 20 miliona putnika. Pored ostalog, Etihad sponzorise Mančester siti, prošlogodišnjeg prvaka engleske Premijer lige, čiji se teren od 2009, kada je otpočela saradnja, zove Etihad stadion.

KLJUČEVI USPEHA

Etihad odskaka od slike drugih modernih i uspešnih avio-kompanije po

Lizing i iznajmljivanje

Mediji u Srbiji veoma često koriste termin “lizing” ili “kupovina na lizing” za pojam iznajmljivanja aviona od strane jedne avio-kompanije, ili firme specijalizovane za tu uslugu, drugoj avio-kompaniji. Treba obratiti pažnju da u ovom slučaju iznajmljivanje aviona nije isto što i (finansijški) lizing automobila ili aviona, već je bliže pojmu iznajmljivanja rent-a-kar vozila, samo na duži period. Avioni se najčešće iznajmljuju na periode od nekoliko meseci do nekoliko godina, uglavnom planirano (postoji i iznenadno iznajmljivanje, ali to onda ima formu tzv. *ad hoc* čartera, za jedan let ili nekoliko dana, ako zatreba) kada kompanija koja iznajmljuje donese odluku da joj u nekom periodu nedostaje kapaciteta, a da ili nema sredstava, ili joj ne odgovara kupovina aviona koji će ostati u njenom vlasništvu. Postoji “mokro iznajmljivanje” (*wet lease*, *ACMI* – *Aircraft, Crew, Maintenance, Insurance*) pri čemu se uz sam avion zakupljuju i usluge posade, održavanja i osiguranja koje pruža – i dobro naplaćuje – iznajmljivač, i “suvo iznajmljivanje” (*dry lease*) pri čemu kompanija koja iznajmljuje obezbeđuje svoje posade, održavanje, plaća osiguranje i ostalo što je potrebno za letenje aviona. Po pravilu, na kraće periode se avioni unajmljuju “mokro”, a na duže “suvo”. JAT je ranije dosta iznajmljivao svoje avione sve sa posadama u Africi i Aziji, a uzimao u “suvi” najam avione po potrebi za koje je imao već spremne posade i kapacitete održavanja.

UDRUŽIVANJE PREKO AKCIJA: Kompanije u čijem vlasništvu učestvuje i koje merka Etihad

Foto: Etihad

modelu poslovanja, koji podrazumeva veoma brzo širenje i to tako da Etihad – čiji direktor i zagovara tezu kako su klasične velike alijanse avio-prevoznika previše tromе i prevaziđene – kupuje vlasnički udeo u manjim kompanijama i na taj se način umrežava sa njima, ali i sa njihovim partnerima. Etihad ima 24 odsto vlasništva u indijskom Džet erveju (*Jet Airways*), tri odsto u irskom Er lingusu (*Air Lingus*), 40 odsto u Er Sejšelimu (*Air Seychelles*), 29 u nemačkom Er Berlinu (*Air Berlin*) i deset odsto u kompaniji Virdžin Australia (*Virgin Australia*) i tzv. kod šer ugovore sa skoro pedeset avio-kompanija širom sveta, koje čine mrežu više od 350 destinacija.

Poslednja vest je da nepune dve nedelje po objavljivanju kupovine 49 odsto vlasništva Jat erveja, odnosno Er Srbije, Etihad “merka” poljsku nacionalnu kompaniju LOT. Pregovori između Etihada i poljske vlade su navodno u “poodmakloj fazi”, a u Abu Dabiju su sasvim očekivano komentarisali – kako oni “ne komentarišu glasine”. LOT se odlično uklapa u “matricu”: nacionalna avio-kompanija u državnom vlasništvu, duga tradicija, razvijena mreža destinacija na severnoj hemisferi, dobar geografski položaj za dalje širenje... I finansijški problemi poslednjih godina, neuspešni pokušaje prodaje,

Foto: Adrian Pingstone

Foto: Jim Anderson

Foto: Adrian Pingstone

Foto: Boeing

Foto: Boeing

Foto: Airbus

uz Eu propise koji ograničavaju državu u tome da se previše umeša sa direktnim olakšicama. Sam Hogan je više puta u Beogradu ponovio primer Er Sejšela koji su bili državna firma koja je pravila gubitke, ali “sa potencijalom”, i da su na poziv vlade ostrvske države kupili 40 posto uдела, preuzeli upravljanje i od Er Sejšela napravili modernu kompaniju koja donosi profit. Indikativno ili ne, memorandum o

razumevanju je potpisan od strane resornog ministra Sejšela i direktora Etihada, obe strane obavezale su se da ulože jednake sume za opravak avio-kompanije. U Etihadu pojednostavljeno objašnjavaju da vlasnički udeo "obezbeđuje predanost i obavezu, usmerava ulazak na nova tržišta sa ograničenjem inostranih investicija i omogućuje brzo širenje preko prepoznatljivih brendova".

Drugi ključ za ovako nagli rast kompanije iz Emirata je pozicija glavnog čvorišta u Abu Dabiju i usmeravanje letova partnerskih avio-kompanija kroz njega, odnosno "fidovanje" letova ka destinacijama u Aziji i Okeaniji za koje velike evropske avio-kompanije ne mogu, odnosno ne isplati im se da lete. Ispod površine, iako ovakav model poslovanja tek počinje da živi, primetna je namera jednostavnije fluktuacije ljudi i ideja i rešenja preko udela u kapitalu, pa nije iznenađujuće da su mnogi Etihadove "otvorene dane" odnosno razgovore za posao, održane početkom avgusta u Beogradu, shvatili kao poziv da postanu stjuardese i stjuardi Er Srbije iako je jasno stavljeno do znanja da je u pitanju angažovanje za matični Etihad u Abu Dabiju. Posle preuzimanja manjinskog udela u Er Berlinu za nekih 100 miliona dolara, uz obavezu da investira dodatnih 255 miliona u narednih pet godina, u Nemačkoj su se mogla čuti negodovanja kako im Etihad odvodi najkvalitetnije kadrove, prvenstvo pilote, u Abu Dabi da rade u matičnoj kompaniji – naravno ne u lancima, već poslovnim ponudama koje je teško odbiti. U neformalnom razgovoru sa menadžerima Etihada moglo se saznati da su najveće uštede – iz drugog ugla gledano: zarade – na unificiranom školovanju letačkih posada u pilotskoj akademiji u Abu Dabiju, kao i primeni istih modela poslovanja – organizaciono, tehnički – uz minimalno prilagođavanje, u kompanijama od Sejšela do Srbije. Takođe nije zanemarljiva ni sposobnost kompanije iza koje stoji država Ujedinjeni Arapski Emirati da na tržištu obezbedi znatno niže cene goriva kupovinom ili bar tržišnim uticajem domaćih (emiratskih) naftnih kompanija ili kompanija koje kontroliše kapital iz UAE. Tako je za očekivati da Er Srbija, za razliku od Jata čiji je gubitak godinama hranio tuđe profite – uz druga

Air Serbia

Dane Kondić, prva generacija emigranata iz Republike Srpske rođena u Australiji, predstavljen je kao prvi direktor Er Srbije. Uz ogradu "ja sam došao pre dva dana, još se privikavam", saopštio je planove za neposrednu budućnost. U inicijalnom periodu treba razviti saradnju sa Etihadom i partnerskim kompanijama, zameniti flotu i dodati nova odredišta. Paralelno sa tim, vladi Srbije ostaje da reši avio-kompaniju dugova i drugih potraživanja. Negde u hodu, a sigurno pre početka naredne godine kada je predviđeno da Er Srbija krene punim kapacitetom po svim kriterijumima poslovanja, treba socijalnim programom ili na drugi način rešiti problem viška radnika, zvanično 300 do 500 ljudi, nezvanično "bar 500", uz ovog puta stvarnu reorganizaciju i zapošljavanje stvarno potrebnog kadra.

Kada se malo stižala prvobitna halabuka, slegla medijska prašina i pogasila svetla odlično postavljene i odigrane prezentacije u Hajatu, iz Etihada su svojim komunikacionim kanalima poručili kako u stvari "ne postoji tačan broj zaposlenih koji će morati da napuste kompaniju, ali će nova kompanija svakako imati manje zaposlenih nego što je to slučaj danas. Proces ispitivanja poslovanja koji je u toku, određiće odgovarajući obim Er Srbije". Zna se da će se "broj zaposlenih u administrativnim poslovima značajno smanjiti, dok će nova flota i planirani broj destinacija doneti povećanje broja zaposlenih u sektoru kabinskog osoblja i zemaljskih poslova." Početkom avgusta "zavrtila" se brojka od nekih 100 novih pilota i kopilota (50 posada) i isto toliko kabinskog osoblja (stjuardesa i stjuarda) koji će biti potrebni Er Srbiji.

Ono što se verovatno neće svideti iskusnim, starijim kapetanima sa "boinga 737" je da se, surovo rečeno, kompaniji ne isplati da ulaže u njih i da ih školuje za novi tip aviona i verovatno će završiti karijeru zajedno sa "boingom" ili preći na neko drugo radno mesto, sa ili bez aviona. I sam Etihad je u odgovorima koje je poslao jednoj beogradskoj redakciji nedvosmisleno pojasnio kako "... obuka traje četiri do pet meseci, i to podrazumeva određeno ulaganje i investicije, ali i očekivanje od strane avio-kompanije da će pilot određeno vreme leteti upravo za nju."

Kratkoročno je doneta odluka da se iznajmi deset "erbasova A319" koji bi došli od oktobra i činili okosnicu flote Er Srbije. Za sada će zadržati pet "ATR 72" (tri u vlasništvu i dva nedavno iznajmljena, jedan ranije iznajmljen je nestao, ali to je neka druga i prilično srpska priča), a na duge staze, prema rečima Hogana, u opciji mogu biti bilo novi "erbasovi 320neo", bilo konkurentski "boing 737max".

Vlada Srbije je na sednici 9. avgusta, pohvalio se odlazeći ministar Mrkonjić, odobrila davanje depozita od 750.000 dolara za iznajmljivane "prvih pet aviona 'erbas A319'" (za drugu polovinu flote koju će činiti deset "A319" treba valjda da se pobrine strateški partner "Etihad"). Prema dostupnim informacijama, prva dva aviona trebalo bi da se iznajme od Er Berlina, nemačke avio-kompanije sa manjinskim vlasništvom Etihada, ostalih osam od neke kuće specijalizovane za iznajmljivanje vazduhoplova. Ovde se odlično uklapa informacija da se država Srbija prepuštanjem 49 odsto kapitala i upravljačkih prava Etihadu rešila i svojevrsnog kamena oko vrata, ugovora iz 1998. sa Erbasom za nabavku osam aviona "A319": za koje je onomad dat depozit od 23,5 miliona dolara se računa kao deo uloga države u Er Srbiju. Na kompaniji novog imena je da se sa Erbasom dogovori šta će biti dalje. Nije teško pretpostaviti da će evropski konzorcijum brže i lakše postići dogovor sa Er Srbijom koja iza leđa ima svog odličnog kupca Etihad (naručili "A380", "A350", još "A319", imaju već "A340"...), nego sa u vazduhoplovnim krugovima vrlo slabo poznatim Vučićem, Dinkićem, Mrkonjićem, Cvetkovićem, Koštunicom i ostalima ministrima i premijerima Srbije. Etihadov tim dalje planira da se Er Srbija tržišno pozicionira i ojača, postane profitabilna uz "operativnu izvrsnost" i "disciplinu troškova", ovo poslednje je poznato kao jako teško izvodivo od domaćih pa još stranački postavljenih rukovodilaca, verovatno su zato i angažovani menadžeri iz "belog sveta" (primerice: godišnji izveštaj Jat ervejza za prošlu godinu pod stavkom "ostali poslovni troškovi" navodi nekih osam milijardi dinara tj. 70 miliona evra rashoda). Kao dugoročni strateški cilj Kondić je najavio "razvoj kompanije da postane vodeća u regionu i veza za lakšu dostupnost Srbije" u svakom smislu.

Dugovi

“Čovek koji je pregovarao i doveo Etihad u Srbiju”, Siniša Mali, savetnik prvog potpredsednika vlade, za Al Džaziru kaže da je uslov saradnje s avio-kompanijom iz UAE bio da vlada Srbije preuzme dugovanja Jat ervejsa. Budući da država nema taj novac, on će biti dodat javnom dugu. “Nismo imali izbora prilikom ove transakcije. Jednostavno, to je bio zahtev strateškog partnera. To smo uradili i, pravo da vam kažem, bolje je tako nego da i dalje ulećemo svakog meseca i za plate i za tekuće troškove JAT-a. Ovo je način da prekinemo sa tom praksom preuzimanja starih dugova i da zajedno sa partnerom pokušamo da napravimo profitabilnu kompaniju u što kraćem roku”, kaže Mali. Reč je o oko 190 miliona evra duga: 55 miliona evra bankama koje su u stečaju, 70 miliona duga su krediti sa državnim jemstvom, a devet miliona evra duguju Naftnoj industriji Srbije. Jat ervejs duguje i beogradskom aerodromu “Nikola Tesla”, najviše zbog neisplaćenih aerodromskih taksi i ostalih aerodromskih usluga, a taj iznos doseže čak 32 miliona evra, odnosno dnevno je rastao za 30.000 evra.

velika preduzeća poput aerodroma, agencije za kontrolu leta... i Nis-a, više ne plaća “najsкупlje a domaće” gorivo u Beogradu.

PODELA NADLEŽNOSTI

Ovakav pristup, pre svega formiranje mreže avio-kompanija na osnovu vlasničkog udela, sa jedne strane dobio je brojne pohvale i prestižno priznanja *Airline Strategy Award* koja je prošlog meseca dodeljena direktoru Etihada Džejm-sa Hoganu za “uspeh u razvoju partnerstva” avio-kompanija, čija poslovna taktika “trese industriju avio-saobraćaja” i “poslovno podriva globalne alijanse

avio-kompanija”. Sa druge strane, kritičari ovakvog pristupa smatraju da je jedini cilj brzi rast poslovanja (što Etihad ne poriče) i da se na taj način “pravi papazjanija od avio-kompanija koje vapiju za investicijama”. Bilo da je reč o briljantnim modernim menadžerima vazdušnog saobraćaja ili o očajnoj avio-kompaniji željenoj investicije – a vrlo je moguće da je i jedno i drugo istinito, Etihad ervejs je postao nominalno manjinski vlasnik srpske nacionalne kompanije sada već uskoro bivšeg naziva Jat ervejs uz sva prava i obaveze o kojima su se dogovorili strateški partneri; prvo pravo čini se

da je – bar na pet godina – status upravnika srpske nacionalne avio-kompanije. Uz mnogo toga što tek treba da ili postane jasno kako će biti urađeno ili bar da se vidi, za sada je vidljivo da se srpskoj strani prepušta da se pozabavi nagomilanim dugovima i viškom radnika, verovatno i svime ostalim što se ne uklapa u Etihadovo viđenje vazdušnog prevoza nebeskog i susednih naroda i narodnosti. Ono što država Srbija može da ponudi Etihadu posle godina urušavanja i čerupanja – prvo Jugoslovenskog aerotransporta, a posle promene imena i Jat ervejsa – jeste pravo na postajanje i letenje, odnosno komercijalna prava i slotove (vremena sletanja na određene aerodrome), kao i svoje tržište.

A koliko će to da košta Srbiju i šta će ona time da dobije? Veoma grubo procenjeno, prva suma blizu je nekih 300 miliona evra, računajući samo preuzimanje duga i planirana ulaganja u Er Srbiju, bez socijalnog programa i ulaženje u imovinsko-pravne detalje. Ovo drugo, kako stvari stoje, zavisi od rukovodstva Er Srbije koje postavi Etihad.

IGOR SALINGER

PRAVA KUĆA JE KUĆA SA INTERNETOM!

net

100 20 50 30 10 5

Osećajte se udobno u svojoj kući! Uvedite Internet Telekoma Srbija, neophodan element svakog doma. Izaberite jedan od Net paketa brzine do 100 Mb/s i dobićete besplatan ruter za bežičnu vezu. Uživajte u najdostupnijem, najstabilnijem i najudobnijem Internetu!

Besplatan WiFi ruter

www.open.telekom.rs • telefonska prodaja 19818* • poslovnice Telekoma Srbija

open ADSL

Telekom Srbija

*broj je besplatan za sve pozive iz fiksne i mobilne mreže Telekoma Srbija

EUNET HOSTING PRIRODAN IZBOR

PROFESIONALNE HOSTING USLUGE OD 1996. GODINE

WINDOWS I LINUX NAMENSKI SERVERI
CLOUD SERVERI • PRIVATE CLOUD
MICROSOFT SHAREPOINT, EXCHANGE I
DYNAMICS CRM HOSTING
SHARED HOSTING • DOMENI

EUNETHOSTING.COM • 011 3010 550

 EUnetHosting

Nama se uspeh ne prašta

“Kada je počela globalna ekonomska kriza, tadašnja vlada je tvrdila kako će nas ona samo ojačati. Nisu nas uspavali – razvijali smo nove proizvode i rešili da se od klasičnog print izdavača transformišemo u multimedijalnu kompaniju”

Povod za razgovor sa generalnom direktorkom “Ringier Axel Springera” bili su česti medijski napadi na ovu kompaniju u poslednjih mesec dana. U intervjuu za “Vreme” Jelena Drakulić-Petrović govori o razvoju kompanije od kada je 2008. došla na njeno čelo, karakteristikama srpskog medijskog i marketinškog tržišta, a kao motive medijskih napada vidi “finansijsko slabljenje kompanije i diskreditaciju njenih čelnih ljudi”.

“VREME”: Prema podacima APR-a, “Ringier Axel Springer” godinama posluje sa stabilnim dobitkom od skoro pola milijarde dinara godišnje. Kako objašnjavate ove podatke?

JELENA DRAKULIĆ-PETROVIĆ: Kompanija “Ringier Axel Springer”, izdavač dnevnih novina “Blic”, “Alo” i “24 sata”, nedeljnika NIN, “Blic žena”, “Puls”, “Auto Bild”, portala “Blic.rs”, “Žena.rs”, “Alo.rs”, “24sata.rs”, “Puls.rs” i više komercijalnih digitalnih platformi, jedna je od retkih sa transparentnim vlasništvom i koja se vlada tržišnim principima poštujući zakone. Zbog toga već sada mogu da kažem da ćemo i ovu poslovnu godinu, tešku za sve kompanije u Srbiji – pa i za nas, završiti sa profitom.

Čak ni najmoćnije medijske kompanije u najrazvijenijim zemljama ne mogu da menjaju trendove na tržištu, pa ni mi u Srbiji nismo imali takve iluzije, već smo od početka krize pokušavali da se prilagodimo promenama koje nam tržište donosi. Najbolji primer za to je model integrisanih timova urednika i novinara koji rade i razvijaju štampana i online izdanja. Mnogi su nam predviđali propast, a bilo je i zloradih komentara i unutar kuće i u profesionalnim novinarskim i marketinškim krugovima. Skoro tri godine posle toga mi smo unapredili i proširili print izdanja i postali vodeća online kompanija, ne samo u Srbiji već u čitavom regionu.

Marketinško tržište u medijima se iz

godine u godinu urušava, što je dovelo do opšteg nemorala, nepoštovanja zakona, nelojalne konkurencije, rečju – sve je dozvoljeno za stranu više oglasa. Kao ozbiljna evropska kompanija uvek smo bili daleko od tog brloga: držali smo do svoje reputacije, godinama građenog imidža i ugleda, nismo klijente privlačili rasprodajom strana i banera... Naš moto je “Ceni sebe da bi te i drugi cenili”, jer time poštuemo i milionske auditorijume čitalaca i posetilaca naših dnevnih novina, magazina i portala. Uspesne kompanije u Srbiji, upravo zbog toga, prepoznale su u nama pouzdanog partnera.

Svako ko tržišno posluje oglašava se u našim izdanjima. Ukupna čitanost naših print i online izdanja je viša od pet i po miliona čitalaca i posetilaca. Dnevne novine čita milion i po ljudi svakog dana, magazine milion nedeljno, dok je poseta portala viša od tri miliona dnevno.

“Ringier Axel Springer”, osim u Srbiji, posluje i u Češkoj, Slovačkoj i Poljskoj, a sam “Ringier” je prisutan i u Rumuniji i Mađarskoj, kada je reč o zemljama okruženja. Možete li uporediti poslovanja na ovim tržištima sa situacijom na srpskom tržištu?

Opšti trendovi na tržištu štampanih i online izdanja gotovo su isti u svim ovim zemljama i u našoj kompaniji ih rešavamo pomažući i učeći jedni od drugih. “Ringier”, kao najveći švajcarski, i “Axel Springer”, kao najveći nemački izdavači, prepoznali su potrebu da zajednički u istočnoj i centralnoj Evropi razvijaju medijski i digitalni biznis. Ove dve kompanije posluju u 19 zemalja širom sveta i zapošljavaju više od 21.000 ljudi. Znanje, iskustvo i ekspertiza koje dobijamo od vlasnika omogućavaju nam da budemo hrabriji i samouvereniji. Kreativnost, maštovitost i rad mojih kolega u Srbiji je ipak to što najviše doprinosi da budemo korak ispred drugih.

Taj posao nije lak jer osim samih sebe, moramo da menjamo i način razmišljanja i percepciju ostalih učesnika na tržištu. Posebno smo ponosni na to što smo po rezultatima među vodećim zemljama u kojima posluju obe naše matične kompanije iako poslujemo na najsiromašnijem tržištu. Vodeća pozicija na tržištu donosi često i nevolje u zemljama gde se uspeh ne prašta. U našoj kompaniji znamo profesionalno kako da održimo vodeću poziciju: neprestanim ulaganjima, edukacijom, modernizacijom...ali je problem u nakaradnim poslovnim običajima – da svako ko je isfrustriran neuspehom ima mogućnost da nekažnjeno blati i napada bolje od sebe. Pravda koju u tim slučajevima potražite na sudu ili kod inspekcija je spora, a ponekad i nedostižna.

Došli ste na mesto generalnog direktora 2008. godine. Šta se od tada promenilo – unutar kompanije, a i na tržištu Srbije?

Došla sam na čelo kompanije u godini kada je počela globalna ekonomska kriza. U svim našim izdanjima pisali smo o krizi koja će nas pogoditi dok je tadašnja vlada tvrdila kako će nas ona samo ojačati. Nas nisu uspavali, jer smo znali da “mirno more ne pravi dobre mornare” – razvijali smo nove proizvode i rešili da se od klasičnog print izdavača transformišemo u multimedijalnu kompaniju. Pronalazili smo uspešne nove modele poslovanja, a naši vlasnici su nas podržali i profit koji ostvarujemo svake godine nisu iznosili iz Srbije već su investirali u razvoj biznisa i nova radna mesta.

Promene na tržištu i u kompaniji zahtevaju velika odricanja i naporan rad, što je meni lično donelo profesionalno usavršavanje koje bih u retko kom drugom poslu mogla da ostvarim. Sa druge strane, moja porodica je zbog toga najviše ispaštala, ali sam im zahvalna što su uvek bili uz mene.

I 2013. GODINU ĆEMO ZAVRŠITI SA PROFITOM: Jelena Drakulić-Petrović

Foto: Ž. Šafar

Satisfakcija mi je i to što radim u društveno odgovornoj kompaniji koja preko "Blic fondacije", kojom imam privilegiju da upravljam, vodi brigu o 40 socijalno najugroženijih porodica sa više od 100 dece.

U poslednjih mesec dana u fokusu javnosti je obračun tv "Pink" sa "Blicom", zbog čega je ova televizija dobila opomenu od RRA, a vaša kompanija je tužila tv "Pink" i list "Informer" Privrednom sudu. Po vama, šta je u pozadini ovog spora?

Napadima je u osnovi bio cilj da se kompanija finansijski oslabi, kao i da se diskredituju njeni čelni ljudi. U ovom slučaju poklopili su se interesi različitih medijskih i kriminalnih lobija. Politički pismenijim, a nepristrasnim ljudima jasno je čiji jezik i ton je u tim televizijskim i novinskim pamfletima.

Svuda u svetu pa i kod nas državne insti-

tucije i javna preduzeća sarađuju sa medijima: objavljuju tendere, konkurse, obaveštenja, oglase, vode kampanje od javnog interesa... U takvoj vrsti oglašavanja nema ničega spornog. Državne institucije i javna preduzeća imaju istovetne ugovore sa nama i drugim medijskim kućama. Nikada nismo postavili pitanje zašto ministarstva ili državna preduzeća i agencije objavljuju oglase, tendere, konkurse... za znatno veće ugovorene iznose u drugim medijima, a ne kod nas. Jeftini populizam su optužbe da su neka preduzeća ili ministarstva trošila kod nas više nego u drugim medijima. Primera radi, neko preduzeće koje izdaje jedne dnevne novine i može imati čak i sto hiljada prodatih primeraka ne može se porediti sa ponudom naše kompanije koja izdaje troje dnevnih novina, pet magazina i dva naest portala. Svakog direktora državnog

preduzeća ili institucije koji se vodio tržišnom logikom proglašavaju sumnjivim i krivim za malverzacije.

Osnovno kućno vaspitanje, kako moje tako i ostalih kolega, ne dozvoljava nam da odgovaramo na prizemne napade. Pravdu tražimo jedino na sudu i od regulatornih tela. Moja obaveza je da štitim interese kompanije i više od 700 radnika i njihovih porodica. Na ovom primeru pokazalo se koliko Srbija napreduje u poštovanju osnovnih ljudskih prava i primeni zakona.

Kako je sve to uticalo na poslovanje vaše kompanije?

Inspiratorima i izvršiocima napada nikad nije uspeo da destabilizuju naše poslovanje. Prošlu godinu smo završili sa profitom, a i ovu ćemo, uz povećanje plata zaposlenima.

R. MARKOVIĆ

NA BARIKADAMA: Most na Ibru u Kosovskoj Mitrovici
Foto: REUTERS

Između Prištine i nakovnja

Politika je jedno, a šoping nešto sasvim drugo. Srbi iz Kosovske Mitrovice ne libe se da kupuju u hipermarketu u južnom, albanskom, delu grada. Ali na spomen Hašima Tačija prvo misle na trgovinu ljudskim organima, nestale, prognane. Otuda i toliki otpor prema lokalnim izborima u režiji Prištine

Otkako je pre četrnaest godina međunarodna zajednica preuzela Kosovo kao protektorat i potom dozvolila jednostrano proglašenje nezavisnosti, nijedni lokalni izbori u srpskoj zajednici nisu izazvali toliku buru, kao što to čine predstojeći 3. novembra. To se posebno odnosi na sever Kosova, gde su Srbi deceniju i više imali konstantno jak otklon prema svemu što dolazi iz Prištine. Takav odnos ne žele da promene, jer, kako kažu, približavanje Prištini ili utapanje u kosovski sistem, za njih bi značilo "da potpisuju samoubistvo". Stoga i pozive vlasti Srbije da na osnovu aprilskog sporazuma iz Brisela izađu na lokalne izbore doživljavaju kao odvajanje od sistema u kojem su rođeni i proveli najveći deo svog života.

Barikada na centralnom mostu preko

reke Ibar u Kosovskoj Mitrovici neće skoro biti uklonjena. Ona, čini se, najbolje svedoči o političkom stavu Srba sa severa, prema Albancima u južnom delu tog grada. Uklanjanju barikade morao bi da prethodi politički dogovor. Uprkos barikadi, glavni most je frekventan. Kretanje ljudi, ipak, tu nije ni blizu tako živo kao na susednom, manjem mostu. Njime se iz severnog stiže u južni deo grada gde se nalazi najveći hipermarket u severnom delu Kosova. Vlasnici hipermarketa su Albanci, a svaki četvrti ili peti kupac je Srbin.

Srbi iz severnog dela Mitrovice zabave na politiku kada ulaze u ovaj trgovački centar, ili kada odu do trgovina voćem i povrćem u takozvanoj Bošnjačkoj mahali, čiji su vlasnici većinom Albanci. Čini se da Srbi i Albanci nigde na Kosovu ne funkcionišu bolje nego u trgovinama

Bošnjačke mahale.

STRAH OD NESTANKA

Kupci Srbi u trgovcima Albancima ne vide predstavnike vlasti u Prištini. Međutim, kada se pomene premijer Hašim Tači, odmah se misli na ilegalnu trgovinu ljudskim organima, na nestale i još nepronađene sunarodnike... Posmatrajući stvarnost iz tog ugla, Srbi na severu kreiraju svoj odbijajući stav prema kosovskim institucijama i namerama njihovih predstavnika da u severnim opštinama uspostave kontrolu. Otuda i otpor prema Briselskom sporazumu, predstojećim lokalnim izborima na Kosovu i pozivu vlasti Republike Srbije da na izbore izađu i stvore preduslov za formiranje Zajednice srpskih opština.

Među žiteljima severnog dela Mitrovice

ima Srba koji su pre rata živeli u Vučitrnu i sredinama južnije od ove varoši. Ljiljana Jakšić je sa porodicom prebegla iz Vučitrna. Kaže da su joj iskustva sa Albancima iz juna 1999. godine još gorka. Strahuje od rizika koji donosi integracija u kosovski sistem.

“Imamo svoj sud, svoje obrazovanje, zdravstvo, socijalnu politiku. Sve u okviru Republike Srbije, a ovim sporazumom sve gubimo. Ako izađemo na izbore, prihvat ćemo i priznaćemo ustav Kosova. To će biti osnova za sve buduće zakone koje budu donosili”, kaže Jakšićeva.

Njen prezimenjak, Marko (slučajnost je što se zove i preziva kao poslanik DSS-a u Skupštini Srbije sa severa Kosova), pravnik je u Zvečanu. Zaposlen je u srpskom pravosuđu. On je očekivao od državnog rukovodstva Srbije da razjasni koliko je strah Srba na severu realan.

“Pričaju nam uopšteno o budućnosti. Da planiram svoju porodicu i decu, trebaju mi konkretni odgovori. Nakon onoga što sam do sada čuo još više sam protiv sporazuma nego što sam bio do skoro. Jer nije više problem primena jednih ili drugih zakona, u pitanju su izmene kompletnog sistema. Meni ovo liči na integraciju svega u kosovsko društvo. Šta će biti sa našim zdravstvenim i socijalnim osiguranjem? Šta će biti sa našom decom i po kom će programu da uče školu?”, pita se Jakšić. Ne razmišlja o iseljavanju sa severa Kosova. “Da napustimo ovaj prostor sigurno nećemo, ostaje nam da opstruišemo sve što nam se nameće iz Prištine”, kategoričan je ovaj mladić.

KO NE SLUŠA BIĆE SMENJEN

Radica Rakić iz Zubinog Potoka je obavila godinu pripravnничkog staža u Osnovnom sudu Ministarstva pravde Srbije u Zvečanu. Sledeću godinu, kaže, možda bi trebalo da stažira po kosovskom sistemu. To ne želi. Za Rakićevu je sve nedefinisano. Čitav briselski sporazum. “U potpunosti podržavam lokalno rukovodstvo koje se protivi primeni sporazuma postignutog između zvaničnika Beograda i Prištine. Ako Vlada Srbije bude razrešila predsednike opština koji se protive primeni sporazuma i postavi neke koji će da ga prihvate, videćemo, tražićemo mogućnosti da ne prihvatimo i ne sprovedemo dogovor.”

Srbi na severu izgleda da nisu iznenađeni ni javnim upozorenjem da bi svi njihovi rukovodioci koji nisu na kursu državne politike mogli da budu smenjeni, pogotovu poslednjih dana, kada se približava rok za prijavljivanje na lokalnim izborima. Slaviša Ristić, predsednik opštine Zubin Potok, sa ostalim opštinskim liderima sa severa prisustvovao je gotovo svim sastancima sa državnim vrhom Srbije. Kaže da im je na sastanku prošle nedelje rečeno da svako ko se ne slaže i radi suprotno državnoj politici neće moći da ostane u državnoj službi.

“Neka nas smene, neka raspuste skupštine... neka dovedu nove, poslušne, ...ali će to biti manja šteta nego ako izađemo na izbore i potpišemo smrtnu presudu, prihvatajući kosovski sistem”, rekao je Ristić za “Vreme”. On odluku odbornika Privremene skupštine AP KiM, formirane bez blagoslova Beograda, da Srbi na severu ne izađu na lokalne izbore smatra “svetim pismom”.

Očekivanja su da će na lokalne izbore 3. novembra, prvim koji se organizuju na osnovu kosovskih zakona, u četiri opštine na severu Kosova izaći jedva 20 odsto birača. Oni koji su spremni da na njima učestvuju već su u sistemu kosovskih institucija, ili su u njima bili u vreme međunarodnog protektorata. Kod drugih prisutna je doza opreza, jer njihov konačan stav zavisi od zaključka koji bude donela Vlada Srbije, a on se očekuje ove nedelje. Poruke iz vlade su da neće pozivati kosovske Srbe na izbore ukoliko na glasačkim listićima budu obeležja “Kosova Republike”.

SEVER I JUG

Zagovornici bojkota lokalnih izbora ne osvrću se na reakcije Albanaca, pogotovo intelektualnih i opozicionih krugova u Prištini, iz kojih se može čuti da će Briselskim sporazumom doseg kosovskih institucija i dalje biti samo do reke Ibar.

Tako analitičari u Prištini ističu da će, kada budu primenjene tačke sporazuma, Srbija u praksi i dalje upravljati severnim delom Kosova. Čitava igra oko učestvovanja ili neučestvovanja Srba sa severa na lokalnim izborima je napravljena sa ciljem da se dokaže da će ovaj deo biti deo Kosova, ali da se njime praktično rukovodi iz Beograda, tvrde analitičari u Prištini. I ako Srbi iz tog dela zemlje izađu

na izbore, to će biti, jer je Beograd tako odlučio. U Prištini upozoravaju da “ovo-ga puta ne bi trebalo da prođe pokušaj Srbije da ubedi međunarodnu zajednicu kako navodno nema kontrolu nad Srbima sa severa Kosova”.

Srbi južno od reke Ibar ne razmišljaju kao njihovi sunarodnici na severu. U ambijentu teritorijalne zatvorenosti, kada do najbliže tačke centralne Srbije treba da prevale najmanje 30-40 kilometara, prolazeći kroz područje gusto naseljeno Albancima, na učesće na izborima gledaju kao na mogućnost da dobiju više od onoga što trenutno imaju. Još, ako ih na izbore pozove Beograd, onda za njih nema nikakve dileme. Dilemu su Srbi južno od Ibara imali u novembru 2009. godine, kada su održani prvi lokalni izbori nakon jednostrano proglašene nezavisnosti Kosova. Tada je uz poziv Beograda većina Srba bojkotovala izbore. Na njih su izašli predstavnici Samostalne liberalne stranke. Osvojili su vlast u većini od pet srpskih opština na jugu, organizovanih po planu Martija Ahtisarija.

Predstavnici SLS-a kažu da tada nisu pogrešili što su izašli na izbore, navodeći da su uradili nešto što politika Beograda nameće da učini sa zakašnjenjem od četiri godine. Oni će kandidate za predsednike opština i odbornike imati u svih devet opštinskih jedinica. Dakle, i na jugu i na severu.

Politički predstavnici Srba južno od Ibara razmišljaju kako da u budućoj Zajednici srpskih opština imaju većinu u odnosu na predstavnike srpskih stranaka koje su na centralnom nivou do sada delile vlast sa partijama Albanaca, pre svih Demokratskom partijom Kosova Hašima Tačija. U tom kontekstu predstavnici stranaka u Gračanici, a čije su centrale u Beogradu, ističu važnost formiranja jedne odborničke liste i jednog kandidata za predsednika. Smatraju da ako Vlada Srbije ima iole ozbiljne namere da se posveti formiranju institucija koje i dalje može da kontroliše, onda osvajanje lokalnih izbora u Štrpcu, Gračanici, Ranilugu, Partešu i Klokotu neće biti težak zadatak. Jer, u tim sredinama oko 70 odsto biračkog tela čine ljudi koji su platama, honorarima, socijalnim i drugim primanjima vezani za budžet Srbije.

ANDRIJA IGIĆ,
dopisnik RTS-a sa Kosova

Igra senki

Od eksplozije bombe u beogradskom bioskopu "20. oktobar" pa do današnje nervoze u Republici Hrvatskoj oko Josipa Perkovića i njegove sudbine neprekinut je niz indicija, nagađanja i očiglednih uzajamnih veza između hrvatske terorističke neprijateljske emigracije s jedne i Državne bezbednosti bivše Jugoslavije, s druge strane. Danas, posle tolikih godina, posle raznih otkrića, svedočanstava i dokumenata – ništa više tako crno-belo, kao što je bilo

Jula meseca 1969. dve žestoke eksplozije odjeknule su u Beogradu: jedna u bioskopu "20. oktobar", a druga u garderobi Željezničke stanice, nešto kasnije (valjda). Bilo je žrtava, ali to je ovde manje bitno, kao što su i žrtve uvek manje bitne u toj vrsti politike: važno je da ih ima, jer igra inače gubi na uverljivosti. Svi smo se neko vreme sećali Magdalene Novaković koja je u bioskopu izgubila obe noge; i to bi bilo to. Zbog tog terorističkog napada uhapšen je, suđen, osuđen i pogubljen izvesni Miljenko Hrkač, donekle zbunjeni mladi Hercegovac ne baš velike pameti. Posle je bilo priča da to nije bio baš on, nego brat i u tom pravcu, ali to nije pomoglo: on je u celu stvar bio umešan, zbog gluposti (najverovatnije) ili zbog neke podle politike (podjednako verovatno).

Tu nam se sada valja vratiti na kontekst u kome se ne samo ta nego i druge slične drame događaju. Tada je u usponu ono što će se kasnije nazvati "Maspok", komunistička skraćenica za "Masovni

pokret" (kao "Nama" ili "Komgrap"; takvo vreme bilo, skraćivano). Ustaška emigracija tada već ima dve generacije: originalnu iz 1945. i mlađu, od naslednika i potomaka; uskoro će dobiti i treću, "prolećarsku" (od "Hrvatskog proleća", tj. "Maspo-ka"). Oni prvi, originalni, svoje su ispucali i upropastili sve šanse još za vreme "križara" i "škripara" (od "škripa", kraška pećina), 1945–1950. Ubačene grupe ustaša, računajući slaboumno na dojučerašnje neprijatelje Anglosaksonce kao na današnje saveznike protiv komunista, razbijene su i uglavnom pobijene vrlo brzo. Tada Englezi i Amerikanci nisu bili baš tako glupi kao kasnije: prstom nisu mrdnuli da pomognu; procena je bila da "križari" nemaju nikakve šanse za produženi gerilski rat protiv komunista.

To, međutim, nije sprečilo Zapad da u najmanju ruku toleriše ustašku emigraciju, ako ne i da je tu i tamo podstaknu i finansiraju za ponešto. U takvoj situaciji Državna bezbednost (u daljem tekstu Udba) osetila je potrebu da ponešto i

preduzme na stranoj teritoriji. Sa manjim ili većim uspehom krenulo se u operacije osvetničkih ubistava ustaških (ali i drugih) emigrantskih glavešina. Pavelić im je umalo uspeo (takav je život...). Bilo je i uspešnijih operacija, doduše.

HRVATSKO PROLEĆE

Stara Udba imala je, međutim, određene profesionalne standarde koji će kasnije dramatično padati. Kao prvo, u tim "zagrančnim" operacijama koristili su svoje profesionalne i proverene kadrove; kasnije će se sve više oslanjati na unajmljene obične kriminalce, kao što ćemo videti. Kao drugo, Udba je imala precizne kriterijume za to ko je za ubijanje, a ko nije; kasnije će se ti kriterijumi razvodniti do besmisla. Kao treće, Udba je imala dobro smišljene taktike čiji je cilj bio (što je često uspevalo) da se emigracija između sebe zavadi, pa da se pobiju sami, što nije bilo teško jer je reč bila o mahnitim dinaridskim strasnim gorštacima bez mnogo pameti; dovoljno je bilo smestiti

EPILOG BOMBAŠKOG NAPADA: Miljenko Hrkač na suđenju (levo) i njegov saučesnik Ante Penović (desno)
foto arhiva Borbe

HRVATSKO REVOLUCIONARNO BRATSTVO

U svakom slučaju, eskalacija terorističkog nasilja ustaške emigracije od 1969. nadalje bila je – hajde da kažemo i to – dobrodošla provokacija za Udbu. Najvažniji – i najmisteriozniji! – događaj bila je ona infiltracija terorističke gerilske grupe iz Australije u leto 1972. Njih 19 provuklo se (nekako!) iz Austrije, stiglo do Bugojna i dalje u pokušaju da dignu narodni ustanak protiv jugokomunističkog režima. Detaljni opis te blesave i samoubilačke avanture dugujemo tek od nedavno pomenutom Boži Vukušiću, Tuđmanovoj uzdanici (još je pod krivičnim postupkom zbog neke pojednako slaboumne otmice, jer je umislio da je glavni lovac na “udbaške zločince”, pa nije pazio). U tom svom svojstvu Tuđmanovog poverljivog lica, Bože je Vukušić dobio pristup u skoro sve arhive hrvatske i bosansko-hercegovačke Službe državne bezbednosti, pa se u toj njegovoj knjizi o “Hrvatskom revolucionarnom bratstvu” (HRB) mogu naći zanimljiva autentična

im uverljivu intrigu, pomešati neke puteve novca i gotov posao. Kao: onaj je doušnik Udbe i još pritom krade vaše pare od donacija i reketa; dovoljno. U jednoj takvoj spletki izvesni Bože Vukušić ubio je nekoga u SR Nemačkoj i dobio doživotnu robiju; zbog nečega je 1991. oslobođen i u Tuđmanovom režimu postao je strašno važna ličnost; i o njemu kasnije.

“Hrvatsko proljeće” od 1969. do 1971. ustaška je emigracija dočekala sa preteranim i – videćemo kasnije – preuranjenim ushićenjem. Ni Udbe nije propustila da primeti potencijale tog pokreta. Bilo kako bilo, 1969. godina donosi nagli porast terorističkih akcija hrvatske ekstremne emigracije: od pomenutih eksplozija u Beogradu, pa do kasnijeg ubistva ambasadora Rolovića u Švedskoj i atentata na našeg vojnog izaslanika u Berlinu, Antona Kolendića. Kolendić, ličnost mnogo veća i važnija od pukog diplomate u Zajedničkoj misiji Saveznika u Berlinu, preživeo je čudom hitac nekog Drage Đole, Hercegovca takođe, ispaljen u glavu. Bivši

rezident NKVD u Sofiji i operativac u Turškoj, Kolendić je bio i ostao Titov veran saradnik i saborac; posle rata bio je rezident Udbe u Gracu i vodio je ozbiljne naše obaveštajne mreže u Austriji i Nemačkoj. Mesto u Berlinu bilo je korak napred u karijeri. Kada sam se, igrom ne baš slučaja, s njim zbližio osamdesetih godina i često i dugo razgovarao, ispričao mi je zanimljiv detalj koji je uticao da preispitam svoja saznanja o spoljnim aktivnostima Udbe u ta kritična vremena. Naime, revolver *Smith & Wesson K-38* iz kojega je atentator Đolo pucao u njega stigao je par meseci ranije iz Beograda u diplomatskoj pošti; stari špijunski lisac naravno da je zapisao serijski broj oružja, koji će se zatim pojaviti u balističkom nalažu berlinskog *Polizeipresidiuma* nakon atentata. Kolendić je tada dopuštao razne mogućnosti – uključujući i tu da bi njegovim ubistvom bile ubijene dve muve: em nezgodan svedok ratnih i kasnijih zbivanja, em visoko rangirani jugoslovenski diplomata; itd., ima tu još.

dokumenta. Knjiga je inače bestidno šovinistički pristrasna (otmica švedskog aviona kojom je iznuđeno puštanje ubica ambasadora Rolovića naziva se tamo eufemiistički "posudba švedskog zrakoplova"), ali dokumenta su dokumenta. Sve je tamo u vezi s tom Bugojanskom grupom objašnjeno – osim glavnog pitanja: a da ko ih je nagovorio na tu očito samoubilačku avanturu? Na to – jedino relevantno – pitanje odgovora nema.

Sada bi neko pakosno upitao da jesu li oni dovoljno bezbednosno proveravali svoje lidere? Ionako se ustaška emigracija iscrpljivala, pa i međusobno ubijala, u raspravama da ko je infiltriran po Udbi, a ko je pak poštena ustaša. U velikom broju slučajeva bili su u pravu: stara Udba bila je ozbiljna firma. I zaista, s bezbednosne tačke gledišta postavlja se ozbiljno pitanje vremenskog određenja, tajminga, kako se danas kaže, određenih akcija. Profesija ne priznaje koincidencije, pogotovo ne one učestale...

Zašto baš u vreme procvata "Hrvatsko-ga proljeća", na primer? Zašto posle Karađorđeva, kada se javlja politička potreba da se to isto "proleće" potvrdi kao šovinističko? Tada već uveliko imamo suptilno prožimanje emigracije i Službi, gde mnogi rade i za jedne i za druge; igra senki uveliko nalik na onu s početka xx veka između ruske Ochrane i esera; čuveni Azef neizbežno dolazi na um. Takve igre senki, srećom, brzo se degenerišu i propadaju u sopstvenom besmislu. Više se ne zna ko tu za koga radi; vredi li ta operacija tih žrtava, a te informacije tih para; itd. Službe, što je najstrašnije, počinju da vode računa samo o tome da same sebe učine neophodnima (to imamo i dan-danas). To nije slutilo na dobro, a tako se i završilo.

DEGRADACIJA PROFESIONALNIH STANDARDA

Krajem sedamdesetih i – naročito – početkom osamdesetih godina xx veka dolazi do zabrinjavajuće degradacije profesionalnih standarda. Kao prvo, gube se kriterijumi za likvidacije. Dobro, složićemo se da je glupo i opasno ubijati političke emigrante po inostranstvu: mnogo je veća šteta od koristi, ali to nekome nije bilo jasno u Ulici kneza Miloša. Ako se to već radi, neka se barem radi profesionalno i promišljeno – ako je ikako moguće i

zaista nužno. Ubili bi Amerikanci i ovo-ga Snoudena, ama se ne usuđuju: državni razlog je jedno, ali je bruka drugo; to je stvar racionalne procene.

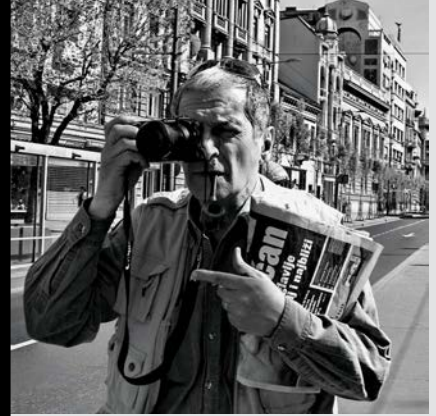
Da nešto tu nije u redu videlo se kad je ubijen Bruno Bušić u Parizu, jedan nespretni i smotani marginalni emigrant od kojega su posle napravili bogznakakvog heroja. Onda je 1978. u Glazgovu izvesni Vinko Sindičić pucao na takođe marginalnog hrvatskog emigranta Nikolu Štđdula, ali ga je promašio više puta. Sindičić je uhvaćen zbog amaterizma: pokušao je da Britaniju napusti sa istim pasošem na koji je iznajmio auto u Glazgovu. Dobio je deset godina i pošteno ih je odležao. Bušićev ubica nije otkriven.

Tu sad dolazimo do Josipa Perkovića, glavnog hrvatskog udbaša koji je radio po liniji neprijateljske emigracije od 1979. do 1986, da bi odmah po Tuđmanovom dolasku na vlast postao šef vojne službe HV, sis. Taj isti Perković godinama je Vinka Sindičića, po izlasku iz škotskog zatvora, pokrivao i spasavao od policije, a zbog Vinkovih avantura, pljački i ispada u Rijeci. Bože Vukušić i njemu slični pokušali su Sindičiću da natovare i Bruna Bušića, ali je ispalo da je u toj stvari nevin. Onda su se Nemci zainatili da Josipa Perkovića saslušaju zbog ubistva Stjepana Đurekovića u jesen 1983. I taj Đureković bio je pojava marginalna, mnogo više kriv za neko zamračivanje para iz INA, nego za emigrantsku aktivnost. Jeste on na brzinu objavio par slaboumnih političkih pamfleta kad je 1983. pobegao u Nemačku, ali to se tada činilo kao puki politički alibi za azil. Za to ubistvo na doživotni zatvor bio je osuđen neki Krunoslav Prates, saradnička veza Službe, još 2008, a na osnovu Sindičićevog svedočenja, koje je ovaj povukao ovog proleća, a tu se pominjao i Perković kao nalogodavac.

Sada Nemci traže Perkovića, Milanovićeva vlada ga ne da, a HDZ bi istovremeno da Perkovića ne izruče (Tuđmanova desna ruka), ali i da se ne prihvati zahtev EU za poštovanje evropskog naloga za hapšenje itd. Potpuni kaos; ništa drugo se i ne može očekivati od igri senki ovih pedesetak godina.

Države i režimi dolaze i odlaze; Služba ostaje, govorio je jedan stari vojno-državni lisac nama klincima pre mnogo godina. ¶

MILOŠ VASIĆ

In memoriam

Đorđe Zorkić (1940–2013)

U noći između nedelje i ponedjeljka umro je Đorđe Zorkić, novinar i istočnjački mudrac.

Upoznao sam ga u jesen 1969. na Bledu, na mom prvom novinarskom zadatku za Televiziju Zagreb. Tada je radio za Treći program Radio Beograda. Sećam se da smo se nekako zbližili i da sam ga slušao jako pažljivo. Imalo se šta čuti, sve do pre nekoliko nedelja. Sa radija je otišao u Tanjug i bio odličan spoljnopolički novinar. Godinama je bio dopisnik iz Bangkoka, pokrivajući i indokineske ratove. Tamo se razario Istokom, budizmom i svime što uz to ide. Tu je našao i svog najdubljeg sebe, suštinu koja je u njemu čekala.

Bio je savestan, smiren, temeljit i neverovatno obrazovan. Taj je čitao toliko da sam se uvek pitao da kad stiže. Znao je sve i nije oklevao da to podeli sa mlađim novinarima, kojima je bio brižan, strog i temeljit guru. Tanjug je napustio zgađen kad je đavo odneo šalu, ali se ubrzo angažovao oko osnivanja agencije Beta i njenog dizanja na noge. Dobro se čuvao od uloge zvezde, sasvim u skladu sa istočnjačkom mudrošću.

Zbližili smo se opet 1999. i od tada smo se družili porodično i sve bliže. Sećam se da se sa Betom rastao gorko, po odlasku u penziju kad su ga dosta nekorektno ispratili, ali i da je to primio uglavnom filozofski. Ni penzija nije bila neka, ali nekome sklonom budizmu to nije bilo teško; barem se nije žalio. Nikad.

Iz porodičnih razloga, koji ponekad udare neizbežno svakoga od nas, proveo je neko vreme u izvesnom selu u Sremu, živeći u društvu dobrih okolnih seljaka i jednog psa, cepajući drva. Imao sam tada jak utisak da Đorđe uživa u jednostavnom životu, poput kineskog ili japanskog zen kaluđera; kao da je svetleo iznutra.

MILOŠ VASIĆ

Kruženje Leke u (srpskoj) prirodi

... "Upravo su oni podložni toj vrsti parapolitičke mitologije, aktivni i rezervni (mentalni) *rankovićevci*, nakon grozničave višegodišnje potrage za Mesijom, konačno 1987/88, ugledali Spasitelja u liku Slobodana Miloševića; ono što ih je povezalo je isti *korpus vrednosti*, zajednički izvori političke imaginacije: Milošević se nametnuo kao pravi *komunista srpskog kova*, čovek kojem ne pada na pamet da dira u Sistem – naprotiv, restauriraće njegove najgore osobine – nego će samo da ga iskoristi za "srpske" ciljeve, ispravljajući "neravnotežu" iz *brionske Jugoslavije* (omiljeni termin Dobrice Ćosića, jednog od najvažnijih javnih "promicatelja" krcun-rankovićevskog paramitološkog šunda). Baš to je Milošević i (u)radio: permanentno vanredno stanje na Kosovu, organizovani masovni kretinizam zvan "narodno jedinstvo" u Srbiji, detinjasta narcisoidna nabusitost sroču svih drugih (...) Mizerni srbijanski Večiti Malograđanin proživio je poznate osamdesete i rane devedesete u stanju *serijskog nacionalnog orgazma*; valjda je zato danas tako bezvoljan..."

(Nuspojave: Lekin kongres; Vreme br. 477, 26. februar 2000.)

druga Tita (mada ga je zapravo, u njegovom državničkom svojstvu, poštovao i razumevao više od svih tih oportunističkih režimskih kerbera...) i druge naše Svete Tekovine. Jednom sam se poigravao time šta bi bilo da je Srbija, po padu Berlinskog zida, umesto Miloševića za predsednika fasovala Đilasa. Hajdemo sada drugim putem: a šta bi bilo da je te 1983. umesto Rankovića umro Milovan Đilas? Pa, ne bi bilo ništa. Osim što bi svi prisutni na njegovoj sahrani stali u tri marice, i još bi bilo slobodnog mesta. Oh, je li to zbog *straha*? Ma kakvi: "narod" za Đilasa naprosto nije mario, a ni intelektualna elita nije bila mnogo bolja. Đilas je govorio o političkom i ekonomskom sistemu, ergo, o "apstraktnim stvarima", dočim je Ranković govorio... Uh, stop: pa nije bre Ranković govorio baš ništa baš ni o čemu! Niti je bilo šta relevantno pisao, koliko je poznato, a što bi nam makar naknadno i posthumno otkrilo svu dubinu njegovih prevratničkih misli... Ne, niti je Ranković nešto govorio niti ima indicija da je bilo šta imao da kaže, ali je "narodna" (zapravo: sitnograđanska) imaginacija govorila u

Nije Ranković govorio ništa ni o čemu niti ima indicija da je uopšte imao šta da kaže, ali je "narodna" imaginacija govorila u njegovo ime

Auu, braatee, koji ego trip – ovaj citira samog sebe, i to još stavlja za moto kolumne! Ama nije to, nego ne mogu da odolim kad vidim da se razne vrste simboličkih, pa i konkretnijih veza likova Aleksandra Rankovića i Slobodana Miloševića danas pojavljuju i objavljuju kao najnovije otkriće široke rupe na saxiji... Šalu na stranu, Radivoj nas je Cvetičanin u vrlo zanimljivom tekstu u "Danasu" dokumentovano podsetio da je ovih dana bila okrugla 30. obljetnica ne samo prirodne smrti nego još više famozne i ne baš toliko "prirodne" sahrane Aleksandra Rankovića, a koja je *masovno posećena* sahrana u ona vremena odjeknula kao podzemna senzacija prvog reda, ukazavši na jednu golemu nevolju koja se valja iza brega. E, to što se tada zavaljalo ulicom ka i od Novog groblja, potkraj osamdesetih će se nazvati "AB revolucija". Ostalo je istorija, sasvim neslavna. Za nju stvarni Aleksandar Ranković u principu nije baš ništa kriv, ali "rankovićevci" jesu, onoliko.

Nekako u isto vreme, novine pišu kako je Milovan Đilas, drugi najslavniji srpski odmetnik iz Titove vrhuške, globalno proslavljeni i uvažavani disident svetskog komunizma, dobio ulicu u Amsterdamu, a da se, eto, u Beogradu po njemu još ništa ne zove. I mene je taj podatak prvo iznenadio, a onda sam se iznenadio zbog sopstvenog iznenađenja, jer je to zapravo sasvim logično. Ko je, naime, Srbima (a i bivšim Jugoslovenima generalno) bio taj Đilas Milovan? Niko i ništa: neki tamo drznik koji inokosno i za svoj račun laje na globalni i lokalni komunizam, ruži

"njegovo" ime, tj. u njegov ćutljivi (i intelektualno prazni) lik projektovala sopstvene frustracije i fantazme, najpre one iz pasivno-agresivnog repertoara "povređenog nacionalnog dostojanstva".

Pa dobro, ali zašto je to uopšte važno – danas? Možda ni zašta, ali šta da radim kad mojoj prljavoj imaginaciji nema kraja ni počinka... Naime, čini se da ovde "đilasi" uvek dolaže i prolaze uz masovnu netrpeljivost ili, još gore, ravnodušnost (Đilas Dragan se tu ne računa, podudarnost prezimena je slučajna, a on je suštinski ionako – rankovićevac!) i pučanstva i one slobodanjanovićevske "odviše ponarodnjačene inteligencije", dočim je "rankovićima" potrebno jako malo da steknu dirljivu odanost i jednih i drugih (kod prvih pretežno naivnu, kod drugih interesnu). Ako je to onomad bio Milošević, čini se da je to sada Lekin imenjaka Vučić. Nije to zbog imenjaštva, nego zato što je "Vučić" u neku ruku takođe prazni označitelj u kojeg svako od zainteresovanih projektu je šta god hoće. Ali svakako nešto iz populističkog repertoara lakih i jednostavnih "ho-ruk" rešenja, jer "sve se može kad se Srbi slože", samo akoli je Vođa em "pošten" em "pravi patriota". Kao Leka, kao rani "Sloba", kao pozni Vučić... S tim da je Leka imao ogromnu, nenadoknadivu prednost pred svojim naslednicima: nikada nije bio (samostalno) vlast. Zato je ostao zauvek u srcu kao jedno slatko, trajno obećanje, kao ljubav koja je lepa samo dok se čeka. A kod ovih "rankovića" koji uspeju sami da (za)vladaju, kraj nekako uvek ispadne tužan, a obično i mučan.

“Uostalom, da je Prvi svetski rat izazvan zbog ludosti srpskog naroda, ne bismo imali saveznike, nego bi svi bili na strani naših napadača.”

foto: FoNet

IVICA DAČIĆ, predsednik Vlade Srbije, na proslavi 99. godišnjice Cerske bitke

Rada Manojlović,

pevačica i zvezda produkcije “Grand”, govori o načinu na koji stiže do kvaliteta: “Trebaće mi oko 50.000 evra za album sa osam pesama. Jedina pogodnost je što deo novca dajem sada, a deo kad album izađe. Ako hoćete najbolje autore, onda morate najviše i da platite. Ali ne žalim, jer tačno znam u šta ulažem i znam da će mi se to vratiti. Ne može drugačije da se radi. Ne kaže se džaba ‘ako ne znaš šta je dobro, kupi ono što je skupo’. Ne žalim novac, jer radim sa proverenim autorima, koji su me svojim hitovima i doveli dovde.” (“Alo”)

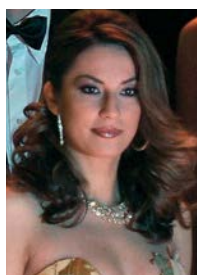

foto: M. Milenković

Milutin Mrkonjić,

dokora ministar saobraćaja, sada savetnik Ivice Dačića, odbija da neđe sebi zamenu: “Neka me zamole da povučem ostavku” (“Blic”)

Elena Karaman Karić,

poslovna žena, “uživa u savršenom letnjem odmoru koji provodi sa porodicom u Bokokotorskom zalivu”, na pitanje zbog čega se ovih dana fotografiše maskirana u indijanku, kaže: “Opčinjena sam odnosom koji Inke imaju prema prirodi kao i jednostavnom nepretencioznom filozofijom i spiritualnošću. Posvećena sam izučavanju *quechau* jezika u poslednje vreme. Što sam starija verovatno mi sve više rade geni ...(? prim. ur.) Izuzetno se radujem susretu sa familijom u Peru s jeseni.”

Mirna kao Buda gospođa Karić poručuje: “Čovek je nesrećan kada živi u ambiciji, a ne u stvarnosti. Učili su nas da se borimo i postizemo. Naši umovi su kreirani tako da streme ka postignuću. A ambiciozni su najnesrećniji ljudi na svetu. Aleksandar Veliki zavidio je blaženstvu Diogena, običnog prosjaka. Rokfelerovi, Kenedijevi su daleko od sreće. Ako samo pogledamo ljude koji su uspeli u ovom svetu, zaboravićemo na uspeh kao merilo sreće. Ništa ne može da omane kao uspeh. Sreća je stanje uma. To je jedini partner kome uvek pružim ruku za ples!”

Pored Inka opčinjava je i pirotski čilim: “Sasvim sam sigurna da me je čilim pronašao... Desilo se to u švajcarskim Alpima. Bio je 22. 12. 2012. dok je moja porodica skijala, odlučila sam da ostanem kod kuće... Provela sa jutro meditirajući i slušajući *Svilen konac* iz potpuno nepoznatog razloga. Ta melodija mi je asocijacija na onaj bezbrižni deo detinjstva vezan za moju baku Miladiju koja me je odgajila. Sasvim sam sigurna da je skoro u svim kuhinjama baka po Srbiji stajao tranzistorčić sa kojeg je u nekoliko navrata tokom dana dopirala upravo ta melodija, praćena mirisom nekog jela koje se krčkalo satima... U misli su mi navirale slike jednog pirotskog čilima inkorporiranog u različite komade nameštaja. Počela sam da istražujem i ostala zapanjena...” (“Story”)

foto: M. Milenković

Marijana Mateus,

“harizmatična dizajnerka, koja pleni energijom i vedrim duhom”, otkriva da je postigla još jedan poslovni uspeh, otvorivši ekskluzivni butik Swan u Sen Tropeu: “Upoznala sam mnogo slavnih ljudi i velikih zvezda. Veliki broj njih dolazi u Sen Trope. Presrećna sam kad svoje haljine vidim na nekim uvaženim damama iz tog sveta... Cilj mi je da modele svoje robne marke proizvodim u Srbiji, a da se oni prodaju u inostranstvu.”

Šta ljude najčešće interesuje o Marijani: “Mnogi me pitaju zbog čega toliko radim. Ali zaista uživam u tome jer rad oplemenjuje. Još kad vidim rezultate svoga rada – niko nije srećniji od mene! Često u ovoj kancelariji provodim vikende. Deca su već velika, izvela sam ih na put i drago mi je što sada imam priliku da se više posvetim modi.”

Šta je za Marijanu sveto trojstvo: “Ja sam stvarno normalna i skromna osoba. Nekima možda smetam, ali ne uzrujavam se ni zbog čega jer uvek sve dođe na svoje mesto. Oдавно sam oguglala na predrasude o sebi, svesna da se ovde uspeh ne prašta. Ipak, moj najveći uspeh su deca, na koju sam, nadam se, prenela taj večiti optimizam. Život nema reprižu i treba se držati svetog E trojstva, koje čine entuzijazam, energija i emocije. Danas živim onako kako želim.” (“Svet”)

foto: M. Milenković

Dragana Jovanović,

dirigent hora "Collegium musicum", koja je na tom mestu nasledila legendarnu Darinku Matić-Marović, za razliku od slavne koleginice voli da govori o hrani. Kakve posledice na nju je ostavio boravak u obdaništu: "Sećam se da su u mom obdaništu služili hranu u limenim tanjirima i šoljama. Meni je to sve izgledalo grozno i svaki put sam ispred ulaza molila baku da me ne teraju da jedem iz toga. Moguće da od tad datira moja odbojnost prema pasulju. Mada, uopšte nisam gadljiva. Kasnije sam svašta probala, od skakavaca pa do kaktusa. Sada jedem ono što nikad nisam verovala da ću okusiti. Znaite kako kaže onaj stari beogradski grafit: 'I pihitije idu s godinama'. Skoro sam se okuražila da probam pohovane škembiće i oduševila sam se."

Da li kod Lukašenka ima i dobrih stvari: "Tamo mi se nije dopao boršč, ni jezik u kocki želatina, onako dijagonalno postavljen, uh! U Belorusiji sam jela krompir pire i nešto nalik na bečku šniclu. Kad sam presekla bečku, skapirala sam da je unutra isto krompir. Posle sam čula da oni ne jedu meso još od nuklearne havarije u ukrajinskom Černobilju. Sećam se kad sam ih pitala: 'Izvinite, a zašto je ova voda neobično slana? A oni mi kažu: 'To je od Černobilja'." ("Gloria")

foto: Vesna Andić

Jelena Ristić,

pevačica "u javnosti poznata kao Jellena", sad javnosti predstavljena kao v.d. direktora Starog DIF-a, javnosti predstavlja svog verenika i to kako kažu deset godina mlađeg poručnika vojske Srbije Komnena Lalovića. O kvalitetima svog izabranika i Vojske Srbije, kaže: "Strog je kada treba. Volim kada je muškarac takav. Vrlo mi je važno da se zna da je muško-muško. Inače, vojnici su poznati po tome što su stroži, ali su i porodični patrijarhalni ljudi." ("Story")

foto: M. Milenković

Milica Pavlović,

mlada pevačica, na pitanje šta bi uradila kada bi dobila vlast na jedan dan, kaže: "Svim građanima poslala bih veliki paket hrane i garderobe. Za početak napravila bih dobru žurku u svakom gradu i promenila enterijer Skupštine. Potpuno je demode." ("Svet")

Ana Nikolić,

pevačica, izgleda da se našla u centru nekog skandala, pa je imala potrebu da kaže nešto o sebi: "Ne poznajem čoveka. Nismo se čuli, niti za tim ima potrebe. Situacija je preuveličana u medijima, a meni je beskrajno žao samo zato što sam, kao žena koja i te kako drži do dostojanstva i reputacije, dovedena u ovako dilemantsku situaciju, ili bolje rečeno aferu. Dama sam i takve konstrukcije ne idu uz moje ime. Naprotiv."

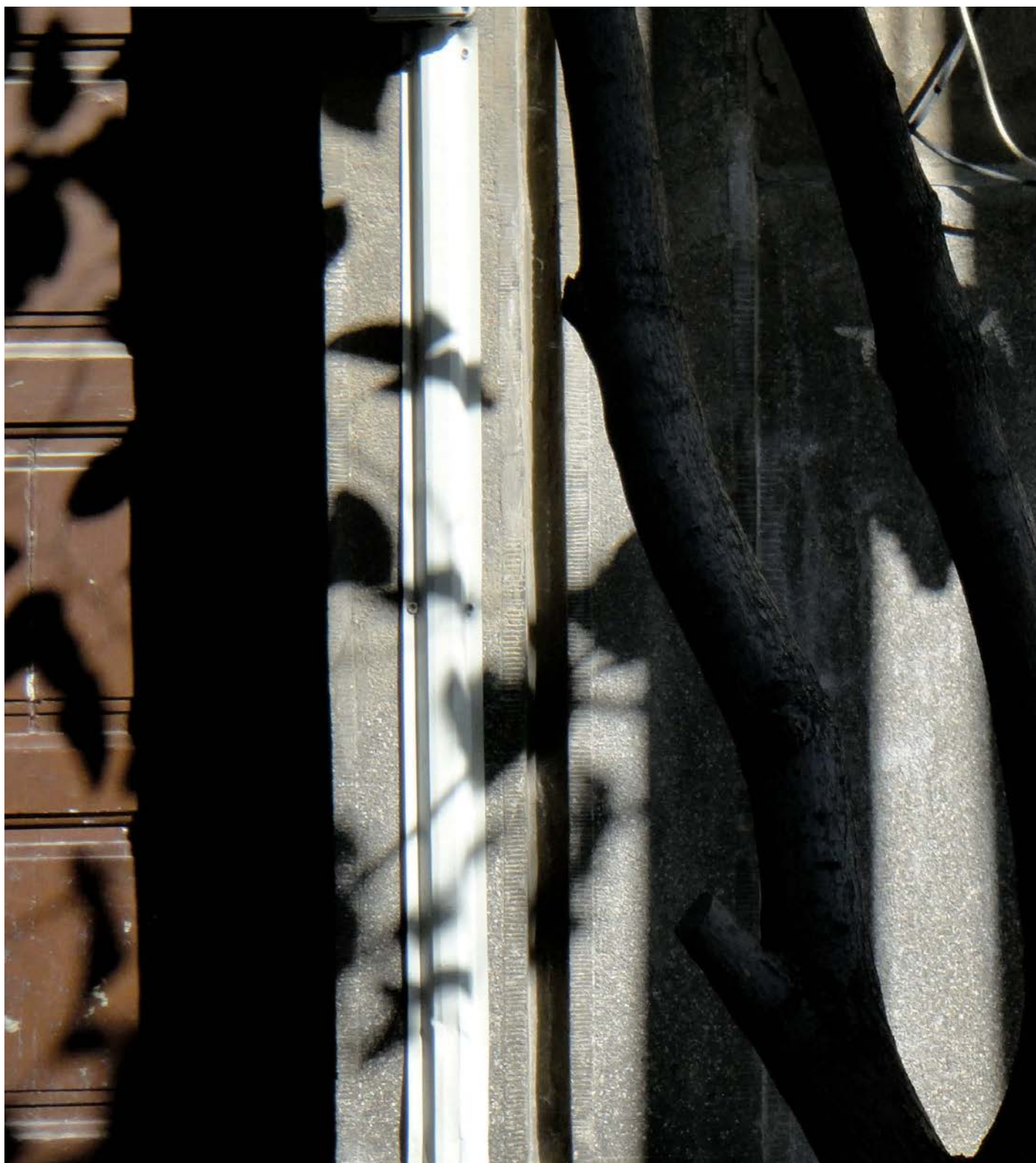
O muzici od koje živi i plaća račune: "Želela sam da snimim numere kakve od mene niste navikli da čujete, iako suštinski nisu mnogo drugačije od modernog zvuka koji plasiram već čitavu deceniju. *Milion dolara*, recimo, svojevrstni je nastavak pesme *Mafi-ja kafe* sa prošlog albuma, ali nove kompozicije su autobiografske i sve o čemu pevam negde sam doživela i preživela."

Ponovo o sebi: "U svoja četiri zida biću smerna, fina i normalna, kakva zapravo i jesam, a na sceni ću ostati ekscentrična Ana, koja je, u stvari, samo moj alter ego. Ne posedujem mnoge osobine koje mi se pripisuju, ali određenu sliku o sebi jednostavno ne mogu da promenim." Da li je istina da voli da popije: "Zanimljivo mi je da se šalim na svoj račun, a tek šta mi rade saradnici! Alkohol mi nikada nije bio tolika pasija. Moj najveći porok je hrana."

Zašto nije mogla da ispuní obećanje dato drugarici, naslednici Paris Hilton: "Ona je izuzetno kulturna i normalna devojka, veoma je neposredna i opuštena. Pošto je muzika bila glasna, nismo mnogo pričale. Više smo plesale. Pominjalo se i zajedničko letovanje, koje se ipak neće realizovati jer sam okupirana promotivnom turnejom i kampanjom oko albuma." ("Svet")

Galerija: **Fotografska platna Milča Mančevskog**

IZMEĐU REDOVA

Tekst i fotografije: **Milčo Mančevski**

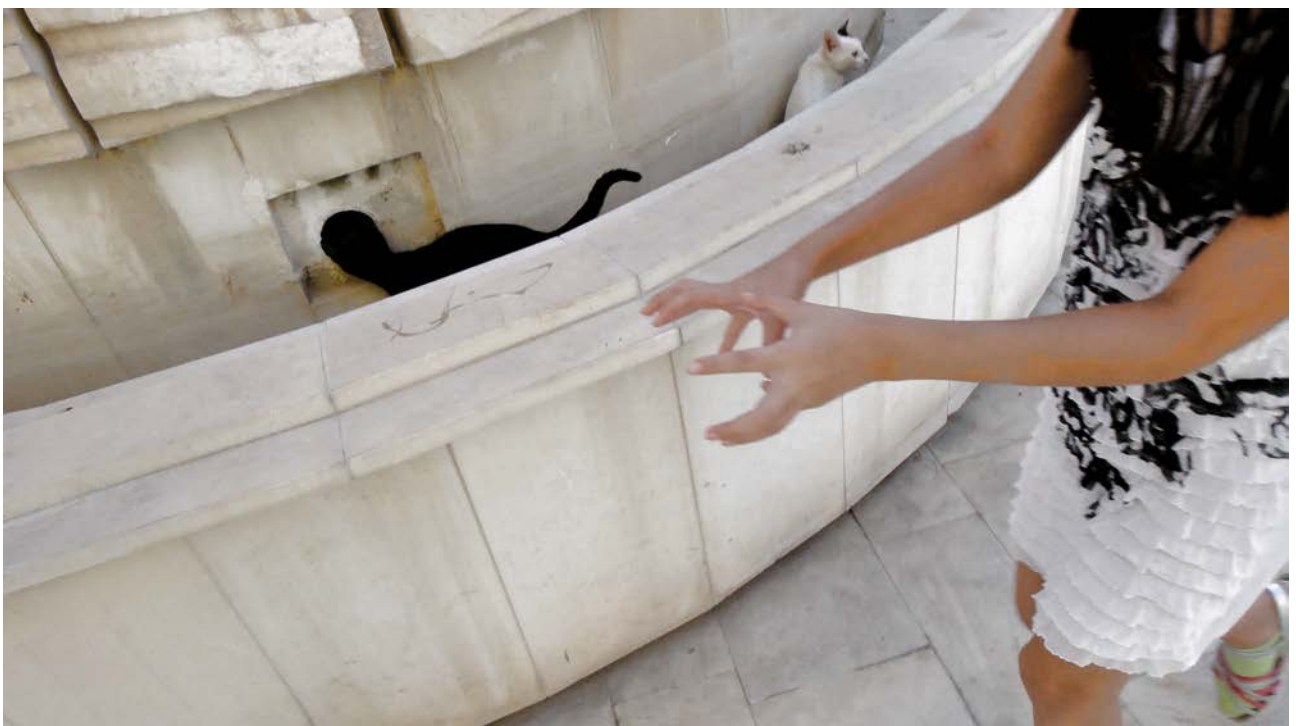

Skopje, 8. avgust, 2013

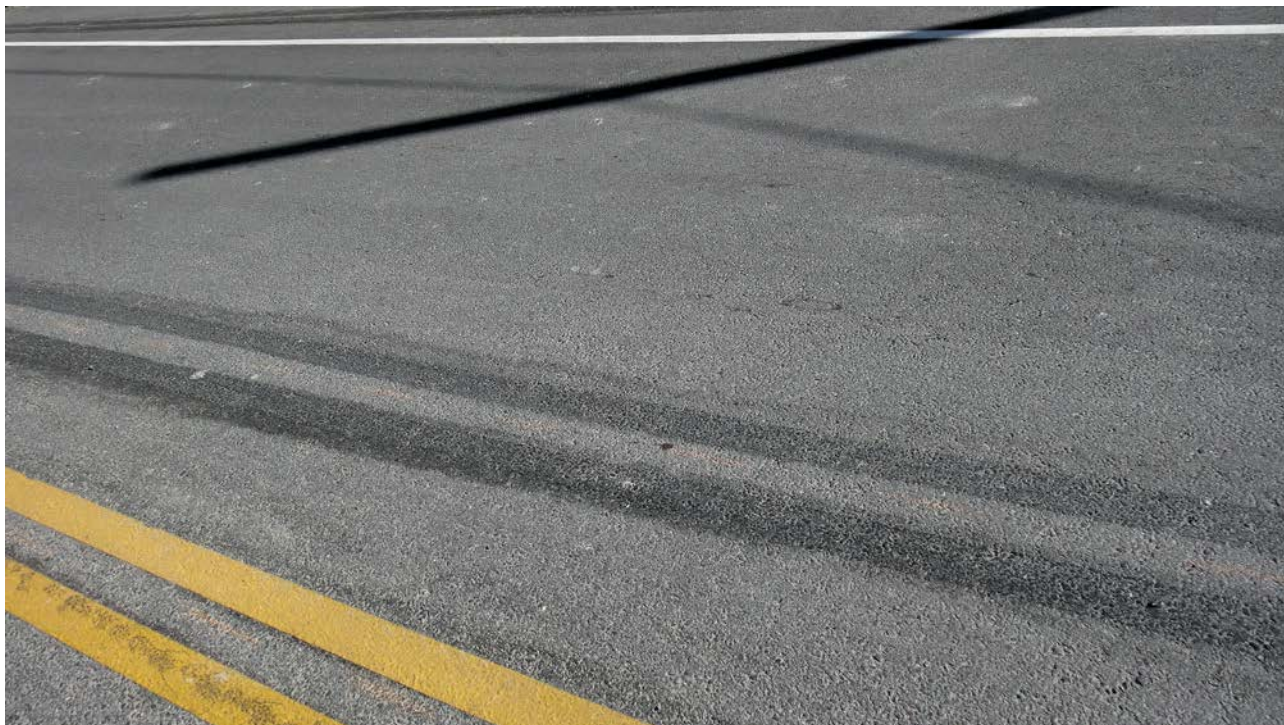

Goa, 24. novembar 2011.

Ja volim priču, znam priču, lako mi je ispričati priču. Najlakša i najlepša stvar na svetu. Ali, umetnost je često rob priče, opterećena pričom. Posebno film. Umetnost se krije između redova, u odnosima, u formi, u stvaranju i prenošenju emocija i koncepta. Slikam jeftinim aparatom koji je strašno brz i praktičan. Važno mi je uloviti trenutak, ali ne zbog trenutka samog, već zbog ljubavne igre slike i priče, zbog sukoba slike i priče, zbog susreta likovnog i narativnog

Pula, 29. jul 2012.

Ostin, Teksas, 27. mart 2012.

Slikam kako ne bih morao da pričam. Ili zato što nisam mogao da ispričam.

Počeo sam da slikam dok sam čekao da mi se film spakuje, da se slože sve kockice: finansije, sujete, datumi, tehnika, vreme, distributerska politika, obična politika, rat i mir... Nedostajao mi je kreativan rad.

Počeo sam da slikam i to je bilo to. Stvoriš nešto u pola sekunde, ili ti treba pet godina da dođeš do prave slike, ali sve to radiš sam.

Slikanje nudi slobodu koju film nema. Ne moraš da nikome išta objašnjavaš. Ne moraš da prodaš umetnost pre nego što si je stvorio. Slikaš i to je to. Posle mi je i onako svejedno da li će se prodati.

Postoji još jedna stvar – kad slikaš, nisi opterećen pričom.

Ja volim priču, znam priču, lako mi je ispričati priču. Najlakša i najlepša stvar na svetu. Ali, umetnost je često rob priče, opterećena pričom. Posebno film. Umetnost se krije između redova, u odnosima, u formi, u stvaranju i prenošenju emocija i koncepta.

Slikam jeftinim aparatom koji je strašno brz i praktičan. Važno mi je uloviti trenutak, ali ne zbog trenutka samog, već zbog ljubavne igre slike i priče, zbog sukoba slike i priče, zbog susreta likovnog i narativnog.

Uzbudi me eksplozija vizuelnog u svakodnevnom. ¶

MILČO MANČEVSKI

Kalkuta, 17. decembar 2011.

Kovačnica duše

**Mirko Kovač, jedan od najznačajnijih
jugoslovenskih pisaca druge polovine XX veka,
umro je u ponedjeljak 19. avgusta u Rovinju**

Ne možeš pisati nekrolog piscu čije djelo voliš i poštuješ, a lično si ga, makar i sasvim površno, poznao, na isti način kao što bi ga pisao piscu čije djelo voliš i poštuješ, a nikad ga nisi, što se kaže, ni čuo ni vidio. Teže je, u prvom slučaju, svoditi "život i djelo" na nužan nekrološki kliše, na nabrojanje najpoznatijih djela, najuglednijih književnih nagrada, na dvije-tri književnokritičarske fraze o prosedeu i poetici. S druge strane, niste bili prijatelji, pa nije na tebi da prepričavaš anegdote te se prisjećaš zajedničkih sjedjelki i višedecenijskog drugovanja. Ostaje privatni *inventar*, uz slutnju da barem nešto od onoga što mi je u njemu važno, nije važno samo meni. Ja sam Kovača počeo čitati u ratu, devedeset druge i devedeset treće godine, kad mi je njegovo ime već bilo poznato iz zagrebačkih i sarajevskih medija, gdje je obično bilo praćeno apozicijom "protivnik Miloševićevog režima i borac protiv velikosrpskog nacionalizma". Kad sam ga počeo čitati, već sam takođe znao da je njemu posvećena prva priča iz "Grobnice za Borisa Davidovića". Iz nekog razloga koji vjerovatno ima veze sa političkom otkupa knjiga za biblioteke u Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini, prva Kovačeva knjiga do koje sam došao bio je roman *Vrata od utrobe*. Bilo mi je, kažem, petnaest-šesnaest godina i dobro pamtim kako me Kovač *kupio* već na prvoj stranici. Tu, naime, pominje Petra Barbarića i neko njegovo pismo iz travničkog sjemeništa. Ime Petra Barbarića većini Kovačevih čitalaca vjerovatno ne znači ništa, no za Petra Barbarića u Travniku je čulo svako dijete. Riječ je o Hercegovcu, isusovačkom sjemeništaru iz

okoline Ljubuškog, koji je umro u Travniku krajem devetnaestog vijeka sa ne-navršenih 25 godina. Oko Barbarića se u Travniku i okolini stvorio čitav mali kult, na grob mu dolaze bolesni i nesretno zaljubljeni, bez razlike u vjeri, što se kaže, a pokrenuta je i procedura njegove beatifikacije. Makar većina čitalaca *Vrata od utrobe* to i ne znala, onima koji znaju, to ime je jemstvo autentičnosti. Pojednostavljeno govoreći, kad znaš da je to ime – pravo, vjerovaćeš i za neka druga da su prava, makar to i ne bila. Poslije *Vrata od utrobe* čitao sam i druge Kovačeve knjige, stara izdanja ranije napisanih te nova djela objavljivana u Sarajevu i Zagrebu, a Kovač je bio i ostao pisac kome sam vjerovao. Neke su mi njegove knjige posebno drage: *Uvod u drugi život*, *Kristalne rešetke* te *Nebeski zaručnici*, a iz njih opet naročito neke partiture, ona, recimo, iz *Kristalnih rešetki* o cipelama Knuća Hamsuna te priče "Pukotina" i "Dan i noć". U toj sposobnosti da mu se kao piscu *vjeruje*, bez potrebe da *povjerenje* opravdava pretjeranom dokumentarnošću i preagresivnim bijegom u pseudomemoaristiku pod krinkom fikcije, dio je Kovačeve književne tajne. Drugi dio tajne je u jeziku. (Jedva je mjesec dana prošlo otkad je Božo Koprivica baš u "Vremenu" napisao: "Nijedan jugoslovenski pisac nije takav virtuoz u jeziku kao Mirko Kovač. U svojim pričama i romanima, scenarijima, dramama, esejima, Kovač je podigao spomenik (pamjatnik) *нашему* jeziku (pa nek ga svako zove kako mu odgovara). Koliko je tu pohranjeno blaga, koliko zaboravljenih reči koje više niko ne koristi: smira, lukšija, opogani, trina, potajice, začadila, uždio... Miljenko Jergović je otprilike rekao kako u Kovačevom

fotografije:
Goranka Matić

jeziku ima više lepote nego u prirodnim lepotama Hrvatske, a ja licitiram (i) dalje: ima u tom jeziku lepote više nego u pejzažima Crne Gore i Hercegovine... Banalna je uglavnom *nomen est omen* simbolika, pa na prvi pogled činjenica da je Mirko Kovač u "Feralu" imao rubriku "Kovačnica" nije nimalo znakovitija od podatka da

Mirko Kovač, svojim rečima

Književnost, pamćenje

Na sugestiju uredništva sarajevskog književnog časopisa "Novi izraz" (izdavač: PEN centar Bosne i Hercegovine) Muharem Bazdulj je s Mirkom Kovačem početkom 2009, a u povodu njegovog sedamdesetog rođendana, napravio veliki tzv. biografski intervju. Intervju je objavljen u dvobroju "Novog izraza" 45-46, u leto iste godine. Povodom Kovačeve smrti, "Vreme" prenosi najzanimljivije delove ovog razgovora.

O SEDAMDESETOM ROĐENDANU

Da odmah počnem s Czeslawom Miłoszem koji o svojih 77 godina govori s čuđenjem i kaže da nikako ne uspijeva sebe ubijediti da je to doista tako. Meni se ponekad učini da je to mnogo i previše godina, a potom nemam za takav osjećaj nekih opipljivih dokaza. A opet, u nekoj apostolskoj poslanici stoji da su "sve naše godine tren", međutim, jedan moj junak, ili sam to ja, ne sjećam se, u ovoj knjizi na kojoj sada radim, kaže: "Ma kakav tren, kakvi bakrač, sve ovo predugo traje, toliko dugo da se užasneš od pređenog puta i prostora, to je razdaljina koja se više nikako ne može sagledati." Kad se sjetim nekih detalja iz prošlosti, nekih događaja, primjerice, kad me majka vodi u Trebinje kod talijanskog doktora, jer sam imao stalno neke želučane tegobe, imam ih dan-danas, onda mi se učini da je to netko drugi, a ne ja, ovaj koji sada jest tu gdje jest i govori o svojih 70 godina. Možda je čudnije što nikad nije bilo predvidivo, ni u jednoj varijanti, da ću ih dočekati ovdje, u gradu Rovinju, gdje sam zapravo ostario, jer ovdje sam došao, ipak u dobrim godinama, nešto prije silazne putanje i početka starenja. Dakle,

je Denis Latin na HTV-u imao emisiju "Latinica". A opet, ne vjerujem da sam ikada pročitao nadnaslov "Kovačnica", a da se nisam sjetio najslavnijeg citata iz Džojsovog *Portreta umjetnika u mladosti*, onog famoznog: "Dobro došao, o, Živote! Idem da se po milioniti put susretnem sa stvarnošću iskustva i da u kovačnici svoje duše

iskujem nestvorenu savjest svog naroda." Kovačev narod su njegovi čitaoci, oni s kojima dijeli jezik, jezik u kome je uobličio neke od najljepših priča o milionima susreta sa stvarnošću iskustva, sve do posljednjeg. A jedno iskustvo je ionako uvijek posljednje; svima.

MUHAREM BAZDULJ

zadržimo to Miloszevo: "Stalno čuđenje, svakog dana."

O ZAVIČAJU

Za mene postoje dva zavičaja, jedan je taj literarni, ili ako hoćete fiktivni, koji doista postoji i za mene je stvaran; drugi je pak taj zavičaj koji jest stvaran, ali za mene odavno ne postoji, a pogotovu ne postoji sada, nakon ovog posljednjeg rata. Ne vjerujem da su neki drugi i nečiji zavičaji bolji, na ovim našim balkanskim pustopoljinama, pa ako sam što činio ovih proteklih godina, onda sam stalno bježao od zavičaja, a on me tako proganjao da sam bježeći od njega sve više postajao njegov zatočenik. Naravno, mislim na svoje knjige, u njima se ponosim svojim zavičajem točno onoliko koliko ga u stvarnosti prezirem. Da nije bilo toga zavičaja ne bih nikad stvorio takve karaktere, takve likove, takve svjetove, niti bih o svim tim mračnim nagonima išta znao. Može se biti pisac i bez zavičaja, ali ja vjerojatno nisam mogao drukčije. Vjerojatno bih umio pisati neke priče na zadane teme, drame iz bračnog života, ili erotske romane, da se razumijemo to ne smatram nižim rodom, ali mene to nije zanimalo, niti me zanima, jer ima pisaca koji će o tome bolje pisati nego ja, ali nitko ne može od mene bolje napisati neke priče iz zbirke *Ruže za Nives Koen*, neke karaktere iz *Vrata od utrobe*, niti bilo što od onoga iz *Grada u zrcalu*.

Singer točno kaže da je književnost povezana s pamćenjem. Ja se katkad užasnom mnogih stvari kojih se sjećam, ali ne možete ih potisnuti, jer što ih više potiskujete, one se sve češće javljaju. Naravno, pisac ne može sve što je proživio unijeti u svoje knjige, ma koliko bio spreman razarati samog sebe. Sve što se više odmičem od djetinjstva, mislim na godine, slike onoga što je davno prošlo postaju sve čišće i jasnije, katkad čujem svoje riječi, točno znam što sam rekao u ovoj ili onoj situaciji, iskrсну neka poniženja, nešto što vas je zaboljelo, djetinjstvo je nevjerovatan materijal, ali od svega toga moraš uzimati malo i to mijesiti i oblikovati. Katkad mi se učini da sam sve osim djetinjstva zaboravio, premda nije tako, nego je djetinjstvo važna dionica života. I ona s godinama postaje sve važnija.

Što se tiče čitanja, imao sam sreću što

sam se rano počeo družiti sa starijima od sebe, bio sam đak, a družio sam se sa studentima književnosti, čak i s pjesnicima. Bio sam u osmom razredu gimnazije u Beogradu kada sam upoznao Kiša ili kao đak navečer u kavanama sjedio s Brankom Miljkovićem i drugim piscima iz "beogradske boheme", a ujutro išao na satove. Mogao sam imati trinaest ili četrnaest godina, kada sam se domogao nekoliko velikih kutija knjiga određenih za smetlište. Bio je jedan ludi komunist, ideolog, nekoć prije Drugog svjetskog rata štamparski radnik, a poslije rata upravitelj Gradske čitaonice, koji je prema svojim kriterijima čistio čitaonicu od dekadentnih i mračnih pisaca, među njima su bile i neke knjige Tolstojeve i Dostojevskoga. On je meni povjerio da kariolicom odvozim kutije tih knjiga na smetlište koje nije bilo daleko, a ja sam ih odvećao kući i sakrio na tavan. Moja je majka drhtala, "pohapsit će nas", ali mi je pomagala da ih sakrijem. Prva knjiga koje se tako živo sjećam, koju sam gutao, a kojoj je bila namijenjena lomača, bila je Tolstojevo *Djetinjstvo, dječastvo*; mislim da sam je pročitao dvadesetak puta. Onaj njegov uvod kad se obraća čitatelju da se može pisati iz glave i srca, dugo nisam razumio, trebalo je da uđem u književnost da bih to shvatio, ali to je jedna od knjiga kojoj sam se najčešće vraćao. Ja se i danas često vraćam Tolstoju. Treba pročitati u svjetlu čečenskih događaja Tolstojeva *Hadži Murata*, to je remek-djelo.

O PRVOM ROMANU

Gubilište je od jednog dijela kritike bilo dobro prihvaćeno, kritičar NIN-a je o pojava prve knjige nekoga tko u tom trenutku nema još 24 godine, pisao da je malo trebalo da budem događaj godine, odmah iza *Seoba* Miloša Crnjanskog. U to vrijeme ugledni kritičar "Politike", a bome i partijski ideolog, Muharem Pervić, napisao je panegirik. A onda dolazi buka i bijes zavičaja. Malo-pomalo to prerasta u hajku, a mi smo hajkača uvijek imali, uvijek lov na neke glave. Ja više ne znam kako sam se osjećao, jer je sve to nekako bilo za i protiv, pa se može reći da sam se, kao mlad pisac, pomalo i šepirio. Ali bilo je užasno to što sam se morao svakog tjedna javljati jednom udbašu koji je bio zadužen za mene. Taj se čovjek zvao

Lajo Labudović, Crnogorac, najprije sam dolazio u njegov ured, uvijek točno u sekundu, kad on to zakaže. Tako je to išlo prvih mjesec dana, a onda je počeo da zakazuje, najprije u kavani Drina, pa na Kalemegdanu, na klupi, a kasnije neka bizarna mjesta, da je to meni sve skupa izgledalo vrlo čudno i privlačno. On bi me vozio na razna mjesta, u neke štale s konjima izvan Beograda, na ručkove u udbaške menze, ali nikakvih grubosti nije bilo, može se reći samo razgovori o književnosti. Bio je potpuno opsjednut književnošću, znao je napamet Majakovskog, recitirao ga je na ruskom, itd. I onda, nakon tri-četiri godine, pada šef jugoslavenske policije Aleksandar Ranković, a s njim i moj Lajo, bio sam prvi kojemu je došao da se jada, jer mi smo se kroz ta ispitivanja zbližili. I doista, kasnije smo postali odlični prijatelji, sjedili smo svakog dana zajedno u kavani hotela Majestic, s vedrinom smo se sjećali toga vremena kada mi je bio isljednik. Pričam o ovoj epizodi koja je sada humorna, iako tim humorom ne želim nimalo ublažiti nasilni politički režim i njegove torture; taj je režim školovao sve one ubojice iz ovog posljednjeg rata.

PRIJATELJI: DAVID, KIŠ, PEKIĆ

Bojim se da na tu temu nemam ništa više reći od onoga što sam napisao u knjizi *Pisanje ili nostalgija*, tu govorim o svima nama, neki su mi predbacivali da sam bio strog prema Pekiću, ja tako ne mislim, bio sam malo začuđen izlaskom njegove korespondencije u kojoj se sam razotkrio. Ali želim nešto reći, bez obzira na te moje zamjerke, pa i te sporne točke njegova karaktera, jedno mišljenje za nas, drugo za Čosića i Palavestru, ja ga izuzetno cijenim kao pisca, kao osobu sam ga jako volio, mi smo bili nevjerovatno bliski. Ta je moja ljubav prema Pekiću ostala trajna unatoč ovim nesuglasicama koje ipak nisu izazvale nikakvo zlo. Nemamo nijedan njegov tekst protiv Miloševića, jer

nije smio od SANU. Ali on je toliko moćna i svjetla figura, da mu neke mrlje apsolutno ništa ne mogu.

O BEOGRADU

Beograd bio, ako tako mogu reći, moj zavičaj po izboru, volio sam taj grad i bježao iz njega, ili točnije od njega, vrlo često i mnogo prije konačnog odlaska. Ja sam dosta vremena živio u Zagrebu, jedno vrijeme u Beograd se više i nisam imao gdje vratiti, jer sam se razveo i napustio stan. I ta naša "četvorka" sve je manje bila zajedno, Pekić je u Londonu, Kiš je lektor u Bordeauxu, David je urednik drame na televiziji, ja sam u toj deceniji 1970–1980. napravio zbirku priča *Rane Luke Meštrevića*, dva romana *Ruganje s dušom* i *Vrata od utrobe*, na desetke TV drama, dva TV filma s Lordanom Zafranovićem, scenarije za četiri igrana filma, svaki je snimljen. Stalno sam u pokretu, na putu. Kako sam sve filmove radio za "Jadran-film" iz Zagreba, onda sam više bio u Zagrebu. I povrh svega toga, ponovno sam dospio na crne liste, nagrađen sam za zbirku priča, pa mi je ta nagrada oduzeta. Priljavi feljton o meni izlazi u "Politici". Sve u svemu, to je bilo burno i plodno razdoblje. I nakon uspjeha romana *Vrata od utrobe*, i nakon filmskih uspjeha, mislio sam da je došlo vrijeme da se u Beogradu skrasim,

sređujem svoj život, zarađivao sam puno kao scenarist, primjerice, od scenarija za film *Okupacija od 26 slika*, mogao sam kupiti tri golfa, a napose što je film prodat u trideset zemalja i što ga je onda gledalo u Jugoslaviji preko dva milijuna gledatelja, a ja sam od svega toga imao postotke. I onda dolazi to burno razdoblje od druge polovice osamdesetih godina. Pomalja se lice jednog Beograda koje nisam poznao. Velika većina ljudi s kojima sam prijateljevao, vidi u Miloševiću mesiju, počinje vrijeme razilaženja; već krajem osamdesetih mi smo potpuno na različitim stranama. Moje društvo je manjina, dok je rulja sve glasnija i "narasta kao inflacija", kako bi rekao Canetti. Ja sam već onda kad je Milošević uzeo vlast u Srbiji odlučio napustiti Beograd i otići u Istru, u neki mali grad, ili čak selo, premda sam Istru poznao samo ono turistički, obilazio sam je kad god sam dolazio na Filmski festival u Puli, a često sam dolazio. Upoznao sam neke Istrane još na Sajmu knjiga u Beogradu, kao izdavače, Armanda Debeljuha, Aldu Klimana, upoznao sam Milana Rakovca, vrlo brzo smo se sprijateljili i tako mi se Istra otvorila i s te strane. Rovinj je bio slučaj, jedan Novosađanin jeftino mi je iznajmio stan. Ali kako je bilo dosta medijske buke oko mog dolaska, ja sam imao na desetke poziva da dođem u Zagreb, primamljivih ponuda i obećanja, ali sam isto tako bio zgrožen Tuđmanovom politikom. I moram reći da sam uživao kada su mu Istrani zviždali. Sada mirno, u ovim godinama, mogu reći: Istra je moj najbolji izbor, odnosno naš najbolji izbor, jer bez supruge, njezine podrške i njezine inicijative teško da bih u tomu uspio.

DEVEDESETE

Nisam nikad vjerovao da ću pisati političke i angažirane tekstove, ali kada se pred vašim očima rađa fašizam, onda morate reagirati ma koliko to bilo uzaludno. Jedan moj tekst iz 1989. objavljen u zagrebačkom "Danasu" nosi naslov *Rađa li se naše čudovište*. Tko bi rekao da će Filip David uzeti političko pero u ruke, ali njegov osjećaj za istinu, njegova pravdoljubivost, otpor prema nacionalistima, čine ga sjajnim piscem političkih tekstova, piše briljantno, britko. Nešto slično se dogodilo u Bosni s Ivanom Lovrenovićem koji je

dan danas nedvojbeno najbolji politički analitičar. Ono što sam počeo u Beogradu nastavio sam u Rovinju pišući dugi niz godina za "Feral", jer i Hrvatska je pod Tuđmanom bila nepoželjna i mučna; te dvije tadašnje politike, hrvatska i srpska, prelijevale su se jedna u drugu i jedna iz druge. Poslije dvijehiljadite u "Feralu" sam pisao uglavnom književne tekstove, mnogi od tih tekstova ušli su u nedavno izašlu novu verziju moje knjige *Evropska trulež*.

TESTAMENTARNO IZDANJE SABRANIH DELA

Ja sam odavno maštao da sve svoje knjige iznova napišem, ne zato što su one loše ili mi se ne sviđaju, ima čak onih koji kažu da su bolja prijašnja izdanja, premda se ja uopće s tim ne slažem, nego sam težio perfekciji, a bolji način nisam mogao naći osim da usavršavam ono što sam već uradio. Da sam kipar to bih isto činio. Da sam slikar također. Da izrađujem nakit radio bih jedan određeni komad u sto varijanti. S knjigom je najteže. Borges je jednom rekao: "Sve bih svoje knjige iznova napisao." S druge strane, mislim i uvjeren sam, da su moje knjige jako dobile u ovoj hrvatskoj varijanti, oduvijek sam sanjao da pišem na hrvatskom, pa i pisao sam, ne samo *Malvinu* ili dijelove *Uvoda u drugi život*, *Ruganja s dušom*, nego je i ponajbolje poglavlje, ono o kalendarima, u romanu *Vrata od utrobe* napisano na hrvatskom. Sasvim točno, promjene nikako nisu kozmetičke. Sabrana djela koja Seid objavljuje u "Frakturi" neka su vrsta mog testamenta. Ako ikad itko bude htio objavljivati moje knjige, ili ih, u što ne vjerujem, ubaciti u neku lektiru, onda će se morati obratiti Seidu, samo su ta izdanja dopuštena za objavljivanje, ostala ni po koju cijenu. Uostalom, to već primjenjujemo, prijevodi su prema tim izdanjima, Seid je taj koji to vodi, otuda izdanje u Beogradu na hrvatskom, bez ijednog promijenjenog zareza, ili sada kod istog izdavača roman *Malvina* koji se ovih dana pojavio, pa u Crnoj Gori *Pisanje ili nostalgija* također je na hrvatskom. Dakle, u "Frakturi" je konačno testamentarno izdanje, u tome i jest smisao objavljivanja toga mog kompleta u dvije "škatala"...

Meri Popins savremene skulp

U jednoj od rezidencija portugalske kraljevske porodice, Palati Ažuda, od marta do kraja avgusta ove godine mogu se videti skulpture Žuane Vaskonseluš, aktuelne zvezde savremene svetske umetničke scene

Za "Vreme" iz Lisabona

Holivudska diva Šeron Stoun bila je jedna od prvih posetilaca izložbe koja je obeležila ovogodišnju umetničku sezonu Lisabona. Šou koji je Žuana Vaskonseluš (*Joana Vasconcelos*) svojom retrospektivnom izložbom priredila u rezidenciji portugalskih kraljeva, Palati Ažuda (*Palácio Nacional de Ajuda*) nekoliko dana pre zatvaranje očekuje i dvestahiljaditog posetioca. Svi oni bili su privučeni zadivljujućom kombinacijom mašte, tradicije i umeća.

Osnovna odlika rada ove umetnice je da preuzima objekte i teme iz svakodnevice i daje im novo značenje. Trivijalne predmete preoblikuje u monumentalne objekte, koje zatim namenjuje urbanom javnom prostoru, muzejima ili galerijama. Njene skulpture uglavnom su napravljene od robe široke potrošnje, plastike, tekstila, metala, ili odbačenih predmeta. Ona ih studiozno i pažljivo menja kroz različite tehnike, tako da se ovi materijali

pretvaraju u konceptualno složene i veoma zavodljive objekte. "Ja izaberem materijal, na primer tampon i ponavljam dok ne postane apstraktan. Radim nešto između mikro i makro", izjavila je umetnica nedavno za "Art pres" magazin.

Žuana je Portugalka, rođena u Francuskoj, studirala je u Lisabonu i odmah posle završetka studija počela da izlaže. Posle dvadesetak godina profesionalne karijere iza sebe ima desetine kolektivnih i samostalnih izložbi.

ZAPOVEDNI LANAC

Izraz koji može da opiše kako svoje ideje sprovodi u delo, jeste "zapovedni lanac" – jer Žuana Vaskonseluš u ovom trenutku zapošljava 30 ljudi različitih specijalnosti. Njen atelje smešten je u napušteni silos u lisabonskoj luci na reci Težo, i uz umetnicu tu su arhitekta, inženjeri, dizajneri, stručnjak za specijalne efekte na filmu, krojačice, štrikerke, stolari, električari, keramičari. Njen studio često nazivaju i "Vaskonseloš sistem". Skulpture su joj smeje, duhovite i elegantne i gotovo

uvek povezane sa kulturnim i istorijskim nasleđem Portugala, a ručni radovi od tekstila, čipke, vune i perli predstavljaju esencijalni deo njenih projekata.

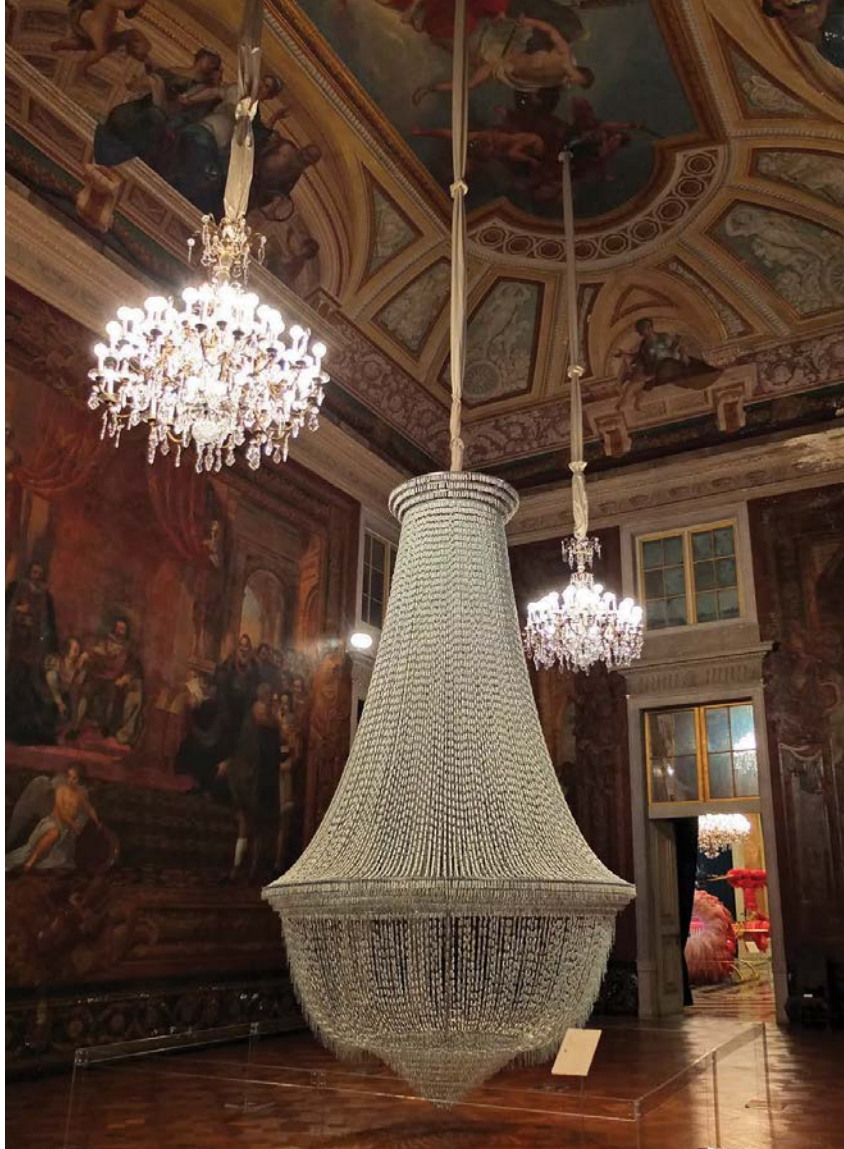
Na svetsku umetničku scenu Žuana Vaskonseluš stupila je 2005. godine, kada je kuratorica Roza Martinez odabrala njen rad "A Noiva" ("Mlada") i izložila ga na Venecijanskom bijenalu, posle čega za ovu umetnicu više ništa neće biti isto.

"Mlada" je luster šest metara visok i dva metra širok, konstruisan od 25 hiljada O.B. tampona, koji svetluca kao hiljade blještavih kristala. Ovaj rad je svojevrsan omaž ženi, ali u isto vreme i ironičan pogled na tradiciju i nastojanja da se tradicija održi. "Čak i u današnje vreme žene se udaju u belom, iako više nisu device. Njihova je želja da održe tradiciju i da budu njeni nastavljači uz pomoć haljine. To im daje osećaj sigurnosti i oblik savršenstva. Žene danas imaju mogućnost da rade ono što žele, da odaberu ono što je dobro za njih i njihovo telo, i ja ne razumem je zbog čega i dalje ne mogu da prekinu sa tom tradicijom?", ovako

ture

U PRIVATNIM PROSTORIJAMA
KRALJEVSKE PORODICE:
"Osa", "Rajski vrt", "Nevesta"

fotografije: Žorž Majo

Žuana objašnjava rad kojim je skrenula pažnju na sebe.

Posle učešća na Bijenalu usledio je poziv da izlaže u prestižnoj pariskoj Galeriji Loft Natali Obađa, a zatim i pozivi iz Sao Paula, Londona, Njujorka. Imala je 25 izložbi samo u 2011. godini. Kruna dosadašnje karijere bio je poziv da 2012. svoje skulpture izloži u parku i dvorcu Versaj, rezidenciji francuskih kraljeva Luja XIV, Luja XV i Luja XVI, mestu u kome su živeli Marija Antoaneta i njena deca.

VERSAY

Nakon slavnog Amerikanca Džefa Kunsu, Japanca Takašija Murakamija, i dvojice Francuza, Ksaviera Veljana i Bernara Venea, Žuana Vaskonseluš postaje prva žena koje je dobila priliku da svoj rad smesti u legendarnom dvorcu. "Veoma često osećam sumnjičavost okoline prema mom radu. Seksizam je veoma prisutan u savremenoj umetnosti. U kolektivnoj imaginaciji skulptor je veliki bradati muškarac, koji ne želi da zapodene svađu sa Rodenom ili Ričardom Serom.

ok, ali ako žena to radi, no way! Umetnička zajednica još nije prihvatila ideju da žena može da proizvede monumentalna dela, jer se od žena očekuje da stvaraju male delikatne i "light" komade. Ovo je jedna od predrasuda protiv koje nikada neću prestati da se borim!", kaže Žuana.

Imajući to na umu, ona se hvata u koštac sa najluksuznijom građevinom dosad sagrađenom, ali bez želje da svoje radove uklapa u Versaj već da ga njima prožme – Vaskonseluš se upušta u dijalog muškog i ženskog principa, privatnog i javnog, luksuznog i jednostavnog, tradicionalnog i modernog. Ovaj njen rad prevazišao je sva očekivanja kada je reč o interesu publike. Ako je za verovati zvaničnim podacima, izložbu u Versaju od juna do kraja septembra 2012. videlo je čak 1.679.000 posetilaca što predstavlja najposećeniju manifestaciju u Parizu u poslednjih 50 godina.

PALATA AŽUDA

Posle nezapamćenog uspeha portugalske skulptorke u Francuskoj, ona dobija

poziv da se predstavi i domaćoj javnosti na velikoj retrospektivi u rezidenciji portugalskih kraljeva, Palati Ažuda (*Palácio Nacional de Ajuda*). Iako nije umesno porediti je sa Versajem, Ažuda, sagrađena krajem XVIII veka, važi za jednu od najlepših monumentalnih građevina portugalske prestonice. Tu su do ukidanja monarhije i proglašenja republike 1910. živeli i poslednji portugalski kralj Luis i kraljica Marija Pia Savojska. Kraljica je, kao što to često biva, bila lepa i poznata po humanitarnom radu, ali i ljubavi prema raskoši. Svaki salon, soba, hodnik odiše elegancijom i – prazninom. Put kroz ovu palatu kojim Žuana vodi posetioce počinje u mračnoj prostoriji sa stotinama fosforescentnih cvetova koji ispuštaju zvuke slične zrikavcima. Ovaj rad nazvan "Jardim do Éden" ("Rajski vrt") iz 2007. nagoveštava da je umetnica rešena da svojom intervencijom na ambijentu potencira njegovu originalnu atmosferu. Na prvom spratu palate, u privatnim prostorijama kraljevske porodice, rasporedila je svoje porcelanske skulpture životinja, važan deo

AUTORKA U VERSAJU: Žuana Vaskonseloš

portugalske tradicije kao i njenog opusa, koje obavezno oblači u čipku. Tako u sobama koje je nekada koristio kraljevski par vidimo zmije, jastoge, pse, žabe, bikove i svi oni – kao i jedan čipkani stari televizor – izgledaju kao delovi svakodnevnog života. U salonima se zatim ređaju monumentalne skulpture od kojih je neke radila specijalno za ovu priliku: “Coração independente vermelho” (“Nezavisno srce, crveno”), replika tipičnog portugalskog filigranskog nakita, u Žuaninoj interpretaciji načinjena je od hiljada

plastičnih kašika, viljušaka i noževa obojenih u crveno. Zatim, tu su “Meryllin”, rad iz 2011, koji predstavlja gigantske elegantne cipele napravljene od šerpi i poklopaca, “A Noiva”, rad koji smo već pomenuli, i možda najupečatljiviji objekat “Lilihopter”, letelica koju je Žuana namenila Mariji Antoaneti i njenom suprugu. Helikopter, model Bel 47, prvi koji je odobren za civilno letenje. Umetnica kaže da je razmišljala u čemu bi se francuska kraljica vozila da živi u današnje vreme. To sigurno ne bi bila kočija, već helikopter

PLOVEĆI PAVILJON: “Trafaria Praja”

koji bi i izgledom pratio njen ukus i stil. Ona je napravila takvu letelicu i nazvala je “Lilihopter”. On je obložen zlatom i dekorisan sa stotinama kristala, spoljna strana kokpita ukrašena je ekstravagantnim ružičastim perima marabua, a unutrašnjost je ništa manje raskošna. Postavivši “Lilihopter” u rezidenciju portugalskih kraljeva skulptorka je verovatno time rekla sve što misli o njihovom osećaju za meru. Fasciniran onim što je video, jedan od mnogobrojnih zvaničnika koji je bio na otvaranju ove izložbe, rekao je da je sve tako lepo da bi Žuanini radovi mogli u Palati i zauvek da ostanu.

O MLECIMA I PORTUGALCIMA

Žuana Vaskonseloš i kurator Migel Amado pokazali se kao dobar tim zajedno radeći njenu retrospektivu u Palati Ažuda, pa su odabrani i da ove godine predstavljaju svoju zemlju na Venecijanskom bijenalu. Nacionalni paviljon smestili su u stari feribot “Trafaria Praia” preoblikovan za ovu priliku, koji tokom izložbe prevozi putnike na redovnoj liniji od Đardina do Punte dela Dogana. U Veneciji kao i u Lisabonu putnici svakodnevno koriste brodove kao javni prevoz, ali, kako kaže umetnica, postoji i istorijska veza ova dva grada. Svoju moć u xv veku Venecija je stekla zahvaljujući pomorskoj trgovini sa Azijom, a portugalski moreplovci su zaslužni za otkrivanje tog puta. “Na neki način, mi smo odgovorni za ono što je Venecija danas”, kaže Žuana Vaskonseloš. Spoljašnost broda, paviljona, pokrivena je tradicionalnim ručno rađenim keramičkim belim pločicama sa plavim crtežom panorame Lisabona. Minuciozni crtež inspirisan je “Velikom panoramom Lisabona” iz 1700. godine, koji prikazuje grad pre katastrofalnog zemljotresa iz 1755. Unutrašnjost ili utroba broda transformisana je u misterioznu tamnoplavu pećinu, meku i svetlucavu. “Napolju je Lisabon, ali kada uđete unutra, otkrićete novi identitet, novu realnost”, kaže Žuana. “Ako ovo nije kuća, ako nije ni brod, šta je onda? To je mesto gde počinje poezija. Mi Portugalci gledamo na stvari na pesnički način. More je uvek za nas bilo izlaz, ako ništa ne valja, uvek možeš da odeš. Moj brod je mesto gde možete otići i naći poetično rešenje za sebe.”

TANJA JOVANOVIĆ

Potruga za utočištem

“Jedna od kovanica iz muškog podsmešljivog sveta je i *chick lit*, papirna romantika, čime nisu samo degradirane ozbiljne književnice, već je na neki način ismejana i sasvim normalna ljudska i ženska potreba za romantičnim sadržajem. Naravno da ja sebe ne smatram predstavnicom *chick lita*, ali nikada ne bih rekla da je njeno postojanje besmisleno i nepotrebno. Slobodno, bez stida, unesite u svoj život onoliko romantike koliko vam je potrebno, a ko god to ne razume, proglasite ga za zombija i idite dalje!”

Zbirka priča *U tri kod Kandinskog* najnovije je predstavljanje javnosti Jelene Lengold. Ovim naslovom obuhvatila je dvadesetak priča, većinom o ljubavi. Ljubav je dominirala i u zbirci *Vašarski mađioničar* za koju je pre dve godine dobila Evropsku nagradu za književnost, nagradu koja je skrenula pažnju šire javnosti na njene knjige, iako Jelena Lengold već tridesetak godina unazad piše i objavljuje poeziju i prozu, prevedene na desetak jezika. Knjigu *U tri kod Kandinskog* objavila je izdavačka kuća Arhipelag, kao i zbirke priča *Vašarski mađioničar* i *Pretesteriši me*, roman *Baltimor*, i zbirku poezije *Bunar teških reči*.

U knjigama Jelene Lengold kritičari vide književnost prekoračenja, književnost koja prevazilazi tabue i govori otvoreno i strasno. Njihova autorka, međutim, tvrdi da njene knjige na sve liče samo ne na nju, zato što je njen život dosadnjikav

i ordinaran, u kome je sve tako predvidljivo i kao iz udžbenika o besmislenim životima, kakvih ima na milione, a da se njen “burni” život odvija ponajviše u snovima i u mašti.

“VREME”: Na kraju vaše kratke biografije objavljene u zbirci *U tri kod Kandinskog* piše da ste profesionalni pisac. U vreme (i u sredini) kad delatnost pisca, kao uostalom i drugih autora kulture, nije cenjena, činjenica da se tako predstavljate zvuči optimistički, i znači barem nekoliko stvari – pa i prkos i hrabrost.

JELENA LENGOLD: Nemam utisak da profesija pisca nije cenjena, to jest da je više potcenjena od bilo čega drugog. U našem izmučenom narodu niko nikoga posebno ne stiže da ceni, jer se svi bore za goli život, pa umetnici, u tom smislu, samo dele opštu sudbinu. Postoje oni koji su vam potrebni, kao na primer lekari, i

oni koji ne mogu da vam učine nikakvu životnu uslugu, kao na primer pisci, ali to ne znači da ćete pisca zbog toga manje ceniti. Naprotiv, kako se nižu godine i knjige, sve češće mi se dešava da pričam s nekim ljudima koji, zbog toga što su čitali moje priče, imaju varljivi osećaj da me znaju i počinju iz čista mira da mi se ispovedaju. Ja razdvajam odnos države prema umetnicima i odnos ljudi koji umetnost konzumiraju. Ne smemo zbog nemara ovih prvih zaboraviti na ove druge. Ne pišem knjigu za neko ministarstvo kulture, već za nepoznatog čitaoca koji pred spavanje upija te stranice i nalazi u njima nešto svoje i prepoznatljivo.

U eseju naslovljenom *Što je moguće više besmrtnih vekova pisali ste o višestrukom životu pisca: pojavnom i unutrašnjem, onom u kom nastaju knjige i u kome žive vaši junaci. Zbog te mogućnosti življenja u više života,*

profesija pisca se čitaocu ovog vašeg eseja čini primamljivom. To vam je, zar ne, i bio cilj?

Profesija pisca zaista jeste divna, ali na nju ne možete da se odlučite sami od sebe, to je profesija sa kojom čovek mora da se rodi. Nije slučajno da jedino za pisca ne postoji fakultet, a za sve ostale umetnosti postoji. Pisac je obdaren talentom da vidi, čuje i povezuje senzacije mnogo više od nekih drugih ljudi. Pisac hvata nijanse koje ljudima promiču ili za koje misle da nisu važne, ali zatim to isto pročitaju u knjizi i shvate da su to već videli, samo ne u tom svetlu.

Hrabro je javno, svakom ko to poželi da zna, otkriti šta misliš i o čemu sanjaš. Bacate biser – kome i zašto?

Pre svega, zabluda je da na osnovu knjiga znate tačno šta pisac misli. Eventualno znate na kom nivou svesti radi jedan deo njegove ličnosti. A izvan toga, pisac može, ali i ne mora, da liči na svoje knjige. Što se tiče hrabrosti, ja verujem da bi svako trebalo tako da živi, otvoreno, izloženo, pogleda jasno uprtog u druge ljude. Ako to smatrate hrabrošću, onda eto, nek to bude hrabar život. I to nema veze sa time da li ste umetnik ili ne, već je samo stvar neke odluke, da li izlažete svoja ranjiva mesta ostatku čovečanstva ili živite u oklopu. Moguće je takođe biti pisac i istovremeno živeti u oklopu. Kombinacije su beskonačne.

Vaše priče u najnovijoj zbirci postavljaju pitanja. Gde su odgovori?

Ima i odgovora, ili barem pokušaja da se nađu neki odgovori. Mada posao pisca nije da daje odgovore. Njegov posao nije čak ni da postavlja pitanja. Osnovni posao pisca je da posmatra i da hvata nijanse, da motri na ta takozvana ivična stanja, na tačke preseka, na mesta pucanja, ili da sagleđava neko trajanje na način koji drugima nije uvek najočigledniji. Ako pisac to sve dobro radi, onda samim tim i postavlja pitanja i daje odgovore. Jer kad čitate dobru knjigu, na neki način, sami dolazite do tih odgovora, otvaraju vam se.

U naslovnoj priči zbirke *U tri kod Kandinskog* pišete o spoznanju glavnog junaka da je počeo "dan koji nećeš moći nikad da zaboraviš". Kako biste opisali takav dan?

Evo kažuću vam nešto vrlo lično i iskreno. Shvatila sam polako, s godinama, da mi

■ Važno je da svaki čovek otkrije šta je njegovo utočište. Nekome je to istorija, nekome posmatranje kosmosa, nekome proučavanje morskih stvorenja, a moje utočište je ljubav. I ja se bavim onim što me zanima. U životu i u knjigama

zapravo sve o sebi znamo, o svojoj sudbini, svojoj budućnosti, o ljudima za koje mislimo da su nam enigma, o ishodima nekih naših dilema, sve to mi već unapred znamo. Samo je pitanje koliko smo spremni da slušamo svoje unutrašnje mudro biće. Ja nekad tom biću nisam verovala, mislila sam da me zavarava, ali vremenom sam se uverila da zna šta priča. Dakle, svaki onaj dan u kome vas ne iznenadi neki veliki događaj ili tragedija ili bilo kakav ishod, svaki dan u kome vam se važne stvari dese uz osećanje da imate punu kontrolu nad time – to je takav dan. Napisala sam jednom jednu pesmu *Najlepši dan u životu*, dan pre nego što se dogodio. I nisam pogrešila, bio je to zaista najlepši dan u mom životu. Između ostalog i zato što sam znala da se upravo dešava,

nije mi promakao i iskliznuo niz prste nijedan njegov trenutak.

Rezultat mimoilaženja, koje je u podnaslovu priče *Aristotelov trg*, jeste gubitak, zato što se dve situacije nisu podudarile. Kakva su vaša iskustva o mimoilaženju?

Manje je važno kakva su moja lična iskustva o mimoilaženju, važnije je zašto tako teško prihvatamo mimoilaženja, i zašto nam se uopšte čini da je mimoilaženje neka kosmička nepravda. Možda je to što nam se katkad priviđa kao neka entropija nasumičnih zbivanja zapravo neki sistem. U stvarnom životu, izvan literature, sklonija sam da verujem u sistem pravilnosti, u obrasce koje ponavljamo, nego u entropiju. Ako postoji neka izreka koja mi se to puta prikazala kao tačna, onda je to ona da je naš karakter zapravo naša sudbina. Ukoliko imamo karakter koji nas vodi u mimoilaženja, onda će tako i biti, ali za to ne treba kriviti sudbinu i neke više sile.

Priče ove zbirke su uglavnom o ljubavi, o ljubavi muškarca i žene. Vaše kolege ili ne pišu uopšte o toj temi, moguće zato što dele mišljenje da je ljubav sada nebitna ili je postave u neki sporedni plan. Zato vas je, iako može da zazvuči banalno i otrcano, nemoguće ne upitati: zašto pišete baš o ljubavi?

Vrlo jednostavno, zato što ne vidim koja bi tema mogla da bude važnija i kompleksnija od te. Apsolutno odbijam svaku insinuaciju da bi se bavljenje ovom temom moglo poistovetiti sa banalnošću, jer svaki čovek zna da jačih sila u nama nema od ljubavi, straha, želje, krivice... Mene i inače nikad nije previše interesovala celokupna slika sveta, uvek sam se više bavila detaljima. Mogu da odem u veliki nepoznat grad i da sam sasvim zadovoljna ako u njemu pronađem jednu ulicu koja me prihvata kako treba. U tom slučaju, ostatak grada me uopšte ne zanima. Važno je da svaki čovek otkrije šta je njegovo utočište. Nekome je to istorija, nekome posmatranje kosmosa, nekome proučavanje morskih stvorenja, a moje utočište je ljubav. I ja se bavim onim što me zanima. U životu i u knjigama.

Kažu da je na sceni i na filmu najteže reći "volim te" i da je najteže opisati ljubavni susret. Šta vi mislite?

Da, tačno je to. Esencijalne, gotovo mitološke teme uvek u sebi nose opasnost

od upadanja u neki kliše. Tim je i teže o njima pisati. Teže je pronaći nešto što još niko pre vas nije rekao i na sasvim novi način. Ali to je i neki izazov. Ako bih pomislila da sam spoznala sve što se o ljubavi može spoznati, mislim da bi tog časa moj život izgubio svaki smisao i motivaciju.

Jedna od nagrada iz vaše biografije je Žensko pero, koja podrazumeva takozvani ženski rukopis. Kako komentarišete stav da već samo postojanje takve odrednice priznaje neravnopravnost polova? Koje je vaše mišljenje o pojmu – ženski rukopis?

Ženski rukopis, ili žensko pismo, jeste jedna kovanica sa kojom se ja nikad nisam ni pomirila ni srodila, a, nažalost, mnogo puta sam morala da odgovaram na pitanje o tome. Meni se stalno čini da taj pojam postoji da bi se sve što pišu žene smestilo u isti koš i na neki način degradiralo. Neko hoće da nas ubedi ovakvim izrazom da samo žene pišu kič literaturu, lošu žanrovsku literaturu ili knjižice za jednokratnu upotrebu. A nije tako, takve knjige pišu i muškarci i žene. Ako biste sada napravili bilo kakvo ozbiljnije istraživanje, sigurna sam da bi procentualno mnogo više muškaraca bilo među autorima lake literature. Jedino po čemu se žene ističu, i to u pozitivnom kontekstu, to je činjenica da žene mnogo više čitaju od muškaraca. Mi još uvek živimo u svetu koji kroje i oblikuju muškarci. Naravno, žene danas nisu ono što su bile pre jednog ili dva veka, ali i dalje naivno pristaju na neka pravila tog muškog sveta, misleći da će se na taj način s njima izjednačiti. Jedna od tih kovanica iz muškog podsmešljivog sveta je i *chick lit*, papirna romantika, čime nisu samo degradirane ozbiljne književnice, već je na neki način ismejana i sasvim normalna ljudska i ženska potreba za romantičnim sadržajem. To su istinski opasne stvari, takve poruke. Knjige iz ove kategorije mogu biti tanka literatura, ali potreba za romantikom je autentična i važno je razumeti da je ona normalna, zdrava ljudska potreba. Naravno da ja sebe ne smatram predstavnicom *chick lita*, ali nikada ne bih rekla da je njeno postojanje besmisleno i nepotrebno. Slobodno, bez stida, unesite u svoj život onoliko romantike koliko vam je potrebno, a ko god to ne razume, proglasite ga za zombija i idite dalje!

SONJA ĆIRIĆ

Pokušaj ubistva je u toku

NA UDARU: Novosadsko pozorište

Ugledni Ujvideki sinhaz našao se na udaru “palanačke koalicije” srpskih i mađarskih nadripatriota; taj je udar pravo ogledalo ovog društva, a ne fotošopirane slike naših uprepodobljenih glavešina

Leto je, ko je mogao pobećao je na more, ko nije, trudi se da se drži kao da “nije oдавde”. Sve u svemu, idealno vreme za savršen zločin: niko neće videti da se nešto dešava, a kada se nečasna stvar obavi, biće već kasno. Tako je to u nekim najslavnijim romanima Agate Kristi, a tako je bogme i u sumornoj srpskoj stvarnosti. I još im je nešto zajedničko: nema ni kod Agate boljeg zločina od onog za koji manje-više svako od mogućih počinilaca ima nekakav motiv. A tamo gde svi *mogu* da budu krivi, obično niko nije (baš jako) kriv. Naročito ako nema znatiželjnog i pravdoljubivog Belgijanca Poaroa koji svugde zabada nos, ili one pametnice mis Marpl, da razreši misteriju... No, ni Poaro ni Marpl, sve i da su nam na raspolaganju, ne mogu ni sprečiti zločin ni oživeti ubijene, ne?

Dakle, šta smo ovde imali? Za žrtvu odstrele u režiji neprincipijelne koalicije zainteresovanih počinilaca viđeno je Novosadsko pozorište iliti Ujvideki sinhaz, jedan od tri profesionalna teatra u Srbiji koji igraju predstave (za odrasle) na mađarskom jeziku (drugi su Narodno pozorište u Subotici i Urbanov teatar “Kostolanji Deže” u istom gradu), a jedini te vrste

u Novom Sadu, i svakako teatar koji je u poslednjih desetak-petnaestak godina u samom vrhu pozorišne scene u celoj Srbiji, što će reći da je iskoračio daleko izvan i iznad rutinskog “manjinskog geta”, a pri tome ni na koji način nije zanemario svoju funkciju, upravo utoliko što “proizvodi” relevantno pozorište na mađarskom jeziku. Šta bi drugo jedan teatar, uostalom, trebalo da čini, pa da njegova misija bude označena uspehom?! Da je tome tako, svedoči ne samo izuzetan ugled ovog pozorišta u Vojvodini i Srbiji, nego i činjenica da je Novosadsko pozorište, na bezbrojnim gostovanjima, postiglo veoma visok renome na pozorišnoj mapi matične Mađarske; da se i ne govori o tome da su mnogi glumci (i drugi pozorišni delatnici) ponikli na toj sceni našli prvoklasne angažmane na peštanskim i drugim scenama u Mađarskoj. Ukratko, Novosadsko pozorište (NP) je kao institucija i kao umetnički “pogon” toliko iznad mediokritetskih standarda “sredine” (u svakom smislu reči) da ga treba čuvati kao malo vode na dlanu, gledajući da nešto slučajno ne pokvariš. To je, naime, jedino što bi bilo koja vlast imala da radi kada je ovo pozorište u pitanju.

TETKE I STRIČEVI

Pa dobro, ali gde je tu ubistvo, ili bar pokušaj istog? E, ono je upravo u toku: raspisan je konkurs za novog upravnika, i smatra se već "gotovom stvari" da će na to mesto biti izabran Valentin Vencel, nekada davno glumac istog pozorišta (u vreme kada ono nije uživalo ništa ni približno sadašnjem ugledu), inače odavno nastanjen u Egeru, Mađarska. Vencel je ponudio program koji bi se mogao, bez oštećenja suštine, svesti na svojevrsno "ponarodnjačenje" ove kuće: previše je ovo do sada bilo artistički i elitistički, a kanda i kosmopolitski... Treba nam teatar za široke narodne – dakako mađarske – mase, onaj za *lepo isflizirane* tetke sa Telega i brkate stričeve iz Gomboša, nešto u Zdravom Narodnom Mađarskom Duhu, nešto da se grohotom smejemo ho-ho-ho sve pocupkujući i udarajući se ručerdama o koleno, a poslen da đipamo u narodnoj nošnji uz hosu lepeš... Druga kandidatkinja na konkursu, sadašnja v. d. upravnice Kata Đarmati (koja je suvereno nastavila najbolje tradicije svojih prethodnika Karolja Vičeka i Šandora Lasla (utemeljitelja one estetičke i vrednosno-intelektualne orijentacije koja je NP i njegovim umetnicima donela sadašnji prestiž), jedna od "konstitutivnih" umetničkih ličnosti ovog pozorišta, koja svojim dosadašnjim delom koliko i programom za budućnost i simbolizuje i garantuje kontinuitet rada ovog teatra u najlepšem smislu reči, disqualifikovana je unapred iz trke za upravnički mandat (a drugu šansu joj ne daju!) iz providnih, pomalo uvredljivo trivijalnih proceduralnih razloga: zato što diplomu dramaturga stečenu u Mađarskoj nije nostrifikovala u Srbiji. Pazite: za *mađarsko pozorište*, o ironije... Ova formalna stvar je, dakako, samo zaklon za ozbiljnije namerе. Da nema taj "problem", verovatno bi joj našli neki drugi greh, možda da ne igra čardaš sa dovoljno žara, ili ko zna šta već...

aminuje veselog Vencela za upravnika, pa se sad vi pitajte hoće li? Ako se nije do sada ustručavao da doslovno zagadi sve čega se dotakao, odakle da crpemo iracionalni optimizam da će se ovaj put suzdržati od aktivnog činjenja štete, šta štete – bruke?!
Samo, ovde treba imati u vidu ključnu stvar. Nije ovo priča a la devedesete, ona o zlim srpskim nacionalistima koji šikaniraju poštene manjince, u ovom slučaju mađarske. Priča je mnogo složenija, i utoliko odvratnija. Grad jeste osnivač i mora da aminuje odluku, ali "pravu" vlast nad kadrovanjem u Ujvideki sinhazu (i još kojegde u vojvođanskim mađarskim kulturnim, obrazovnim i medijskim institucijama) zapravo je osvojio Mađarski nacionalni savet, i Vencel je zapravo njegov kandidat. Ljudima južno od Dunava i Save obično nije jasno u čemu je kvaka s tim nacionalnim savetima; hajde da pokušamo da to razjasnimo: u pitanju je

odličaški pregrejano sprovođenje ionako krajnje dubiozne *multikulturalističke doktrine*, njena implementacija (radije bih rekao: *nasilna penetracija*) u vojvođansku stvarnost. To ide na dušu prevashodno demokratskim vlastima (gradskim ili pokrajinskim), a sadašnji vlastodršci samo na svoj način – poslovično nepodnošljiv, ali šta ste pa očekivali?! – koriste ono što im je servirano na tacni. Ovaj "multikulturalizam" zapravo razara društveno tkivo u Vojvodini, svodeći društvo na nekoliko etničkih geta koja koegzistiraju u paralelnim kosmosima međusobno se ne dodirujući. Pripadnicima manjina, bar onim "svoje glavim", tu je najtešnje: oni su dobili

NA REPERTOARU: Iz predstave *Opera ultima* po Bomaršeu, u režiji Kokana Mladenovića

NASILNA PENETRACIJA

Palanačka koalicija
Razume se, u svom ovom kadrovanju oko Ujvideki sinhaza ima i mnogo famoznog "partijašenja", to jest nastojanja nosilaca moći na svim nivoima da svugde

(a nije da su tražili...) svoje "poglavice" koje mogu, samo ako hoće – a većinom hoće – vrlo efikasno da guše svako manjinsko mišljenje i delovanje unutar svake pojedine etničke manjine, svaki glas i svako ospoljenje duha koji dobacuje dalje od folklorno-pasatiističkog *autoetnocentrizma*. Konkretno, to znači ovo: nacionalnim savetima dominiraju predstavnici većih političkih strana

i drugih "patriotskih udruženja" etničkih manjina, što onda prirodno dovodi do toga da ovi nastoje da modeliraju – a mehanizam za to im je predat u ruke! – ukupni kulturni pejzaž u skladu sa svojim ukusom i uverenjima, a to gotovo neizbežno znači u pravcu desno-konzervativnih, klerikalnih, etnocentričnih, patrijarhalnih i parohijalnih vrednosti. U slučaju Ujvideki sinhaza, nije problem nenostrifikovana diploma Kate Đarmati, nije čak suštinski problem ni "partijsko kadrovanje": suština je u "modernističkoj", neparohijalnoj, istinski internacionalnoj a opet zbog toga u jednom ozbiljnom i kvalitetnom smislu ništa manje "mađarskoj" repertoarskoj politici pozorišta. Sve drugo je kolateralno.

PALANAČKA KOALICIJA

22•08•13 VREME

Digitalni Dekameron

postave sebi odane ljude, ali nije to ovde najvažnije. Kad postaviš "svog" direktora recimo u Vodovod, to na koncu samo znači da vodovod nastavlja svoj uobičajeni posao, ali pod tvojom kontrolom; kad, međutim, instaliraš "podobnog" mediokriteta u pozorište (ili medijsku kuću, recimo) onda mu doslovno menjaš program, repertoar, orijentaciju... sve što uopšte nešto znači, sve zarad čega ta kuća uopšte postoji. To je tektonski poremećaj čiji je domet nemoguće preценiti.

Šta onda sve ovo znači, tj. ko zapravo ubija Ujvideki sinhaz? Jedna nedostojna *palanačka koalicija*, to bi joj bio najtačniji naziv, u kojoj "srpske" nadripatriote lepo terciraju "mađarskim" nadripatriotama (ovi će im već vratiti uslugu), a zajedno čine sve da toksičnim sadržajem zagade ono nešto preostalog zdravog kulturnog pejzaža. Dakako, u odbranu superiornosti i lepote onoga što nam pruža ekipa Kate Đarmati i Ujvideki sinhaza, onoga što nam daje ta čarobna ekipa glumaca i glumica poput Emine Elor, Arona Balaža, Silvije Križan, Atila Mađara, Agote Siladi, Gabora Pongoa etc. (uzgred, 17 od 18 glumaca iz ansambla tvrdo stoji uz Katu Đarmati i uz ono i onakvo pozorište kakvo su plemenitošću svog dara izgradili i sačuvali!), ovih je dana potpisima na peticijama i na druge načine ustala sva iole relevantna teatarska Vojvodina i Srbija, ali takođe i Mađarska, sada već trocifren broj najeminentnijih ljudi bez kojih doslovno nema savremene ni srpske ni mađarske kulture. Samo, hoće li to biti dovoljno, to jest, misli li neko da je potuljene mračnjake, ignorante, intrigante i kukavne šičardži-je moguće impresionirati, pa čak i postideti, ili barem "zaplašiti", desetinama imena od kojih je svako pojedino "teže" od svega što bi svi oni đuturo mogli da naprave za po deset života? Daj bože da je to moguće, ali... Isfabrikovan slučaj NR, hladnokrvan kulturni zločin koji se nad njim sprema (a samim tim i nad nama, nad našom kulturom) ogledalo je "naših prilika": da, to vlada ovom zemljom i njenim gradovima, baš to, a ne zašecerene, fotošopirane slike naših tobože evropejski presaldumljenih glavešina. Istina o njima ne piše se u Briselu i Strazburu, nego u Ujvideki sinhazu i drugim aktuelnim ili budućim *poprištima zločina*.

TEOFIL PANČIĆ

Na jednom od mnogih kablovskih kanala televizije Pink naleteo sam na 24-časovnu reprizu rijaliti programa "Farma". Kanal se zove Pink reality, a reprizira se jedna od proteklih sezona "Farme".

Spoznaja da su svi dosadašnji rijaliti programi snimljeni i podložni reprizama delovala je na mene kao komadić čuvene madalene uz jutarnju kafu – koja je pokrenula Marsela Prusta na traganje za izgubljenim vremenom.

Pink je nehotice otkrio novi žanr koji, čini mi se, ima dublje, metafizičko značenje. Savremena televizija tako postaje većito i neizbrisivo svedočanstvo o sopstvenoj ispraznosti. Međutim, kao u Prustovom slučaju, jednom započeto putovanje nemoguće je zaustaviti i granice ove TV odiseje postaju traganje za kolektivnim bizarnostima našeg života.

Prvo pitanje se tiče vremena – tačnije: da li je vreme na Farmi izgubljeno. Kao gledaoci, makar i nasumični i slučajni, lako ste mogli utvrditi da se na Farmi ili rijaliti programima u suštini ne dešava ništa! Dakle, sa stanovišta pozitivizma i materijalizma – dembeli, estradni polusvet, pijani Ekrem, Vendi i ekremisti potpuno su neproductivni. Beskonačne rasprave, paralizirajuće svađe, jezik koji ne bi smeo da se koristi u živoj televiziji, erotski naboj socijalne izolacije, sve to pokazuje zašto smo kao društvo neefikasni. Sto izgubljenih dana koji su pedantno sačuvani za buduća pokolenja.

Dakle, savremena televizija, baš kao i kompjuteri, kao *cloud* tehnologija ili *drop box*, automatski čuva sadržaj bez obzira na njegov smisao. Tako *Google* digitalizuje biblioteke, muzički fanovi "kače" sate i sate omiljene muzike, čuvamo hiljade digitalnih fotografija, video-zapisa... Savremena tehnologija nudi iluziju večnog pamćenja. Tako upravo gledam na Pink reality noćno teturanje pijanog Ekrema dok pokušava da se vrati u kuću iz poljskog toaleta. Vredi li ovaj prizor toliko da zauvek bude sačuvan od zaborava?

Treće pitanje je logično, a tiče se smisla. Da li će ikome biti zanimljivo da gleda reprizu programa u kojem unapred zna porednika i sve buduće intrige? To nas dovodi do poimanja "Farme", odnosno šta ona znači gledaocima. Da li je moguće da gledaoci reprizu "Farme" gledaju kao reprizu, recimo, *Žikine dinastije*? Nije reč o dalekoj prošlosti da bi repriza imala nekakav dokumentarni prizvuk. Ovo znači da se reprizom bilo kakve bizarnosti (uz svađu, fajt i seks povremeno) rijaliti pretvara u igrani program. Naturščici postaju glumci. Ovo je, opet paradoksalno, iskrivljena Prustova ideja da kopanjem po prošlosti ulazimo u prostor podsvesti i dobijamo dramski tekst koji počinje u memoarskoj formi.

Svako prebiranje po sećanju unosi naše asocijacije i učitava dodatno značenje.

Na početku devedesetih, neki lucidni medijski analitičari su znali da će Dnevnik 2 RTS-a jednog dana biti dokumentarna građa prve vrste. Takve su bile i "Filmske novosti" sa praćenjem Tita iz dana u dan. Posle 2000, sećate se, gledali smo reprize Dnevnika i pokušali da se setimo i osmislimo izgubljene godine. Pitam se, kakvu poruku će u budućnost odneti "Farma"? Ova TV anomalija stavlja na test još jednu ozbiljnu tezu. Od davnina umetnici tragaju za univerzalnim istinama, porukama i idejama koje će budućim generacijama preneti najvažnije Istine. Otisak ruke na zidu pećine, antički stub ili skulptura, *Ep o Gilgamešu*, *Ilijada* i sve tako do Prusta, pojedinci sa zrcem božanskog dara našu stvarnost preoblikuju u formu koja nadilazi vreme.

Rijaliti program, jednom snimljen, sačuvan poput vremenske kapsule, predstavlja potpuni antipod. Da citiram domaću kinematografiju na umoru: "Farma" je precizan dnevnik društvene patologije, dnevnik uvreda, glorifikacija prostog i profanog, dnevnik tamnije strane ljudske prirode. Kada je kuga nabila ljude u karantin, pričali su priče, nastao je *Dekameron*, prvi renesansni rijaliti roman koji kroz erotiku glorifikuje život. Nasuprot tome, repriza "Farme" uverava nas da je život borba neprestana, borba u kojoj nema skrupula ni ideala. Čist socijalni darvinizam. Reprize rijalitija imaju, naravno, i političku dimenziju. Podsetićemo se šta je Ekrem rekao Vendi, podsetićemo se šta Miloš Bojanić misli o Jevrejima, ili o suparnicima na "Farmi", ali nećemo se setiti šta su nam na prošlim izborima obećavali Dačić, Vučić, Nikolić, Đilas ili Tadić.

Glupost je neuništiva, kako rekoše KUD Idijoti – a savremena televizija ju je samo sačuvala za buduća neka pokoljenja!

DRAGAN ILIĆ

SMRT NA NILU

EL IMAN DŽAMIJA, NASR SITI, KAIRO:
Opraštanje sa poginulim rođacima

Foto: AP

“Demonstracije su u poslednjih par dana utihnule, ali je atmosfera u gradu teška”, kaže u telefonskom razgovoru za “Vreme” Hoda Baraka iz Kaira. “Ulice na kojima se živelo 24 sata prazne se zbog policijskog časa već oko pet ili šest sati po podne, grad je neprirodno tih, ljudi se kreću brzo i trude se da se što pre sklone. Kairo je ogroman i demonstracije i sukobi su se odigravali samo u nekim centralnim delovima, u ostalima je bilo mirno, ali ljudi su uplašeni zbog nasilja”

U prethodnih desetak dana već mesecima nemirni Egipat je utočio u krvavi haos koji se slobodno može nazvati građanskim ratom. U zoru, 14. avgusta, egipatske snage bezbednosti krenule su u akciju slamanja protesta pristalice svrgnutog predsednika Mohameda Morsija, koje su nedeljama bile utaborene na dve lokacije u Kairu, koristeći buldožere, suzavac i bojevu municiju. Posle celodnevnih sukoba, policija i vojska su ovladale trgom Al Nahda u blizini kairskog univerziteta i trgom ispred džamije Rabia al Adavija u delu grada poznatom kao Nasr siti, ali rezultat “čišćenja” bio je najkrvaviji dan u novijoj istoriji Egipta.

Prema navodima Ministarstva zdravlja, u sukobima u Kairu poginulo je 638 osoba, a više od 3.500 je ranjeno, ubijena su 43 policajaca. Muslimansko bratstvo, čiji pripadnici i simpatizeri su činili većinu demonstiranata, saopštilo je da je ubijeno više od 2000 ljudi. Među poginulima su i četiri novinara koji su izveštavali sa protesta, kao i sedamnaestogodišnja ćerka jednog od uhapšenih lidera Muslimanskog bratstva, Mohameda el Belta-gija. Sukobi su izbili i u Aleksandriji i još nekoliko gradova.

Svet je šokiran posmatrao prizore stravičnog nasilja, ali samo uz formalne osude i rutinske pozive na dijalog sukobljenih strana, naročito od strane vodećih zapadnih sila. Mohamed el Baradej,

potpredsednik privremene vlade koju je postavila vojska, podneo je ostavku uz reči: “Ne mogu da snosim odgovornost ni za jednu kap krvi.” Ultrakonzervativna salafijska Partija svetlosti, koja je podržala vojni puč protiv Morsija 3. jula, saopštila je da privremenu vladu smatra odgovornom za “pokolje” u Egiptu.

Egipatska vlada nije se potresla zbog osuda, već je saopštila da je odlučna u nameri da se suprotstavi “terorističkim činovima” članova Muslimanskog bratstva, koje je optužila da su odgovorni za krvoproljeće, pozivajući Morsijeve pristalice da “poslušaju glas razuma”. Bezbednosne snage su dobile dozvolu da upotrebe bojevu municiju kako bi odbili napade na sebe ili javne ustanove. Proglašeno je vanredno stanje u Kairu i u deset egipatskih provincija, uveden je policijski čas kojim se zabranjuje kretanje od 19 časova do šest ujutro, piramide u Gizi i muzeji u Kairu i Aleksandriji privremeno su zatvoreni. Morsijeve pristalice su kao sipanje soli na ranu doživele pohvalu egipatske vlade snagama bezbednosti “za pokazanu uzdržanost”.

DAN GNEVA

Portparol Muslimanskog bratstva Gehad el Hadad pozvao je na “marš gneva” u petak, 16. avgusta. “Protesti protiv vojnog puča počće od svih džamija u Kairu i krenuti ka trgu Ramzes, posle molitve”, napisao je Hadad na Tviteru. Izveštači su

javljali da su ulice Kaira bile pune naoružane policije, vojske i oklopnih vozila, koji su opkolili glavne trgove, da su mnogi od demonstranata ispisivali svoja imena na podlakticama kako bi porodice mogle da ih identifikuju, ukoliko poginu. Usledili su novi sukobi u kojima je u Kairu, ali i drugim gradovima u Egiptu, poginulo najmanje 173 ljudi. Jedan od njih bio je Amar Badi (38), jedan od sinova vrhovnog verskog vođe pokreta Muslimanskog bratstva Mohameda Badija.

Drama na trgu Ramzes se nastavila i sledećeg dana, dok su snage bezbednosti opsedale džamiju Al Fatih, u koju se sklonio veliki broj Morsijevih pristalica. Mada su demonstranti i snage bezbednosti koristili vatreno oružje, makar taj sukob je završen bez velikog krvoprolića. Dok je policija izvodila Morsijeve pristalice, Morsijevi protivnici okupljeni ispred džamije udarali su ih štapovima i motkama vičući na njih da su teroristi, javio je izveštač agencije Frans pres. Državni mediji su javili da je veliki broj demonstranata koji su napustili džamiju odmah uhapšen, i da je posle dvodnevni borbi uhapšeno oko hiljadu simpatizera Muslimanskog bratstva, a da je protiv 250 pokrenuta istraga zbog ubistava. Ukupan broj uhapšenih demonstranata procenjuje se na oko 4000, među njima veliki broj istaknutih lidera Bratstva.

Na ulicama je sledećih nekoliko dana vladalo relativno zatišje, bar u poređenju sa prošlonedeljnim nekontrolisanim nasiljem, ali atmosferu na ivici pucanja podgrevale su mnoge šokantne vesti, poput one da je 38 Morsijevih pristalica, koji su uhapšeni nakon "čišćenja" džamije Al Fatih, umrlo u kombiju kojim su prevoženi iz jednog u drugi zatvor. Vlasti tvrde da su zatvorenici uvukli jednog policajca u kombi i pokušali da ga koriste kao taoca, da bi se kasnije pogušili od suzavca koji je bacila policija. Muslimansko bratstvo navodi svedočenja svojih lekara koji smatraju da su zatvorenici ubijeni, da su na telima bili vidljivi tragovi mučenja i rane od vatrene oružja.

U još jednoj užarenoj tački u Egiptu usledio je novi masakr: 25 policajca ubijeno je na Sinaju kada su napadači protivtenkovskim granatama iz zasede napali dva policijska minibus. Na Sinajskom

DŽAMIJA EL IMAN, KAIRO: Žrtve građanskog rata

Foto: AP

AERODROM U KAIRU: Kovčezi sa telima policajaca poginulih na Sinaju

Foto: AP

DŽAMIJA RABA AL ADAVIJA, KAIRO: Posle bitke

Foto: AP

NASR SITI: "Čišćenje" terena

Foto: AP

Muslimansko bratstvo

Posle hapšenja Morsija i više čelnika Muslimanskog bratstva, najavljenih suđenja, ubijanja i pritvaranja hiljada članova i simpatizera, paljenja njihovih sedišta u mnogim gradovima, Bratstvo kao da se nalazi u otvorenom ratu sa vlastima u kome nije bitku za goli opstanak. Mada je 85 godina njegovog postojanja bilo obeleženo sukobima sa državom, deluje kao da Bratstvo nije do sada bilo na tolikim iskušenjima.

Muslimansko bratstvo osnovao je u Egiptu 1928. Hasan al Bana, sa idejom da politički aktivizam kombinuje sa dobrotvornim radom, širi islamski moral, podstiče ljude da teže socijalnoj pravdi, iskorenjivanju siromaštva i korupcije. Brzo se ispostavilo da je Bratstvo rešeno da se bavi i drugim ovozemaljskim problemima, poput borbe protiv britanske kolonijalne vlasti. Isticalo je da su njeni principi demokratski, ali ti principi su uključivali stvaranje islamske države zasnovane na šerijatskom zakonu, a najpoznatiji slogani Bratstva bili su "Islam je zakon" i "Kuran je naš ustav".

Foto: AP

Bratstvo je brzo steklo simpatizere i ogranke širom Egipta, širinu delovanja pokazivalo je što je svaki ogranak kao bazu delovanja imao džamiju, školu i sportski klub. Zbog oružanih napada na predstavnike britanske vlasti Bratstvo je raspušteno 1948. godine, da bi ubrzo bilo optuženo za ubistvo predsednika vlade Mahmuda an Nukrašija. Mada je Bana odbacio odgovornost za to ubistvo, ubrzo je ubijen, veruje se od strane pripadnika snaga bezbednosti. Kada se 1952. kolonijalna vlast okončala vojnim pučem grupe mladih oficira, nova vlast je imala podršku Bratstva. Ironija je da je vezu između pučista i Bratstva tada održavao mladi oficir Anvar el Sadat, koji je postao predsednik Egipta 1970. godine, i koga je upravo Bratstvo ubilo 1979. godine zbog potpisivanja mirovnog sporazuma u Kemp Dejvidu između Izraela i Egipta. Medeni mesec između Bratstva i vojske vođene panarapskim snovima, na bazi sekularizma, brzo se završio. Posle pokušaja ubistva tadašnjeg predsednika Gamela Abdela Nasera 1954. godine Bratstvo je zabranjeno, a hiljade njegovih članova je završilo u zatvoru gde su mnogi mučeni. Međutim, Bratstvo

je nastavilo da radi u ilegali, uz prećutnu saglasnost vlasti koja je valjda bila svesna da ga ne može potpuno uništiti.

Jedna od najvažnijih promena unutar Bratstva bilo je prihvatanje učenja Sajida Kutba, koji se zalagao za radikalnije metode borbe protiv zapadnih i "takozvanih" islamskih društava. Država je pogubila Kutba 1966. godine, ali njegovo učenje je nastavilo da živi. Kasnije su to učenje prihvatili i na svoj način primenili mnogi radikalni pokreti poput Al kaide, čiji je jedan od osnivača i sadašnji vođa Egipćanin Ajman al Zawahri, koji je Osamu bin Ladenu upoznao u Avganistanu, gde su se zajedno borili protiv Sovjeta.

Popularnost koju je pokret uživao u Egiptu i nekim drugim arapskim zemljama počivala je najviše na mreži humanitarne pomoći siromašnima, što ih je u očima stanovništva odvajalo od korumpiranih i bogatih predstavnika zvanične vlasti. Osamdesetih je Bratstvo u Egiptu, uz prećutnu dozvolu vlasti, počelo lagano da se uključuje u politički život. Kada

su na izborima 2005. nezavisni kandidati Bratstva osvojili dvadeset odsto mesta u donjem domu parlamenta, Mubaraku je zazvonilo zvono za uzbunu pa su munjevitro sprovedene ustavne reforme koje su zabranjivale političku aktivnost partija sa religijskom osnovom i nisu dozvoljavale "nezavisnim kandidatima" da učestvuju u izborima za predsednika.

Kako god, Mubarak je pao posle masovnih protesta u februaru 2011. Bratstvo nije bilo u prvim redovima demonstracija, mada je u njima učestvovalo. U junu te godine Bratstvo je registrovalo Partiju slobode i pravde, a sebe kao nevladinu organizaciju, a partija je na tadašnjim izborima osvojila skoro polovinu sedišta u parlamentu. Na prvim slobodnim predsedničkim izborima 2012. godine pobedio je Mohamed Morsi, kandidat Bratstva.

Tokom svoje kratkotrajne vladavine, Morsi i Bratstvo, sa ultraradikalnom salafističkom Partijom svetlosti, bili su pod udarom sumnji liberalne i sekularne javnosti, manjinskih verskih zajednica poput hrišćanskih Kopta, da promenom Ustava pokušavaju da islamizuju društvo. Protesti su se podigli i kada je Morsi izmenama Ustava hteo da sebi da veća ovlašćenja. Demonstracije su prerasle u sukobe pristalica i protivnika Morsija, uz mnogobrojne ljudske žrtve. Kada su u junu Morsijevi protivnici posle niza sukoba i demonstracija dali Morsiju ultimatum da podnese ostavku, a on to odbio, vojska je izvršila puč i 3. jula svrgnula Morsija. On je tada uhapšen, baš kao i mnogi lideri Bratstva, posle čega su usledile demonstracije njegovih pristalica i krvavi sukobi. U tim sukobima ubijen je i unuk osnivača Muslimanskog bratstva Haled Fernas Abdel Basit, sin Al Banine ćerke Hale. Sahrnjen je u Kairu uz svog dedu.

poluostrvu, gde su i ranije delovale ekstremne terorističke grupe, od svrgavanja Morsija su napadi na vojsku i policiju gotovo svakodnevni. Nivo nasilja i smrti u Egiptu je u prethodnim danima dostigao zastrašujuću tačku, prevazilazeći čak i vesti sa sirijskog ratišta, trenutno najtragičnijeg na svetu.

I Egiptat i svet sa strahom čekaju naredne dane, jer je očigledno da ne postoje nikakvi pokušaji smirivanja situacije, naprotiv. Reklo bi se da se namerno povlače potezi koji izgledaju kao provokacija, kao da se vodi bitka do istrebljenja. Protiv Mohameda Morsija podignuta je nova optužnica, zbog koje mu je produžen pritvor za petnaest dana, počev od naredne sedmice. Morsi je ovoga puta optužen za saučesništvo u ubijanju i mučenju demonstranata tokom protesta ispred predsedničke palate početkom decembra 2012, kada je u sukobu između Morsijevih pristalica i protivnika ubijeno petoro ljudi. Morsi je ranije optužen za ubistva i napade na policiju početkom 2011. godine, u vreme pobune protiv tadašnjeg predsednika Hosnija Mubaraka, uz tvrdnju da su palestinski

Kopti kao kolateralna šteta

Kada je koptski patrijarh Tavarados II podržao uklanjanje Morsija sa vlasti od strane vojske, Kopti su ekspresno od strane islamista bili osumnjičeni za podršku armiji. Mada poslednji događaji pokazuju da ni "međumuslimanske mržnje" trenutno ne manjka u zemlji, nije bilo potrebno mnogo da se gnev fokusira na Kopte. Među 90 miliona Egipćana Kopti su, kao hrišćani, manjina koja čini deset odsto stanovništva. Taj status "kapi u moru" nikada nije bio bez trzavica, ali su se incidenti umnožili kada su vlast osvojili islamisti, a eskalirali su posle Morsijeve smene.

Četrdesetak koptskih i katoličkih crkvi je opljačkano i zapaljeno u celom Egiptu, a 23 je razoreno u napadima u poslednjih nekoliko dana. Koptski verski lideri ističu da nikada toliko hrišćanskih crkava nije napadnuto u tako kratkom periodu. Vlasti za napade optužuju Muslimansko bratstvo, koje negira svoju umešanost i navodi da optužbe na njihov račun serviraju oni koji žele da opravdaju agresiju na demonstrante. Ima tvrdnji da snage bezbednosti namerno ne štite hrišćanske crkve i dopuštaju ekstremistima da ih napadaju, da bi to kasnije koristili u propagandne svrhe.

Hamas i libanski Hezbolah bili umešani u tadašnje Morsijevo bekstvo iz zatvora. Tom prilikom pritvor mu je produžen za 30 dana. Mada niko ne veruje da je vojska uopšte nameravala da pusti Morsija, koji je uhapšen još na dan puča, 3. jula, ovako "dozirane" optužbe i neprestano produžavanje pritvora samo raspiruju

bes njegovih pristalica.

ZABRANA I POSLEDICE

Vojska očigledno ima nameru da obezglavi Muslimansko bratstvo hapšenjima najviših ličnosti te organizacije. U utorak je uhapšen i Mohamed Badi, ideolog Bratstva, sa još dva istaknuta

Dr Ristić

DOM ZDRAVLJA

Članica MEDIGROUP

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJARIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

M
MEDIGROUP
Zdravi možemo sve

01.-31. AVGUST

DERMATOLOGIJA

DOM ZDRAVLJA DR RISTIĆ OD SADA NA DVE LOKACIJE

Narodnih heroja 38, Novi Beograd i Visoka 16, Banovo Brdo, 011 2693 287, www.dr-ristic.com

Zašto okleva Barak Obama

Opomene Vašingtona ništa nisu pomogle. Niko se u Egiptu ni u čemu ne suzdržava. Ako je prilikom svrgavanja Morsija administracija Baraka Obame još nekako diplomatskim uvijanjem mogla da izbegne termin "vojni puč", beskrupulozna intervencija vojske protiv pristalica Muslimanskog bratstva širom delte Nila teško može da se nazove drugačije, nego krvoproliće, masakr, masovno ubistvo, ma koliko se nekome dizala kosa na glavi od svega što Bratstvo propoveda i za šta se zalaže. Egipatska vojska se držala principa: sklanjajte se sa ulica ili pucamo.

Bela kuća u svetlu krvavih događaja proteklih dana zvuči sve manje verodostojno, dok se i dalje skriva iza uopštenih izjava, osuđuje nasilje na svim stranama, poziva na uzdržanost. Kako reče američki ministar spoljnih poslova Džon Keri: "Današnji događaji su žaljenja vredni i u suprotnosti su sa egipatskim stremljenjem ka miru, inkluziji i demokratiji". Ili pak jedan od Obaminih portparola Džoš Irnest: "Nasilje otežava put Egipta ka trajnoj stabilnosti i demokratiji i u suprotnosti je sa obećanjem prelazne vlade da će stremiti pomirenju". Ove izjave pokazuju do koje mere Amerika ne zna šta joj je činiti u Egiptu.

Obama okleva jer je Egipat najvažniji saveznik

SAD u regionu, vlast ima egipatska vojska kojoj Amerika godišnje stavlja na raspolaganje pomoć u iznosu od 1,3 milijarde dolara, a ako bi Vašington svrgavanje Morsija okarakterisao kao vojni puč, morao bi prema američkim zakonima da je obustavi. I odrekne se ono malo uticaja, koji još ima. Reakcija na medijske slike na kojima se vide gomile mrtvaca koje je pobila vojska bila je obustava isporuke četiri borbena aviona tipa F-16. Tek da se nešto uradi.

Frustrirajuće za predsednika SAD je što njegova upozorenja vrh egipatske vojske očigledno ne shvata ozbiljno. Ministar odbrane Čak Hejgel i Džon Keri bili su u stalnom kontaktu sa egipatskim vlastima i vrhom vojske, republikanski senatori Lindzi Graham i Džon Mekejn pokušavali su da posreduju u Kairu. Sve bez uspeha. Uticaj SAD u Egiptu evidentno je srozan, a Bela kuća još uvek ne zna kako na to da reaguje. Pogotovo što Saudijska Arabija i neke druge konzervativne zalivske države nude egipatskoj vojsci da joj nadomeste američke milijarde, ukoliko to bude bilo potrebno.

U američkim medijima poslednjih dana može se čuti i pročitati da su se SAD zapetljale u procep između "moralnih principa" i "strateških interesa", pri čemu strateški interesi naravno uzimaju prevagu. Otuda uzdržanost, otuda pokušaj da se održe koliko-toliko dobri odnosi sa obe strane. Rezultat: i jedna i druga strana kritikuju SAD, Barak Obama nema uticaja na egipatsku vojsku, a kamoli na Bratstvo. "Ponekad se odbijanje da se zauzme principijelan stav na kraju ispostavi kao najriskantniji kurs", piše politički vebisajt Dejli bist. Jer, postalo je bolno jasno koliko je predsednik SAD nemoćan pred krvoprolićem u Egiptu.

Moguće je da će Obama pod pritiskom, pre svega američkih medija i javnosti, ipak u narednim danima egipatskoj vojsci da uskrati pomoć. "Odbijanje da se jasno osude povrede ljudskih prava je kako beskrupulozno tako i samouništavajuće", komentariše "Vašington post". A i posve je neprihvatljivo da neko bez posledica ignoriše upozorenje predsednika SAD.

ANDREJ IVANJII

FOTO: REUTERS

funkcionera organizacije. On je optužen da je odgovoran za smrt demonstranata prilikom ranijih demonstracija, a suđenje bi trebalo da mu počne 25. avgusta. Premijer tehničke vlade Hazem el Beblavi predložio je da se Muslimansko bratstvo raspusti. U bukvalnom smislu, Bratstvo je zabranjeno još 1954. godine, ali se poslednjih godina registrovalo kao nevladina organizacija. Nije jasno ni da li se pretnja zabranom odnosi i na Partiju slobode i pravde, političko krilo Bratstva preko koje je izašlo na prošle izbore, ali ukoliko bi ova organizacija bila zakonski raspuštena, mogla bi da bude konfiskovana sva imovina u njenom vlasništvu. Mada je egipatska vlada održala sednicu o krizi u zemlji na kojoj se raspravljalo i o zabrani Bratstva, novih informacija o tome nije bilo.

Saopštenja vlade sve više pokazuju da je ona samo privezak vojne hunte koji govori ono što vojska želi, a ta saopštenja deluju kao najava novih obračuna. Navodi se da vlada žali zbog gubitka života, ali se dodaje da će nastaviti da se čvrsto suprotstavlja terorizmu. Napomenuto je da će se razmotriti pravni status televizijske kuće Al džazira, koju je vlada optužila da ugrožava stabilnost. Egipatske vlasti osim katarske televizijske stanice optužuju i zapadne medije da pristrasno izveštavaju o događajima u Egiptu, kao da će saopštenja poništiti tragične slike sa ulica gradova ove zemlje.

Ritualne pomirljive izjave, poput one da će "članovi Muslimanskog bratstva koji nisu počinili nasilje moći će da učestvuju u tranziciji Egipta", ili reči vrhovnog komandanta vojske generala Al Sisija, koji je poručio Morsijevim pristalicama da za svakoga ima mesta u Egiptu i da vojska nema nameru da preuzima vlast, deluju cinično u svetlu svega što se dešava. Pretnje zvuče mnogo realnije, poput reči egipatskog premijera "da nema pomirenja sa onima čije su ruke uprljane krvlju i koji su krenuli oružjem na državu i njene institucije".

Očigledno je da je vojska krenula da se "gvozdenom pesnicom" razračuna sa Bratstvom, ali nije jasno otkuda verovanje da je konačni obračun uopšte moguć. Bratstvo je preživelo u prethodnim decenijama mnoge represije i

Srpski turisti u Egiptu: Letovanje po svaku cenu

Bračni par sa dvoje male dece čeka u holu jedne beogradske agencije da otkáže letovanje u Egiptu. Započinju razgovor sa drugim parom, koji se interesuje da li će im i koliko novca biti vraćeno. Agencijski službenik za to vreme razgovara telefonom: "Imamo pune avione za Egipat. Bilo je nekoliko otkaza, ali ljudi uglavnom odlaze na letovanje."

Za egipatski turizam, koji državi donosi više od deset milijardi dolara (do 20 odsto bruto domaćeg proizvoda), trenutna situacija je katastrofalna.

Evropska komisija je usvojila novi set propisa o turističkim uslugama. Osim putnika koji su letovali preko turističkih agen-

Ivana Z. je pre nekoliko meseci uplatila letovanje. Nakon što je na vestima čula da je u Egiptu zvanično proglašeno vanredno stanje, odlučila je da otkáže put. U petak, 16. avgusta, kada smo razgovarali sa njom, još nije dobila informaciju da li će joj novac biti vraćen.

Međutim, iz agencije Argus turs, gde je Ivana Z. uplatila aranžman, rečeno nam je da će se novac putnicima vraćati samo u skladu sa Opštim uslovima putovanja. To podrazumeva određene vremenske rokove u slučaju otkaza puta, kao i da agencija ne nadoknađuje troškove koji su unapred plaćeni. Ovo je takođe zvaničan stav Nacionalne asocijacije turističkih agencija (YUTE) i svih njenih članica.

Do nejasnoća je došlo kada su se javili putnici iz agencija Tui i Sanlajn, kojima je novac u potpunosti vraćen, nakon što su odlučili da ne odu na letovanje.

"Stav YUTE je drugačiji, ali naša odluka je samostalna. Naša agencija je od početka nemira u Egiptu odlučila da svima koji odustanu vrati novac. Radimo na svojoj odgovornost, često i na svoju štetu", rekla je Ana Vukadinović, komercijalna direktorka Sanlajn i dodala da i njihova agencija sama pokušava da povрати unapred plaćene troškove.

Uprkos uveravanjima Aleksandra Vučkovića iz Argus tursa, sa kojim smo razgovarali takođe u petak, da nove uplate za letovanje u Egiptu stižu svakog dana, ta agencija je ipak otkazala sve aranžmane za ove destinacije. Ivani Z. će biti vraćen ceo uplaćeni iznos.

EKSTREMNI TURIZAM: U hladu tenkova

Foto: Ringier Axel Springer

cija, ovi dokumenti štite i potrošače koji sami kreiraju svoj aranžman kombinujući ponude, ali i one koji zbog objektivnih okolnosti, kao što je slučaj sa Egiptom, žele da odustanu od putovanja. Ovi propisi štite i turističke agencije od nepotrebnih troškova. Tako je turistima iz zemalja Evropske unije, koji su procenili da je rizik puta u Egipat veliki, novac vraćen u celosti.

Za ljude iz Srbije koji su planirali da letuju na severu Afrike, protekla nedelja bila je veoma konfuzna. Vanredno stanje u Egiptu proglašeno je 14. avgusta i od tada se agencije bore sa putnicima, a svi zajedno pokušavaju da svedu troškove na minimum.

U mnogim agencijama u toku su promotivne ponude za Egipat, poput 329 evra za 14 dana, avionom. Letovanje na Crvenom moru jeftinije je nego ikada. Neki su zato politička previranja u Egiptu i haos u kome su se zatekle srpske agencije, odlučili da okrenu u svoju korist. Povoljnih ponuda u srpskim agencijama ima sve do sredine oktobra.

U ponedeljak, 19. avgusta, u Ljubljani se vratilo 180 turista koji su prekinuli letovanje iz bezbednosnih razloga. Sve agencije iz Slovenije su obustavile ponudu aranžmana, a istog dana je Nemačka donela odluku da do polovine septembra obustavi sve letove za egipatska letovališta.

SANJA ZRNIĆ

opstalo (vidi okvir "Muslimansko bratstvo"). Na prethodnim izborima su partija Bratstva i Morsi dobili više od 14 miliona glasova, pa je jedini siguran rezultat sadašnjih sukoba dalje cepanje egipatskog društva na zaraćene strane. Sve i da nasilje utihne, prethodne nedelje su dodatno ruinirale egipatsku privredu, a socijalni gnev je bio mnogo jači podsticaj i za rušenje Mubaraka 2011. i za rušenje Morsija pre mesec i po dana, nego glad za političkim slobodama.

KONAČNI OBRAČUN ILI OBRAČUN BEZ KRAJA

Rat traje i na ulicama i u medijima. Iz vladinih medija pljušte optužbe na račun demonstranata za terorizam, nasilje, veze sa Al kaidom, organizovanja napada na crkve (vidi okvir "Kopti kao kolateralna šteta"). Pojavili su se brojni snimci demonstranata koji pucaju na policiju; Morsijeve pristalice insistiraju na snimcima brutalnog ubijanja demonstranata od strane bezbednosnih snaga. Obe strane

optužuju jedna drugu da naoružavaju civile koji pucaju tokom demonstracija.

Protivnici vojnog udara najavljuju nove demonstracije, bez obzira na vanredno stanje i policijski čas. Tokom demonstracija na ulicama su, pored snaga bezbednosti, i Morsijeve protivnici koji se sukobljavaju sa njegovim simpatizerima, mada nije bilo masovnih "kontramitinga" koje je najavljivao "Nacionalni front za spas Egipta", koji je podržao vojni udar i svrgavanje Morsija. Front je izdao

JEDNA ZASTAVA, PODELJENA NACIJA: Ramzes trg u Kairu

Foto: REUTERS

saopštenje u kome kaže da je egipatski narod ujedinjen s vojskom u borbi protiv vandala i terorizma.

Kao da nijedna strana nije svesna nesagledivih posledica daljeg srljanja u sukobe potpuno raspolučene zemlje, poput Mustafe Hiđazija, portparola egipatskog predsedništva, koji tvrdi da su "Egipćani ujedinjeni protiv nasilja i terorizma više nego pre i da društvo nije podeljeno", ili šefa egipatske diplomatije Nabila Fahmija, koji je izjavio da postoji kriza, ali da je

Egipat na dobrom putu, da će njegova zemlja nastaviti sa planom za izbore 2014. godine, čiji je nacrt izradila vojska. Kako će na te izbore izaći oni koji su prethodnih dana osetili brutalnost snaga bezbednosti, ko će verovati garancijama vojske da će izbori biti poštteni, zašto bi na izbore uopšte izlazili simpatizeri Muslimanskog bratstva kada su vojnim pučem izgubili ono što su na prethodnim izborima dobili, kako će "predstojeći egipatski politički sistem biti demokratski, otvoren za sve u skladu sa

ustavnim pravilima koja će uskoro biti napisana", kako Fahmi tvrdi, ni on sam ni iko drugi nije objasnio.

Čini se da je Egipat nakon poslednjeg talasa brutalnog nasilja prešao tačku sa koje nema povratka, pa dijalog više niko ne pominje. "Nastavićemo da protestujemo", napisao je Gehad el Hadad, portparol Muslimanske braće na Tviteru. Mada El Hadad govori o mirnim protestima, sigurno je da će broj naoružanih ljudi na svakim budućim demonstracijama rasti, što garantuje dalje obračune sa mnogo žrtava, a već sada je u Egiptu procvetala svaka vrsta ekstremizma – verskog, sektaškog, političkog, do teškog kriminala koji se u takvim prilikama redovno okoristi situacijom.

Neko je na vesti o tragičnim događajima u Egiptu napisao gorak komentar, da sada u toj zemlji vladaju paradoksi jer "islamisti brane demokratiju a sekularisti vojnu huntu, dok jadni Kopti u zebnji čekaju rasplet, a gladna omladina sa obe strane je željna boljeg života". Umesto "mape puta" ka demokratiji, koju stalno pominje vlast u Egiptu, mnogo je izglednija mapa budućih sukoba, jer trenutno niko ne pokazuje želju da ih spreči.

MOMIR TURUDIĆ

UBB
UNIVERZAL BANKA A.D.
BEOGRAD

0800 10 20 12
(besplatan poziv)

BEOGRAD 1904-2004

www.ubb.rs

Tartan za demokrat

Dve medalje iz Moskve pokazuju da srpska atletika počinje da daje rezultate koje je malo ko predviđao. To što ih niko nije očekivao, osim sportista koji se takmiče, govori o tome na koji se način doživljava u Srbiji ovaj elitni sport

BOLJI TRETMAN ZA ATLETIKU: Ivana Španović i Emir Bekrić sa Aleksandrom Vučićem

Na početku ćemo reći da je treće mesto Emira Bekrića (22 godine, Beograd) u sprinterskoj disciplini 400 metara sa preponama najveći uspeh atletike na ovim prostorima. U prenosu na RTS-u taj događaj je s pravom gotovo doveo do infarkta komentatora Radosava Simića, koji u finišu trke više nije mogao artikulirati da govori, a uzvici oduševljenja su se čuli verovatno u svakom delu Srbije.

Bekrić je postigao rezultat koji nisu mogle ni da sanjaju generacije atletičara ni iz Srbije ni sa prostora bivše Jugoslavije – sprinterske discipline, najelitnije u atletici, i sprinteri važe za najveće zvezde ovog sporta. Pomenimo Edvina Mozesa, Juseina Bolta, Majkla Džonsona i Karla Luisa.

Bekrić je na pragu svetske prepoznatljivosti ako narednih godina uspe da napreduje onako kako je to činio poslednjih nekoliko sezona. Njegov uspeh bi mogao da od atletike načini ono što je uspeh Novaka Đokovića napravio od tenisa ili Milorada Čavića od plivanja: sport koji deca žele da treniraju i žele da budu najbolji na svetu. Da bi se to dogodilo i da bi Srbija zaista bila "zemlja atletike" i da bismo

razdvojili profesionalni sport od "treniranja za zdravlje" potrebno je još mnogo učiniti.

Naciju je, pre Bekrićevog uspeha, obrađovala Ivana Španović, u disciplini skok udalj, kada je osvojila treće mesto skokom od 6,82 metara, čime je popravila i lični i nacionalni rekord. Ona je, rekli bismo, napokon skočila kako može i zna i osvojila je medalju na velikom seniorskom takmičenju. Od nje se očekivalo nekako iz prikraja da i ranije doskoči do pobedničkog postolja, ali se to desilo "tek sada", na SP-u u Moskvi. Ivana je već postala zvezda u Srbiji što zbog svog specifičnog stila, što zbog rezultata i očekivanja. Njen uspeh je najveći uspeh "ženske" atletike u istoriji ovog sporta u Srbiji pored ranijih rezultata Vere Nikolić, koja je bila svetska rekorderka u disciplini trke na 800 metara i dvostruka evropska prvakinja.

Da ne zaboravimo ostale koji su takođe napravili sjajne rezultate:

Tatjana Jelača (22 godine, Sremska Mitrovica) ušla je u finale i zauzela deveto mesto uz oboreni državni rekord u disciplini bacanje koplja. Mihail Dudaš (23 godine, Novi Sad) bio je četrnaesti u

disciplini desetboj sa novim državnim rekordom. Asmir Kolašinac (29 godina, Beograd) zauzeo je deseto mesto u finalu discipline bacanje kugle.

Samo ova tri rezultata bili bi pokazatelj da u Srbiji postoje ljudi koji mogu na vrhunskom nivou da se bave atletikom, a osvojene dve medalje pokazuju da ovaj sport počinje da daje i neke rezultate koje je malo ko predviđao. To što ih niko nije očekivao, osim sportista koji se takmiče, govori o tome na koji se način doživljava u Srbiji ovaj elitni sport.

Naravno, u Srbiji je trenutno zavlada la medijska histerija izazvana medaljama Španovićeve i Bekrića i brzo smo saznali i gde žive i ko su im roditelji i komšije i u kojoj se crkvi mole i gde će ići posle ovog takmičenja. Ljudi koji su bili delimično na margini interesovanja i koji su pripadali rubrici "ostali sportovi" došli su na naslovne strane i doživeli su da ih ugosti i predsednik Srbije.

Oni koji prate ovaj sport znaju da je uspeh posledica ogromnog rada ovih takmičara, neprestanog odricanja zarad rezultata u sportu koji nije bio na horizontu ni države ni "privrednika". Atletski savez, kao organizacija koja se brine

tiju

FOTO: FoNet

o ovom sportu, živnula je poslednjih godina od kada su na njenom čelu Slobodan Branković, za Srbiju legendarni atletičar, i Veselin Jevrosimović, privrednik i vlasnik preduzeća Komtrejd iz Beograda.

Ova dvojica su uspeli da najboljim srpskim atletičarima obezbede kakve-takve uslove za rad, neke stipendije i mogućnost da treniraju i u inostranstvu kada je potrebno. Srbija se ne može pohvaliti sa naročitom infrastrukturom kada je atletika u pitanju, ali slično važi za svaki drugi sport. Pored toga, država nikada nije

atletiku prepoznala kao nešto važno pa su atletičari većito neko ko je morao da ide okolo i moli za neki minimalni novac kojim bi bili pokriveni troškovi priprema i odlazaka na takmičenja. Setičemo se da je legendarni Dragutin Topić išao da se učlani u JUL da bi sebi obezbedio bolje uslove za pripreme.

Svi svedočimo pričama o stotinama hiljada evra donacija fudbalskim i košarkaškim klubovima u Srbiji, a kada se pomena izgradnja dvorane u kojoj bi atletičari mogli i zimi da treniraju, to je nemoguća misija. Atletika ne može biti konstantno popularna kao pomenuti sportovi, ali zaslužuje posebnu pažnju kao nešto što stoji u osnovi zdravlja jedne zajednice. U toku jeste izgradnja dvorane za atletiku kao zajedničkog poduhvata ASS-a i Ministarstva odbrane i ovaj uspeh bi trebalo iskoristiti da se taj projekat što pre završi. Ranije, kada je počinjala izgradnja dvorane koja se danas zove Kombank arena u Beogradu, bilo je zamišljeno da upravo ona bude namenjena atletičarima, pa se od toga odustalo u nekom trenutku. Međutim, dvorana za atletiku nije nešto što će posledično dovesti do mnogo više talentovanih takmičara

niti je karta za ulazak u atletsku elitu sveta. Ona će dobro doći našim najboljim takmičarima da se ne mrznu preko zime ili da ne putuju do Budimpešte na trening i to je sve.

Da bi se ovaj "narodni polet" iskoristio na najbolji mogući način potrebno je da više urade Ministarstvo prosvete i lokalne samouprave nego Atletski savez, jer je nužno omogućiti da se deca od najranijeg uzrasta usmeravaju u ovaj "bazični sport" u školama, a ne da su roditelji osuđeni samo na klubove. To praktično znači da je potrebno na nivou države reformisati sistem "fizičke kulture i fizičkog vaspitanja" da bi se primarno omogućio normalan i pravilan razvoj dece, a na drugom nivou napravila osnova iz koje stavaju svetski šampioni.

Trebalo bi da se deci omogućiti da imaju gde da trče i skaču, što se u jednom trenutku moglo u novijim školama, ali nije bilo tartana, već se sve radilo na betonu ili po zemlji, ako bi škola imala veće dvorište. U sistemu fizičke kulture važno mesto svake godine bilo je testiranje iz nekoliko fundamentalnih atletskih disciplina: trčanje na 800 metara, skok udalj, bacanje kugle i sprint, ali te discipline nisu bile usavršavane tokom godine jer se sve obično svodi na aktivnosti loptom.

Zbog toga bi možda bilo korisnije da se pri osnovnim školama, tamo gde postoje uslovi, naprave staze za trčanje od tartana koje bi, naravno, moglo da koriste i "ostalo građanstvo", pa bi bili stvoreni uslovi da se otkrivaju novi Bekrići i Španovićke, a ne da se samo govori o izgradnji neke dvorane kao da će ona izmeniti sve. Trebalo bi promeniti paradigmu po kojoj se sportom baviš da bi se dobro prodao i promovisati sport kao način da se smanje troškovi u sistemu zdravstvene zaštite.

Zato je važna Bekrićeva izjava da bi voleo da njegov uspeh inspiriše decu da se u većem broju bave atletikom i dobro je da se on pojavljuje kao novi uzor, kao model zdravog života, velikog odricanja, ali i sjajnog rezultata.

S druge strane, država jeste pomagala najbolje sportiste koliko je mogla i do sada i verovatno će u buduću biti lakše naći dodatni novac za pripreme vrhunskih atletičara, jer iako nismo imali bogzna koliko svetski važnih rezultata,

ipak postoji jedan Dragutin Topić, prepoznatljiv toliko da bude učesnik rijaliti programa, Slobodan Branković, evropski prvak i član "najbrže bele štafete u disciplini 4x400 metara" na svetu, tu je Nenad Stekić, jedan od najvećih atletičara u disciplini skok udalj (njegovih 8,45 metara su i dalje svetski relevantan rezultat)...

Svi oni su deo jedne tradicije, jedne škole, jednog sistema koji je bio zasnovan na ludačkom entuzijazmu pojedinaca koji su po svaku cenu želeli da nešto urade u disciplini kojom se bave bez obzira na sve prepreke, što nije usamljeni slučaj u svetu. Često se kao primer velikih atletičara navode trkači iz Kenije, Alžira i Maroka, koji haraju u srednje i dugoprugaškim disciplinama, a počeli su na nekom proplanku jureći za ovcima. To je naravno mit, ali i u njemu ima one osnovne istine: atletika je bazični sport, tiče se elementarne ljudske aktivnosti i ako postoje bilo kakvi uslovi da je čovek primenjuje, on će to i da radi.

Da bi se preskočila lestvica od pobednika krosa do zlatne medalje na svetskom prvenstvu u disciplini 1500 metara, potrebno je potpuno se posvetiti treningu, jer je uvek reč o nekoliko desetinki, stotinki, o popravljaju rezultata koji staje u jedan treptaj. Na tom nivou je važno kakve su ti patike, kakav je tartan, šta jedeš, kako si se zagrevao pred trku, da li si imao, ako si sprinter, mogućnost da treniraš na ispravnom "starteru", da li su dobre prepone, da li trčiš u kombinezonu ili u majici i šortsu. U tom smislu potrebno je takmičarima koji imaju predispozicije za svetski vredan rezultat obezbediti sve uslove i probati da ih se sačuva od dopinga pritiskom da je "pod moranje" osvajanje medalja jer to ne bi trebalo da je najvažnije za ovako malu zajednicu.

Većinu normalnih ljudi u Srbiji više je inspirisala pristojnost Bekrića, kao i ranije Kolašince kada je postao prvak Evrope u dvorani, od same medalje. Upoznali smo mladića koji je stabilan, koji ima pozitivan pogled na svet, koji šalje jasne poruke, koji nije besan ni na koga i koji voli svoju mamu najviše. Njegova pristojnost je najveća garancija da će, ako bude zdrav, u budućnosti imati još bolje rezultate od ovog koji ga je stavio sada na evropski tron.

SLOBODAN GEORGIJEV

Arhitektura izbora

Ekonomista Aad Kieboom se 1999. godine dosetio da bi mušica nacrtana u pisoaru podstakla muškarce da pri mokrenju preciznije "gađaju" u keramičku posudu i tako pojeftinio troškove čišćenja javnih toaleta. Ova je mera dovela do uštede od čak 80 odsto. Mušica je osvojila svet, a ovaj princip je kasnije nazvan *nudge*, i primenjen u ekonomiji, politici, saobraćaju...

Saobraćajna groznica na Slaviji. Automobili blokirani u grupama čekaju na prestrojavanje, tramvaji zvo-
ne, trolejbusi pokušavaju da ostanu na liniji kretanja, iz dva vozila koja su jedno drugom preprečila put istrčavaju gnevni vozači, pešak u očajanju pretrčava ulicu, za njim kreće lavina koja zaustavlja kolo-
nu koja se uliva u kružni tok... Ovde kaos vlada gotovo neprekidno.

Gradske vlasti, urbanisti, saobraćajni inženjeri i uopšte svi koji dolaze i prolaze kroz Beograd, godinama razmatraju kako da se reši ovaj zamršeni saobraćajni čvor. Nijedan od brojnih projekata rekonstrukcije, koja bi navodno sve rešila, do sada se nije realizovao, što zbog nedostatka novca, što zbog oprečnih mišljenja.

No, zašto je uopšte toliko kaos na Slaviji? Većina se slaže da zagušenja izazivaju vozači koji ne poštuju pravila vožnje u kružnom toku i – u opštoj ludnici za sebe biraju kraći put. I onda, posledično, remete tok kretanja. Pokušaji da se prostim kaznenim merama ili povećanim radom policije nešto učini daju jalove ili čak kontraproduktivne rezultate.

U iščekivanju rekonstrukcije Slavije

postoji rešenje kakvo je za slične situacije razvijeno na Ekonomskom odeljenju Univerziteta u Čikagu, poznatom i kao Čikaška škola, a koje ne zahteva nikakva bitna finansijska ulaganja, nika-
kve posebne mere ili kazne. Naime, može se pokušati sa trivijalnim rešenjem – dovoljno je iscrtati sugestivne linije koje bi vozače usmeravale pri kretanju kroz ovaj kružni tok i gužva bi se mogla dramatično smanjiti.

Slavija nema propisanu horizontalnu signalizaciju, čije bi iscrtavanje i samo po sebi olakšalo kretanje, a ako bi se tome dodale i linije koje spadaju u takozvane *nudge* (gurkanje) trikove i koje bi vozače nesvesno navodile na to šta da rade na kom mestu, prekršaji bi postali manjin-
ski sport rezervisan za nesavesne vozače, kakvih ni u Srbiji nije većina, a saobraćajna nervoza bi se svela na onu kakva postoji na svakom drugom mestu u zemlji.

Na sličan način grad Čikago je na putu Lejk šor drajv iscrtao bele pruge koje na krivinama služe za usporavanje vozila. Postavljene tako da su idući ka krivini sve bliže i bliže jedne drugima, linije na vozače ostavljaju utisak da se, kako

prolaze kraj njih, kreću većom brzinom nego što inače čine. To ih nagoni da dodatno uspore, a statistika beleži da se na ovom putu zbog toga broj saobraćajnih incidenata drastično smanjio. Ove su pruge samo jedan od hiljada sličnih *nudge*-ova koji su poslednjih godina postavljeni širom sveta.

MUŠICA U PISOARU

Otkako je teorijski prvi put opisan 2008. godine, u *nudge* spadaju sve one vrste malih, "nevidljivih" podsticaja pri pravljenju izbora, koji ne podrazumevaju klasične mere zabrane i kazne, oporezivanja ili premija. Njegova osnovna karakteristika, mada se o njoj naširoko diskutuje, jeste da ne ugrožava slobodu, jer ipak ostavlja mogućnost izbora svakom ko zastane i razmisli. *Nudge* je zbog toga hit u svetu, on naizgled rešava ono što ortodoksne mere ne mogu, smanjuje tenziju i mase čini "pristojnim".

Najpoznatiji *nudge*, koji je uostalom zaradio milione dolara, smišljen je punih deset godina pre nego što je teorijski objašnjen – reč je o nacrtanoj mušici u pisoarima u muškim toaletima koja je

izazvala pravu malu revoluciju. Ekonomista Aad Kieboom se 1999. godine dosetio da bi mušica nacrtana u pisoaru podstakla muškarce da pri mokrenju preciznije "gađaju" u keramičku posudu i tako pojeftinio troškove čišćenja javnih toaleta. Ova je mera dovela do uštede od čak 80 odsto. Mušica je osvojila svet, a ovaj princip je kasnije nazvan *nudge*, i primenjen u ekonomiji, politici, saobraćaju...

Sama ideja *nudgea* se širila nakon pojave pionirske knjige *Nudge: Improving decisions about health, wealth and happiness*, koju su 2008. godine objavili Ričard Taler i Kas Sanstejn sa Univerziteta u Čikagu. Knjiga je postala bestseller, promenila deo ustaljenih navika, ali i otvorila novi prostor za preduzetništvo. Jer, *nudge* donosi i novac, onaj koji uvek nastaje zbog bar donekle iznude-nih odluka.

Ove male kontrolisane izmene u ponašanju mase, kolektivne igre mozgom koje se ne mogu karakterisati kao represija i to pre svega u onim situacijama u kojima se brzo donose odluke, čim su napustile Čikašku školu, naravno, postale su alatka politike. Danas ih sasvim otvoreno koriste brojne zapadne vlade koje su ih prihvatile sa navodno primarnim ciljem da svoja društva bolje i kvalitetnije urede, kao i da preduprede glupe, impulsivne i iracionalne odluke svojih građana.

TRGOVAČKI TRIKOVI

Administracija Baraka Obame je 2009. godine zbog toga oformila posebnu Kancelariju za informacione i regulatorne poslove poznatu po akronimu OIRA (*Office of Information and Regulatory Affairs*). Na drugoj strani Atlantika, vlada britanskog premijera Dejvida Kameron osnovala je Tim za praćenje ponašanja, poznat i kao *Nudge* tim. Kako u članku *Nudge in the right direction* objašnjava Grejem Louton, ovi su timovi vrlo jednostavnim intervencijama uspeali da u regulativi ili prostim uvođenjem malih znakova uštede milione i, na drugoj strani, doprinesu sprovođenju jedne sasvim nove neagresivne politike ubeđivanja. No, pitanje je šta biva kad *nudge* krene u lošem smeru.

Kako *nudge* deluje? Ako vidite da sok i sendvič zajedno koštaju 300 dinara, a kažu vam da sendvič košta za 200 dinara više od soka, možete li izračunati koliko

košta sok? Većina ljudi odmah pomisli da je cena soka 100 dinara (verovatno i vi). Međutim, ako samo malo zastanete i računate ($x + 200 + x = 300$), videćete da sok košta 50, a sendvič 250 dinara. Ova greška u računu nije *nudge*, ali jeste nešto što nastaje u brzini, kad mozak u zaključivanju kreće prečicom.

Mozak koristi čitav niz sličnih, lakših puteva. Takve prečice, naravno, nisu strane trgovcima. Zapravo, razni "podsticaji" pri izboru u trgovini postoje oduvek. Način na koji su artikli složeni na rafovima, gde se najprodavaniji proizvodi postavljaju u visinu očiju, čokoladice i žvake blizu kasa, a kupci mame mirisom hleba i cenama koje uvek završavaju sa 99, gde je izbor zamagljen brzom reakcijom mozga,

može se smatrati *nudgeom*.

U trgovini se koriste i razne druge psihološke igre od kojih je jedna od najrasprostranjenijih u ekonomiji dobro poznata *horizontalna segmentacija*, gde se proizvodi poput jogurta prodaju u čitavom nizu varijanti, od dijetalnih, do vrlo masnih, sve sa idejom da se prodaja jednog istog proizvoda na ograničenom tržištu učini višestruko većom.

Pogledajmo jedan stari trik. Prodavac nudi tri telefona od kojih je jedan pristojan i zadovoljava sve potrebe kupca, ali je izuzetno jeftin; srednji, jači nego što kupcu treba i naravno od njega bitno skuplji; dok je treći samo za nijansu jači od srednjeg, ali najskuplji. Većina kupaca se pred ovakvim izborom odlučuje

TRIKOVI KOJI ŠTEDE MILIONE: Mušica u pisoaru; manjak horizontalne signalizacije na Slaviji

foto: M. Milenković

za srednji model, koji nije "bezrazložno" skup u odnosu na najskuplji mada nije jeftin u odnosu na najjeftiniji model, sa osećajem da je pazario vrlo dobro. Međutim, kupio je model koji prevazilazi njegove stvarne potrebe i potrošio znatno više novca.

SISTEMSKA GREŠKA

Naravno, kupac koji dugo i brižljivo razmišlja, koji zbog svoje sposobnosti da odoli iskušenjima, staloznosti ili jednostavno zbog manjka sredstava donosi racionalnu odluku, ne da se zavesti ovakvim trikom. Prema "teoriji racionalnog izbora", koja je još osamdesetih nastala u Čikaškoj školi, kad ljudi prave izbore, oni sve odmeravaju kako bi za sebe uvek postigli što bolju ekonomsku poziciju. Međutim, teorija nobelovca Danijela Konemana ukazala je da ljudi, mada u stanju da racionalno donose odluke, paralelno poseduju i jedan drugi, znatno brži sistem odlučivanja.

Sporiji, racionalni sistem, koji podrazumeva promišljanje i dedukciju, vrlo retko greši, ali je ograničen. Brži sistem neprekidno radi u mozgu, omogućavajući da mozak dnevno donese na hiljade i hiljade običnih odluka. I tada nastaju greške, iz tog sistema potiče većina zabluda, lakovernost, sklonost nevažnim informacijama, greške poput slanja ljutih mejlova, održavanja statusa kvo po svaku cenu, odustajanja od odluka o zdravom životu i slično. Na neki način, sve ono što ljude čini ljudima.

Evoluciona istraživanja poslednjih godina upravo to i pokazuju – da je ovaj sistem zapravo razvijen baš zato da bi se čovek brzo snašao u zajednici tokom svog razvoja. Tako i neke predrasude, posebno one o mirisima, bojama i kontaktu sa drugim ljudima, imaju gotovo evolutivno poreklo. Međutim, banalne greške koje čovek pravi u brzim izborima, lakomosti i lakovernosti gotovo su neshvatljive kad se uporede sa dometima onog drugog, racionalnog ljudskog mozga.

Taj paradoks je dodatno obojen činjenicom da sve te brze greške

zapravo prate nekakav uigran sistem. Mozak ne greši slučajno, nego sistematski, po šablonu koji ima evolutivni koren i koji je zajednički. Zato mane, slabosti i nepromišljeni potezi i jesu nešto što nas spaja sa drugim ljudima. Upravo na toj sistematičnosti se i bazira *arhitektura izbora*, što je glavni pogon za svaki *nudge*. A arhitektura izbora nije ništa drugo nego način na koji su ponude pri izboru postavljene.

PROTIV ALKOHOLIZMA

Mozak uglavnom neće lako izabrati onu odluku koja podrazumeva promenu – ako je neka opcija data po *defaultu*, a za druge morate da se posebno izjasnite, najverovatnije ćete ostati pri prvoj ponudi. Upravo na ovaj način je delovao *nudge* u kampanji za donaciju organa. U Velikoj Britaniji su jednostavno promenili *default* izbor pri dobijanju registarske dozvole tako da on bude automatsko upisivanje među dobrovoljne donatore organa, dok se za sasvim slobodno i dostupno uklanjanje sa ove liste trebalo izjasniti. Samo ovaj *nudge* je doveo do skoka dobrovoljni donatora na 70 odsto populacije, a da suštinski nije ukinuo slobodu odlučivanja.

Na sličan način je drastično povećan broj ljudi koji su se opredelili za nešto sasvim drugo i – ugradili termoizolaciju u krov. Uočivši

da je mali broj onih koji su to činili, uprkos kreditima, subvencijama i očiglednoj ekonomskoj koristi zbog uštede toplote, britanski *Nudge* tim se dosetio da uvede i besplatan servis za čišćenje tavana za one koji se odluče da izoluju svoje krovove. Shvatili su da je ljude sprečavalo da izaberu ekonomski povoljniju opciju zato što ih je mrzelo da prethodno srede svoje tavane. I naravno, odziv je postao ogroman.

Nudge je vrlo zanimljiv i efikasan metod borbe protiv alkoholizma, kao i fenomena koji se sa njim, opravdano ili ne, dovode u vezu, kao što su vandalizam i delinkvencija. Umesto da zabranjuju prodaju alkohola u noćnim satima, što je neustavna i problematična mera koja je iz nekog razloga postala popularna u srpskim gradovima, gradski oci Beograda, Novog Sada i ostalih srpskih gradova mogli bi umesto ove represivne mere protiv slobodne trgovine da razmotre jedan mali *nudge*. U nekim evropskim gradovima, naime, odnedavno je razmatrano da se u svim klubovima i pabovima pivo po *defaultu* prodaje u čašama manje zapremine. Ova mera ne ukida čaše veće zapremine, samo određuje u koje će se točiti ako posebno ne tražite veću čašu. Oni potrošači koji žele veće čaše mogu ih dobiti, ali većina će se zadovoljiti osnovnom ponudom u manjoj dozi. To u krajnjem ishodu dovodi do ukupnog smanjenja opijenosti bez da se ikome uskraćuje pravo da kupuje šta hoće i kad hoće.

U međuvremenu, ovakve se metode koriste da se poveća broj onih koji plaćaju porez i to uveliko daje znatne rezultate na Zapadu. Takođe, *nudge* je važno oružje i u političkim kampanjama, a posebno kad je reč o izlaznosti. Svi oni telefonski pozivi na dan glasanja sa pitanjima "Da li ste već glasali" ili javljanja o lokalnoj izlaznosti, predstavljaju *nudge* i utiču na ishod glasanja. Postoji bojazan da će takvih trikova biti sve više, ili da ih već ima previše. Za razliku od *nudgea* koji bi na Slaviji pomogao vozačima da brzo napuste raskršnicu, neki drugi bi mnoge mogao da zarobi u beskrajni kružni tok. ¶

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Kćer

Za žensku se bebu kaže da je "upišulja" ili "popišulja"; za muškića se ne kaže "popišanko" ili "upišanko", mada jeste, kao i ona. Eto vam patrijarhalne kulture i tradicije. Obe vrste – ženska i muška beba – ponašaju se uglavnom slično, ako ne i isto, sve negde do prve i po godine. Tada se javlja razlika: devojčurak postaje koketan, gleda sa okicama, smeje se svakome ko ju pogleda. Za godinu dana, oko 18. meseca starosti, imate gotovu malu gospođicu koja napreduje u svim svojim ženskim svojstvima, na radost majke i oca. To trepće, to

shvati se tek kasnije, kad stignu godine i kad đavo odnese šalu. Čerka je brižnija i osećajno bliža, sve i kad se kao svađamo. Moj omiljeni pisac i sensei Robert M Pirsig ("Zen i veština održavanja motocikla") svoju prijateljicu Silviju, osećajnu i brižnu pametnu ženu, definiše samo jednom rečju: "Čerka". Čerka je – po toj definiciji – poziv, životni stav. Neko ko brine i saoseća.

Kao i sinovi, tako i ćerke imaju problem sa majkama. Taj je problem složeniji: osciluje između legendarnog mistič-

Dete ženskog roda (ili pola?), blagoslov sretnim roditeljima – uglavnom, rekao bih čak u većini slučajeva

koketira, to zavodi. Sa jedno dve-tri godine dostiže vrhunac koji će možda biti u stanju da ponovi sa 14-15 godina i malo kasnije. Nema definitivno ničeg slađeg i koketnijeg od nasmejanog devojčurka od četiri godine.

Posle tako nekoliko godina čiste uživanja i njih uhvati pubertet, ali to je u principu lakše i drugačije od muškića. Nije da je lako, naravno, ali je lakše; krenu da rastu sisići, pa ona, jadna, ne zna šta bi s njima; još ako su malo veći... Jao muke! Onda dođe prva menstruacija, koja se preživi nekako. I one, nesrećnice, imaju taj isti problem: te rastu mi noge i uši; te sam bubuljičava (a nije); te ružna sam strašno (a nije); te – veoma često – neću da postanem riba, lepo mi je i ovako. Imam jednu kćer koja se zarozala kad je postala devojka, jer nije više pobeđivala u sprintu na 100 metara. Kad jednom krenu da izlaze iz puberteta – što je uvek pre nego što krenu muškići – one se ili bace u udešavanje, ili u alternativu; često u oboje je istovremeno, jer je i alternativa stvar statusna. Kćer moje prijateljice (14 godina) pojavila se posle nekoliko sati u kupatilu (tipično) sva picnuta i udešena i pitala majku: "Jesam li se dobro *isprojektovala*?"

To i nije nikakav problem. Shvate curice ubrzo da o čemu je tu reč: ili imaš šarma ili nemaš, u kom (drugom) slučaju pomoći nema, ako se sama ne snađeš, sestro slatka.

Sa roditeljske tačke gledišta, prednost kćerke nad sinom

foto: www.sxc.hu

nog savezništva majke i kćeri i neprijateljstva koje ume da bude dramatično. Ponekad misle da su konkurentkinje; ponekad i jesu; podjednako često majke će optuživati kćer i oca da su u zaveri protiv njih. Često je to i istina: majke umeju da budu navalentne i dosadne prema svima u kući: i muževima i sinovima, najčešće prema kćerima. To, međutim, retko ugrozi bitni i osnovni mistični odnos savezništva.

Pametne kćeri uvek će pronaći neku meru u tome, tako da ne uvrede ili povrede nekog od roditelja. Sve i ako dođe do razvoda, pametna će kćer naći ravnotežu i očuvati dobre odnose i sa majkom i sa ocem, ali i sa njihovim novim saputnicima u životu. Kažem pametna; glupače ostaju glupače.

Važnost kćeri pokazuje se u punom značaju tek u vašoj starosti, vas roditelja ženske dece. Čerke će se uvek više brinuti, a i od zetova možete više da očekujete. Sinovi i snajke nekako su udaljeniji; ne tvrdim da je uvek tako, ali to bi bio neki pretežni trend. Znam i ovakve i onakve slučajeve, a pouzdane statistike, koliko znam, nema. Ima samo opštih predrasuda, jako raširenih, pa vas molim da mi oprostite na nagađanju. To se nagađanje, uostalom, zasniva na iskustvu oca četiri kćeri. Dve su objektivno sprečene da mi se nađu u nevolji, ali nevolje i nema, hvala Gospodu; jedna je vesela lucprda, neka je tamo; jedna je čvrsta i pouzdana; dovoljno. Ima ko nema ni toliko, pa sam ja presrećan.

CRNA BUVA

ALEKSANDAR ZOGRAF.

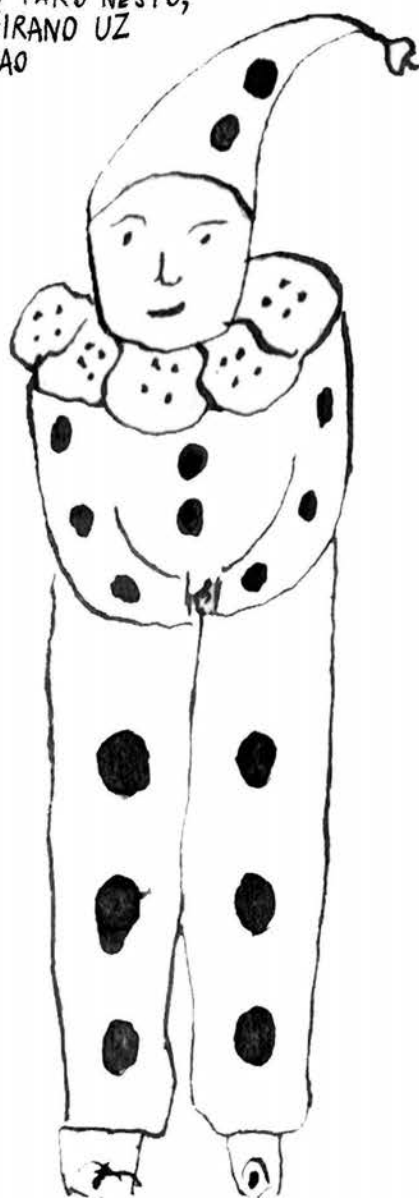
SA RADOZNALOŠĆU PRELISTAVAM STARE SPOMENARE, KOJE PONEKAD PRONADEM NA BUVLJIM PIJACAMA. NEVEŠTI CRTEŽI I LITERARNI SASTAVI, PRECRTANI, PREPISANI I DORAĐENI. IPAK, DA BISTE SASTAVILI TAKO NEŠTO, ZAHTEVALO JE IZVESNO VREME I NAPOR. TAKOĐE, TO JE KREIRANO UZ ZNANJE DA ĆE OSOBA KOJOJ JE NAMENJENO TO ČUVATI KAO USPOMENU NA POZNANSTVA IZ MLADOSTI...

Yezomena

"NA OBALI TIKI-TAUS
RODIO SE MIKI MAUS
I ON MENI POZDRAV ŠALJE
DA SE S TOBOM DRUŽIM DALJE"

OLGA BRAVIĆ, 18.10.1938., BEOGRAD

"SVET JE POZORNICA
A NA POZORNICI VARALICE"

OD ALKALAJ VERE, 27.10.1932.

"BISERNA VODA
SREBRNE ŠKOLJKE
ZBOG LJUBAVI UČENICE
DOBIJAJU DVOJKE"

X.Y

"TI SI SAD MLADA,
PUNA ŽIVOTA I LJUBIČASTIH NADA
SRCE TI JAKO KUĆA -
DRHTI POGLED I KOLENO KLEĆA,
PRI SVAKOM NJEŽNOM
KONTAKTU MUŠKOG TELA
ILI JEDNOG DELA TOG'
PRIVLAČNOG ODELA"...
"S.V.", 10.02.1936.

"SETI SE MENE, U POLA NOĆI
KADA NA TEBE CRNA BUVA SKOČI"

S. ŠIRKA, 22.2.1937.

Bubica

Ima tako likova koji su kao usud: ako se baš i ne sećaš otkad ih znaš, čim ih sretnoš znaš da ih nikad nećeš zaboraviti. Uvek iskrsavaju kada im se najmanje nadaš, što lično, što u pričama, pogotovo kada se već proslave. Jedna takva lokalna legenda je i Bubica.

Bila je najkrupnije dete u zabavištu. Stalno je ili plakala ili jela. Treća opcija bila je da nas sve redom bije po sopstvenom nahođenju sve dok je vaspitačice (pl!) ne savladaju. Sve ovo nastavilo se kasnije i u školi, sve do petog razreda, a što svakako nije povećalo njenu popularnost.

U višim razredima se malčice popravila, više sticajem okolnosti nego svojom voljom ili zbog združenih pedagoških napora škole i roditelja. Vazda predmet poruge bucmastoj deci nenaklonjenog okruženja, Bubica se jako obradovala kada smo se nas još dve u pubertetu primakle ovoj "teškoj" kategoriji. Činilo se da je po prvi put u nama, kao i u jednom našem jednako mašala drugaru u kog je bila zaljubljen, pronašla prijatelje. Osim što nas je, po ugledu na TV seriju "Nedodirljivi", proglasila za "Nesalomive", Bubica je uporno nastojala da to svima i u praksi dokaže. Kako verbalno tako i fizički, kako nama tako i svim nevernim Tomama.

Do srednje škole je njena pomalo sablažnjiva reputacija u lokalnim krugovima bila već uveliko etablirana. Osim u odevanju, njena osebnost ogledala se i u osobenom pripovedačkom talentu, zbog kog su se u kafani svi koji je znaju gurali za naš sto. Posle par kratkih pića, krenula bi sa svojim dogovorštinama koje su i dan-danas uvod za naše susrete generacije bila ona prisutna ili ne.

Jedna od njenih omiljenih reminiscencija bila je rano podleganje jednom poroku. Kada je sa pet godina prvi put ostala sama kod kuće, pokušala je onako očajna da se malko uteši. Nakon što je potamanila sve slatkiše na očiglednim mestima, podigla je kauč "na makaze", mamino još neprovaljeno sklonište za slatkiše u rinfuzi, i pronašla par kilograma čokoladica punjenih likerom od višanja. Posle je nju majka pronašla usnulu kraj otvorenog kreveta, sa sve načetom kesom i dvadesetak crvenih omota od staniola oko nje.

Gotovo gargantuanska fasciniranost kivanjem u njenoj porodici takođe je bila legendarna. Na sam zvuk kapije gosti bi iz kuhine bili pozdravljeni gromoglasnim uzvikom njenog oca:

"Mala, peci mesa! Eto gostiju!"

U njihovoj kući podrazumevalo se da u životne veštine jed-

ne adolescentkinje spada i svojeručno savladavanje, klanje i mesarska obrada svih domaćih životinja do veličine jednog ranjenika. Međutim, svaki put je najteži deo bio opraštati se od prasića koje je sama odgajila. Tu se ispoljavao psihoterapeutske potencijal naše male klike. Dok bi ona suznih očiju spremala neku đakoniju od, recimo, Bobike, mi bismo, u međuvremenu, u dostojanstvenoj tišini obrali i pripremili neki zeleniš kao prilog. Svoje poštovanje doskorašnjem, u novu inkarnaciju prešavšem ljubimcu smeli smo da iskažemo samo pohvalama na račun njenih kulinarskih veština, a

na šta bi se ona još par puta rasplakala pre nego što počne deystvo deserta i nekog slatkog, obično i alkoholnog, napitka.

Zar je onda čudno što se udala na salaš? Maštajući o tome da bude kraljica svog imanja, da iz njega, kao Džej Ar u "Dalasu", izlazi u "roza kabriolet ševroletu koji će napred imati par bičiji' rogova i smeće se voziti samo u kaubojkama od krokodilske kože", Bubica je svoje prvo pismo po udaji započela ovako:

"Draga moja, otkako sam postala seoska gospođa, popis žitelja mog carstva izgleda ovako..."

Osim što se njegov veći deo sastoji od inventara nepokretnosti, poljoprivrednih mašina i sermije, od koje ona krupnija ima i odgovarajuće nadimke, iz pisma smo saznali još tri

važne stvari: da je muž Bubika, bik Vilika, te da je u novom carstvu sasvim nehotice zavela i novi režim ishrane.

Bubiki je po njenom dolasku na salaš bilo osobito drago što ju je Vilika još kao tele lepo prihvatio, do te mere da ju je svaki dan, glave proturene kroz kuhinjska vrata, gledao dok kuva. Međutim, kada je Vilika malo poodrastao, Bubica više nije mogla od njega da izađe na dvorište. Zato ga je uvek komadom hleba namazanog pekmezom od kajsija (i nijednim drugim!) mamila do štale da bi ga privezala.

Desilo se tako da je za disnotor Bubica pravila kiflice sa salom i pekmezom od kajsija. Nakon što ih je namirisao, Vilika je preprečio vrata i počeo besomučno da muče prema rerni. Bubica je morala celu tepsiju, onako vrelu, da nosi do štale i da ga usput mami i hrani kiflicama. Taman kad su par sati kasnije mislili da će se sa društvom baciti na drugu tepsiju kiflica, onih sa pekmezom od šljiva, opet se začulo mukanje i tresak. U štali su zatekli Viliku kako sav naduven leži i dahće, a lokalni veterinar, koji se na sreću tu zatekao, pre intervencije je samo prokomentarisao:

"E, snajka, kanda ovo meni neće biti zadnji put da kod vas vidim 'vako štogod..."

ANKICA DRAGIN

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI“ U SRBIJI

Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje od 3. do 30. avgusta 2013.

Peter Dincelbaher:
TEMPLARI

Knjiga o najslavnijem viteškom redu koja objašnjava ko su zaista bili templari i kako je njihova istorija oblikovala našu predstavu o srednjovekovnom svetu

Džejs Paterson, Lisa Marklund:
OD UBICA, S LJUBAVLJU

Krimi koji su zajednički napisali dva autora koja spadaju među najpopularnije žanrovske pisce današnjice. "Patersonovi romani su savršene mašine za zabavu, Poršei komercijalne fikcije, stručno konstruisani i brzi kao munja"

Đulio Leoni:
IMPERATOROVO ZAVEŠTANJE

Istorijski triler čija se radnja odvija u Firenci 1300. godine. Slavni pesnik Dante Aligijeri u romanu postaje detektiv koji raskrinkava seriju misterioznih zločina

Giljermo Martinez:
SPORA SMRT LUSIJANE B.

Uzbudljiv i napet triler iz pera doktora matematičke logike i jednog od najznačajnijih savremenih argentinskih pisaca

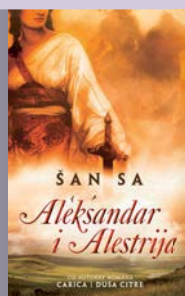
Bil Brajson:
IŠČEZLI KONTINENT

Zabavna i gorka knjiga, klasično delo savremene putopisne književnosti. Bil Brajson piše o krstarenju po malovaroškoj Americi svog detinjstva i opisuje jedan svet koji nestaje

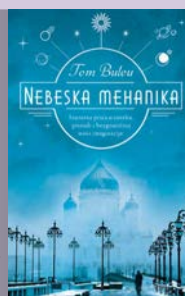
Šan Sa:
ALEKSANDAR I ALESTRIJA

Istorijski roman francuske književnice kineskog porekla o ljubavi Aleksandra Makedonskog i amazonske kraljice Alestrije, napisan jedinstvenim poetskim stilom

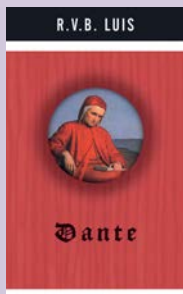
Tom Bulou:
NEBESKA MEHANIKA

Biografski roman inspirisan životom Konstantina Ciolkovskog, ruskog naučnika čiji je delo postavilo naučne osnove za odlazak ljudi u svemir

Imre Kertes:
DOSIJE K.

Životna ispovest mađarskog nobelovca koji je kao dečak preživeo užase Aušvica. Kroz formu intervjua Kertes otvoreno i zanimljivo govori o svom životu, istoriji i književnosti

R.V.B. Luis:
DANTE

Vrhunski napisana biografska knjiga koja verno i uzbudljivo rekonstruiše život najslavnijeg Firentinca, čuvenog pesnika Dantea Aligijerija

Osne Sejerštađ:
PORTRETI IZ SRBIJE

Norveška novinarka boravi u Srbiji za vreme bombardovanja 1999. a onda i nakon 5. oktobra 2000, i prikuplja svedočenja poznatih i nepoznatih ljudi o istoriji koja im se dešava. Među njenim sagovornicima su Bojana Lekić, Ljubiša Ristić, Zoran Živković i Rambo Amadeus, ali i mnogi obični građani Srbije

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra 1 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, Imla E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)

Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjižare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)

NOVO!

HLADNA KAFA ZA PONETI!

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec